

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

37.41
Ave H
†
1935

Fra
Vallekilde Folkehøjskole

42

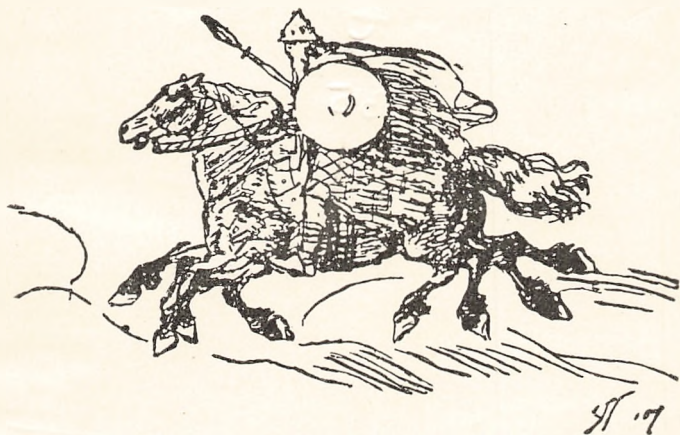
Udgivet af Selevforeningen

1935

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

FRA VALLEKILDE FOLKEHØJSKOLE

42

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN
1935

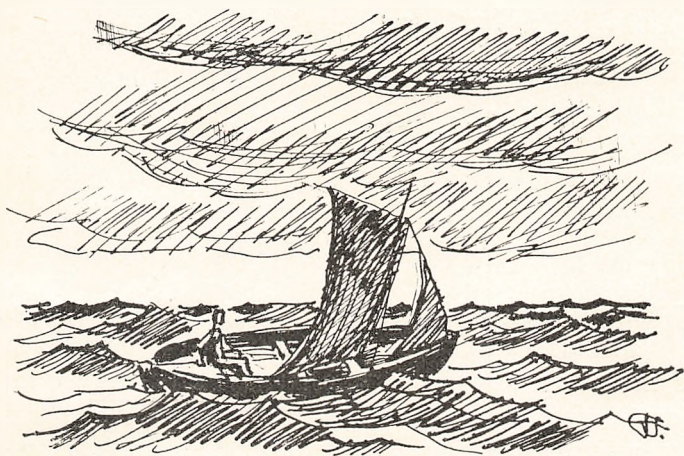
Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

~~3764~~ H
250
↑
1935

1095/886

Ejvind Christensen
KØBENHAVN

**Statens pædagogiske Studiesamling
København V.**

— *ku ej det stærke mod,*
køl ej det varme blod,
lær ham blot, hvad der er værd at elske!

Handwritten text in blue ink, possibly a library stamp or date, located at the bottom of the page.

Dansk salmesang.

Jakob Knudsen blev engang spurgt, hvilken bog han anså for at være den værdifuldeste. Man skulde synes, at der nok kunde være brug for at tænke sig om en tid, før man svarede på det spørgsmål. Men han skal uden betænkning have givet det svar: Den danske kirkesalmebog.

Tidligere har jeg nok syntes, at jeg forstod det svar, og at jeg vel måtte give det samme svar selv. Men jeg har aldrig forstået det sådan som nu, da jeg i halvandet år har arbejdet på en ny salmebog. For hver ny gang, jeg under arbejdet læser salmebogen igennem, bestyrkes jeg deri. Og nu véd jeg snart ikke andet at sige derom, end at jeg *undres*. Jeg undres over, så forunderlig en skat der kan blive ud af dansk salmesang. Jeg glæder mig mere, end jeg vel kan sige, over de rigdomme, som den ny salmebog indeholder. Det er ikke bare et enkelt sted her og der, som i en god bog; men det er næsten i hver eneste salme, næsten i hvert vers, undertiden i linje efter linje.

Der er så megen *skønhed* deri. Vers efter vers kunde man drage frem, af Grundtvig og Brorson og Kingo, malende, rene, kraftige, blide — hvad skal man sige? De taler til sindet og vider det ud, som poesi kan gøre det.

Det kunde være en glæde at pege på skønhed og finhed i salmerne, og man blev sent færdig dermed.

Men vigtigere er, at man i dem møder de *dybeste tanker*, mennesker har tænkt, og de virkeligste oplevelser, mennesker har gjort, om livet, ja, og om døden. Ordene er så fyldt af indhold, de kommer med så stor en vægt, når de taler om sorrig og glæde, om lykke og ulykke, om nød og fare, om håb og mod, om tro og glæde, om fred og hvile. Man mærker menneskehjertet, det for alle fælles, banke bag ordene, og de kan påny få vort hjerte til at banke, idet de åbner vore sind og øjne, så vi ser ind i nye livets lande, som ellers er skjult for vort blik. — Og så taler de om noget helt andet, om ansvar og om synd, og de gør livet så alvorligt derved og fylder det med spænding. — På den måde taler de ikke blot en sjælden gang her og der; men de gør det salme efter salme. De fører så sammentrængt, så fortættet en tale om livet.

Men frem for alt andet er at nævne, at de bringer os det *kristne budskab* — om Gud, om Jesus Kristus, om Helligånden, om alt, hvad Gud har gjort og gør. De bringer det i de enfoldigste ord som i nogle af vore julesalmer og nogle morgen- og aftensalmer. De bringer det igennem de dybeste Billeder som i nogle af vore langfredags- og påske- og pinsesalmer. Det er altid det samme, og dog er det hver gang sagt på en ny måde. De forkynder evangeliet så mærkelig helt og rigt, de gode af dem.

Jeg har ofte hørt sige, at intet folk har en sådan salmeskat som vi. Det er med en vis mistro, jeg har hørt den påstand, og jeg har vel tænkt, at ligesom vore salmer var kærest og bedst for os, var andres vel bedst for dem. Nu er jeg nær ved at mene, det alligevel nok skal passe. Arbejdet har bragt mig til at læse en del norske og svenske salmer og også enkelte på andre sprog. Men

selv, hvor de når højest, er der noget, de mangler, som vore har. Det er ikke let at sige, hvori det består. Men jeg tror, det væsentligste er, at de ikke forkynder evangeliet så helt og klart og bibelsk som vore. — —

I kirkesalmebogen findes der jo kun en mindre del af de store salmedigteres samlede salmer. Hvorfor svarede Jakob Knudsen ikke, at værdifuldest var Kingos *eller* Brorsons *eller* Grundtvigs samlede salmer? Eller måske alle disse tre's salmer sammen med enkelte flere? Hvorfor nævnede han kirkesalmebogen, der kun har et lille udvalg? Desuden er der jo så ofte bleven klaget over, at f. ex. Grundtvigs salmer er bleven ilde behandlet, måske gjort for korte i salmebogen. Ja, Jakob Knudsen vilde nok også have haft det noget anderledes, end det er. Men der ligger formodentlig det deri, at vi netop skal have salmer af alle de tre store salmedigtere og dertil af nogle flere, for at det kan blive den bedste bog. Og på den anden side, ikke alt, hvad de har skrevet, er værdifuldt. Der må vælges. Dernæst ligger der nok også det deri, at salmerne skal lægges til rette, eller de skal redigeres, som man siger. Mange salmer er sådan, at der ikke bør ændres ved dem. Men mange er alt for lange eller har gentagelser eller uheldige vers. Der må gøres et udvalg af de mange vers. Det har ikke så lidt at sige, at de rigtige vers udvælges. Nogle steder må linjer fra forskellige vers samles til eet vers og de øvrige linjer udelades. Enkelte steder må en linje eller et par ord lempeligt ændres, og så bliver det godt, undertiden forunderligt godt.

Det er nok disse ting, der gør, at det er kirkesalmebogen, der er den bedste danske bog. — —

Jeg har opdaget, at mange salmers indhold først lukker sig op for en, når man læser dem ofte og tænker over dem. Det samme gør salmebogen som helhed.

Det er jo sådan, at gode ting tåler at bruges meget

uden at blive forslidt. Det gør i mærkelig grad de gode salmer. Men det er også sådan, at mange af dem først åbner deres indhold for én, når man har brugt dem meget, ja, når man ligefrem har eftertænkt dem adskillige gange, og gjort det som én, der står midt i livets kår. Derfor kan man ikke vente, at man som barn og ung har fået fat på eller kan få fat på, hvad salmebogen rummer. Og det må ikke skræmme bort fra den, om der er meget, som er fremmed og uvedkommende for én — endnu.

Vi véd, at det koster altid arbejde og anstrengelse og udholdenhed at grave skatte og at samle rigdom. Det gør det afgjort, når det gælder åndeligt liv. Vore salmer og vor salmebog i det hele åbner ikke deres rigdom for os uden indsats af os.

Jeg har nu erfaring for, hvad megen syslen med dem kan give én. Man kan læse dem og eftertænke dem atter og atter, enkeltvis, og stadig gøre nye opdagelser. Men jeg har også lagt mærke til, at det er en hjælp og værdi at læse flere salmer af noget fælles indhold efter hinanden. Så hjælper de hinanden med at lukke noget op for én, og man synes, at de sammenlagt er så meget værd. Det er godt ikke blot at have enkelte salmer, men det er godt at have mange samlet. Altså en salmebog.

Det står mig klart, at de frie menigheders nye salmebog skal blive en *læsebog* for mig i de kommende år. Ikke blot en sangbog, men en læsebog. Det er mig næsten en sorg, at der er så mange gode salmer deri, at det er umuligt at få sunget og brugt dem alle — i kirke og hjem. Men derfor kan jeg da umuligt ønske skatten, den danske salmesang, mindre. Og vi kan da *læse* den helt. Dertil vil jeg gerne opmuntre og tilskynde. Men vi kan også lære at synge mange flere, end vi nu kender og bruger. Jeg venter, at en »ny« salmesang vil vokse frem iblandt os i den kommende tid, sammen med at en ny dag fra Gud baner sig vej.

Niels Petersen.

Kampen om religionsundervisningen.

Lovhjemmel for folkeskolens religionsundervisning findes især i den store skolelov af 1814, hvori formålet med denne undervisning udtrykkes således: »at danne børnene til *gode* og *retskafne* mennesker i overensstemmelse med den evangelisk-kristelige lære, samt at bibringe dem de kundskaber og færdigheder, der er dem nødvendige for at kunne vorde nyttige borgere i staten.« Dette formål med religionsundervisningen er åbenbart forment ud af rationalismens almindelige synsmåde.

En senere tid har da også fundet dette formål for vagt og udflydende. Rettesnoren for religionsundervisningen blev senere givet og er den dag i dag givet ved det cirkulære, som kultusminister Styhr udsendte 6. april 1900. Heri siges: »Formålet for skolens religionsundervisning er først og fremmest: i kristelig ånd at udvikle børnenes religiøse sans og opdrage den religiøse følelse til en livsmagt, der giver det sædelige liv kraft. Hovedsagen ved undervisningen er derfor den personlige påvirkning, som den lærer, der selv lever sit liv på kristentroens grund, kan øve på børnenes hjerte- og viljesliv.« Videre hedder det: »børnene skal ledes til en forstående og hjertelig tilegnelse af den kristelige børnelærdom, som den er indeholdt i Luthers lille katekismus.«

Efter dette cirkulære skal lærerne ikke blot meddele kundskaber, men de skal også forkynde kristendom.

Det er her, at den mere omtalte end læste skolebogs-

kommissions betænkning sætter kraftigt ind. (Denne skolebogskommission nedsattes af minister Borgbjerg den 8. august 1930; sidst på året 1933 afgav kommissionen betænkning, en bog på ca. 150 sider. Den vigtigste årsag til kommissionens nedsættelse var vist slet ikke religionsundervisningen, men snarere historieundervisningen. Det hedder i den opgave, som ministeriet tildelte udvalget, at det skulde undersøge, om de lærebøger, der bruges i skolen, er »præget af videnskabelig, kulturhistorisk og fredsvenlig ånd.« Udvalget har arbejdet med lærebøger i flere fag, især i historie og religion. Udvalgets kritik af de brugte lærebøger og dets forslag til nye retningslinier i undervisningen, især i religion, har fremkaldt stærk uro og diskussion).

Skolebogsudvalget understreger, at religionsundervisningen skal foregå i videnskabelig, kulturhistorisk og fredsvenlig ånd. Deraf følger, hævder udvalget, at religionsundervisningen skal tage hensyn til, hvad videnskaben, naturvidenskaben og den historiske forskning har nået. Ud fra dette syn kritiserer udvalget hårdt, men ingenlunde for hårdt, flere af de for tiden brugte lærebøger i religion. Skønt flere af disse bøger er af ret ny dato, hævder de dog ganske forældede synspunkter. De behandler bibelen som Guds ord fra begyndelsen til enden. De stiller myter og sagn, ofte af ringe religiøs værdi, på lige fod med nogenlunde sikre og værdifulde historiske beretninger; disse bøger spørger i det hele ikke om sandheden, men gengiver slavisk og ganske ukritisk en gammel tradition. Jeg finder denne kritik i det væsentlige berettiget. Jeg tager f. eks. for mig en meget brugt lærebog i religion, nemlig Nikolaj Nielsens. Den er autoriseret af ministeriet, og den er solgt i over 400,000 eksemplarer. Det er måske den mest brugte lærebog. Ved det første gennemsyn ser vi da, at den er delt i 3 dele. Til fremstilling af det gamle testamente bruges 85 sider,

til det nye testamente kun 62 sider og til den kristne menigheds historie kun 55 sider. Når formålet med kristendomsundervisningen er at lede børnene til en forstående og hjertelig tilegnelse af *kristentroen*, ikke jødedommen, så må man nok spørge, med hvilken ret giver man det gamle testamente en så dominerende plads! Vil man hævde, at det gamle testamente har større værdi end det nye testamente? Eller vil man (kun) hævde, at det gamle testamente har større værdi i skolen? I begge tilfælde står man ganske uforstående.

Det er utvivlsomt, at det gamle testamente i en forstandig og kyndig lærers hånd har megen værdi i skolestuen. Men hvis læreren gennemgående følger Nikolaj Nielsens lærebog, så forstår jeg den kølighed, ja uvilje, som mange voksne unge nærer mod alt, hvad der smager af religion. Thi denne lærebog gengiver jo gang på gang på den mest ukritiske måde tarvelige og umoralske historier som Guds ophøjede ord. Man kunde nævne eksempler, men det vil her føre for vidt. Det gamle testamente skal bruges med klogskab og skønsommelighed, ellers vil det volde mere skade end gavn. En enkelt side af spørgsmålet må jeg fremhæve. I det gamle testamente tillægges en del politiske og militære begivenheder Guds direkte indgriben. Herren slog f. eks. 185,000 af Zanche-ribs soldater ihjel foran Jerusalems porte. I bibelens naive og enfoldige beretninger kan sådant læses uden at vække anstød. Men når en moderne lærebogsforfatter vil optræde som vejleder for andre, så bliver den naive enfoldighed til ansvarsløst præk. Det tør hverken ventes eller håbes, at danske lærere skal stå på pinde for videnskabens sidste skrig. Men de folk, som skriver lærebøger for andre, bør alligevel ikke i den grad tilsidesætte sandhedskravet, at de forarger ærlige og sandhedssøgende mennesker. Det er altid en såre farlig sag — hvad enten det drejer sig om fortid eller nutid — at forklare politiske

eller økonomiske begivenheder ud fra religiøse motiver. Hvad vilde vi f. eks. sige, om nogen vilde forklare tyskernes overfald på Belgien 1914, eller Mussolinis angreb på Abessinien med at sige, at disse overfald er Guds dom, Guds hjem søgelse! Men når noget ganske lignende kan skrives og fortælles, for at børnene på en »forstående og hjertelig måde kan tilegne sig den kristelige børnelærdom,« da er det forargeligt, netop forargeligt i bibelsk forstand.

Man kan ikke lade være at spørge: hvor er Danmarks lærere henne under alt dette! Jeg er temmelig overbevist om, at hundreder af danske lærere bruger et passende udvalg af det gamle testaments fortællinger — uafhængigt af dårlige lærebøger — så de bliver til religiøs opbyggelse for børnene. Men det er alligevel betænkeligt, at en lærebog, som den her nævnte, kan være brugt i 4—500,000 ekspl. Ny vejledning (bibelhistorie) er nok tiltrængt, dog skulde man mene, at en arbejdende lærer med kærlighed til den bibelske fortælling selv kunde finde i bibelen, hvad der er af værdi, og hvad der egner sig til at fortælle for børnene eller læse med børnene, og hvad der bør helt udelades af skolestuen.

Men frem for alt gælder det om, at det ny testaments vidnesbyrd kommer i forgrunden. Det er jo en oplæring i kristendom, det gælder om. Med det ny testamente skulde der da både begyndes og sluttet. Hvordan der skal undervises, må andre med større erfaring end jeg udtale sig om. Derimod vil jeg gerne vende tilbage til det omstridte spørgsmål om formålet med religionsundervisningen.

Efter de gældende regler skal læreren *forkynde* kristentro; det forventes, at læreren selv lever sit liv på kristentroens grund. Skolebogsudvalget siger hertil: det er et urimeligt krav. Man kan forlange meget af en lærer: at han har lyst til at undervise, at han *kan* undervise

o. s. v.; men man kan ikke med nogen ret forlange, at han skal være troende kristen. Lærerstillingen i Danmark er og bør være en borgerlig stilling; læreren skal undervise, meddele kundskaber, påvirke, som en hæderlig og dygtig lærer altid vil påvirke; vil han forkynde kristendom, nuvel; men det skal ikke kræves af ham. I overensstemmelse hermed foreslår skolebogscommissionen da et nyt cirkulære som rettesnor for religionsundervisningen.

Dette forslag til nyt cirkulære har rejst en voldsom storm i nogle kirkelige kredse. Man har talt om »afkølet kristendom« eller endog om en antikristen propaganda. Man har spået, at cirkulæret — om det trådte i kraft — vilde sprænge den offentlige skole; friskoler på positivt kristeligt grundlag vilde blive oprettet. Man har under diskussionens ophidselse fra de højeste kirkelige embeder endog talt om et forestående brud mellem skolen og kirken. Kirken har, siger man, hidtil døbt under den forudsætning, at børnene fik en positiv kristendomsundervisning i skolen. Ophører nu denne forudsætning, kan kirken ikke forsvare at døbe børnene, da dåben så bliver meningsløs.

Ja, så langt har man virkelig kunnet gå i misforståelse og fanatisme. Lidt rolig omtanke måtte jo dog få de opskræmte præster til at spørge: Hvad var da den kristne dåb værd før folkeskolens og den tvungne undervisnings tid? Folkeskolen er ikke stort over 100 år gammel, men den kristne menighed har døbt i over 1000 år i Danmark. Var den dåb, en Ansgar, en Hans Tavsens forrettede, mindre værd end den, biskop N. N. forretter i 1935? Den kristne menighed har døbt tiderne igennem ganske uanset, hvordan skolen var, uanset, om der overhovedet var nogen skole. Hvor er den præst, som turde nægte at døbe, fordi han følte sig utryk ved skolen! Skulde der findes sådanne præster — og diskussionen om denne sag kunde jo tyde på, at der endog fandtes en del

— ja så måtte alvorlige kristne forældre naturligvis selv forrette menighedens dåb.

Det forekommer mig, at både skolebogsudvalgets medlemmer og de opskræmte præster er hildede i en dyb vildfarelse, den nemlig, at man ved et cirkulære i allermindste måde kan sikre børnene en oplærelse i kristendom. Man kan lave nogle papirgarantier, men intet med hold i virkeligheden. For at bringe spørgsmålet i virkelighedens lys spørger vi til sidst: hvorfor vil vi fortælle den unge slægt om kristendom? På det spørgsmål svarer nogle: vi vil fortælle om en omfattende og dybt indgribende *kulturhistorisk bevægelse*. Hvad enten der er tale om kristne eller ikke-kristne — de kan dog alle se, at kristenmenigheden har betydet op igennem tiderne en sådan omfattende og indgribende bevægelse. Den unge slægt, som skal have sand oplysning, må naturligvis have besked om denne uhyre vigtige bevægelse. Ja, det er et standpunkt. Og er det ikke skolebogskommissionens standpunkt?

Andre vil på spørgsmålet: hvorfor fortælle om kristendom svare: vi vil hjælpe børnene til at blive gode og retskafne mennesker, altså give en slags religiøs moralundervisning. Det var ud fra dette synspunkt, man efter skoleloven af 1814 vilde give religionsundervisning.

Men endelig er der atter andre — og til dem hører jeg — der på spørgsmålet: hvad vil vi med religionsundervisning, må svare: vi vil fortælle om *sandheden*, ikke om en tilfældig sandhed blandt mange andre, men sandheden om Gud og mennesket, den sandhed, i sammenligning med hvilken alt andet bliver temmelig lige-gyldigt. Men når kristendomsoplysning hverken er kulturhistorisk undervisning eller religiøs moralundervisning, men er vidnesbyrdet om sandheden, så må det være soleklart, at kun den, der tror på sandheden, må fortælle om den. At oplyse om sandheden, sandheden om Gud og

mennesket, det er en opgave for kristne hjem; de har næppe nogen mere nærliggende opgave. At oplyse om sandheden — det er en opgave for den kristne menighed; den har absolut ingen mere nærliggende opgave. Men det kan slet ikke siges i samme grad at være en opgave for skolen. Kun den, der tror på sandheden, kan vidne om den. Men kan man vente eller kræve, at alle danske lærere gør det. Naturligvis ikke. Lærerstillingen er og bør være en borgerlig stilling. Der bør ikke være knyttet nogen borgerlig præmie — f. eks. i form af adgang til et embede — til det at være kristen. De kristne kan slet ikke være tjente med, at der skal knyttes borgerlige forrettigheder til kristennavnet.

Så forstår man, hvad dette i sandhedens navn må føre til. Det må føre til kravet om den tvungne religionsundervisnings ophør. Når dette nævnes, så forfærdes mange, også mange, fra hvem man kunde vente forståelse og tilslutning. Det er jo nemlig kun det krav, Grundtvig måtte stille. Det var det samme krav, Det forenede venstre gennem dets repræsentanter stillede i 1873. Når kravet om den tvungne religionsundervisnings ophør derfor nu mødes med ængstelse, ja modstand, også af folk, som hører hjemme i den grundtvigske retning, så er det et stærkt udtryk for statsformyndertanken (som bliver stærkere og stærkere) og for manglende ansvarsmod.

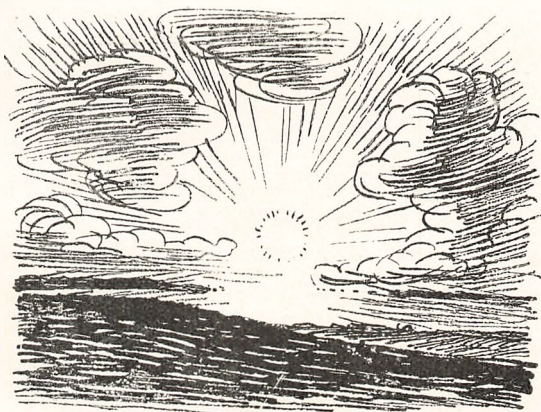
Hvis forældrene fik hele ansvaret, hvad i alle henseender var naturligt og rigtigt, så vilde en del hjem selv løse opgaven. Og de vilde utvivlsomt finde en dyb glæde deri. Men jeg ved godt, at nu og langt frem vilde de fleste hjem af forskellige grunde vige tilbage for selv at give kristendomsoplysning. De vilde bede om hjælp. I mangfoldige tilfælde — måske endog i en sådan udstrækning, at det nærmede sig det almindelige — vilde de gå til skolen om hjælp. Og det var for så vidt godt. De

allerfleste lærere, som nu giver kristendomsoplysning, gør det sikkert i ånd og sandhed. For mange af dem er det deres kæreste arbejde. Men al erfaring viser, at udvist tillid og tildelt ansvar udvikler ansvarsfølelsen og den personlige selvstændighed.

Efterhånden vilde stedse flere og flere hjem vokse til at røgte deres naturlige opgave. Så kunde man spare sig bryderierne om cirkulæremageriet. Og anvende kræfterne til noget nyttigere.

Uffe Grosen.

Dansk landboudoms kår i øjeblikket.

Jeg skal tage mit udgangspunkt i et fælles træk for alle tiders sund ungdom, nemlig i ungdommens forventning og håb til fremtiden. Ingen anden livsalder leves som ungdomstiden i forventningens tegn. »En ungdom, som er stærk og sund, den stiger frem med overskud.« Megen ungdom har altid et overskud af kraft i forhold til dagens og årets gerning. Det er bl. a. dette overskud af kraft, der gør, at ungdommen i så høj grad lever sit liv i forventning om det kommende. Mange unge sind lever mere i det kommende end i det nærværende, mere i forventning end i besiddelse.

Man viser ikke megen klogskab, om man møder sådan tale med ord om fantasier og drømmerier. Det er nok endog meget godt, om der undes et menneske rundelig tid til at leve i forventning. Forventningens sjælelige værdi er ofte meget stor. Den er som spændingen i flitsbuen; eller den er som den opadstræbende kraft i den bøjede gren. Den er ikke håndgribelig som så meget i den materielle verden, men den er ofte drivkraften i tingenes massive orden. Tag spændingen af flitsbuen, og den bliver til en almindelig kedelig kæp. Dræb forventningen i et ungt sind, og livet bliver slapt og flovt og øde.

Hvad lever dansk landboudom da i forventning om? Ja, om end tidernes tryk slider hårdt på forvent-

ningen, så lever dog en stor part af den mere modne landbougndom i håbet om en selvstændig gerning og om et selvstændigt hjem på Danmarks jord. Og en stor del af landbougndommen går ikke uden om prisen, som skal betales herfor. Det er både i første og sidste omgang et energisk arbejde, endvidere en omfattende teoretisk og praktisk viden om landbrugets kår og endelig en udpræget sparsommelighed.

Den, der i disse år lever sit liv sammen med højskoleungdom, som hovedsagelig er et stort udsnit af vor landbougndom, vil få meget stærke indtryk af denne ungdoms levende interesse for og dybe kærlighed til arbejdet og livsgerningen. Spørgsmål om uddannelse, dygtiggørelse, mulighed for at lede en selvstændig bedrift beslaglægger en meget stor del af de unges tanker. Erfarne landmænd og husmødre fortæller os også, at de unge viser mere energisk vilje til at dygtiggøre sig i deres gerning end tidligere tiders ungdom. Man kan endvidere pege på deres iver efter at komme i tjeneste hos dygtige folk, deres deltagelse i kursus og aftenskoler og ikke mindst den omstændighed, at de trods meget vanskelige økonomiske kår under betydelige afsavn søger til vore ungdomsskoler for at hente udvikling og dygtiggørelse.

Det er utvivlsomt af største værdi for en ungdom at stå i et så positivt forhold til arbejdet. Det er et umiskendeligt sundhedstegn, at arbejdet og livsgerningen fylder meget i ungdommens tanker og planer. Landbougndommen kender til stærk bundethed i forholdet til arbejdet. Bundetheden forklares af flere årsager. Det må allerførst huskes, at meget store krav i retning af viden, omtanke og initiativ stilles til den mand, der skal lede en moderne landbrugsbedrift. Den tid er forlængst forbi, da forældre kunde ræsonnere som så: lad det begavede barn læse til lærer, præst, ingeniør; de mindre begavede

børn kan altid blive landmænd. Til mange landmænd stiller livet nu større intelligenskrav end f. eks. til mange lærere og præster.

Tidens almindelige usikkerhed, specielt landbrugets ustabile markedsforhold, kræver ikke alene den største påpasselighed og flid, men kalder også gang på gang på nyt initiativ. En moderne landbrugsbedrift er et vidt-forgrenet, indviklet, desværre som regel også et stærkt kapitaliseret foretagende, som kræver den største lederdygtighed. Men en gerning, som stiller store krav til sin udøver, binder mand og gerning sammen. Landmandens tidligere besidderglæde og ejendomsstolthed bliver ofte i det unge slægtled til en fast arbejdsstolthed.

Et andet forhold af en hel anden natur har i en årrække også bidraget til at gøre landmandsgerningen dragende for vor ungdom. Landmanden har fået sin gerning forklaret i poesi. De sidste års hårde virkelighed har ganske vist faret ilde frem mod denne poesi. Hos mange blev der kun en grå og trist hverdag tilbage. Men landbougdommen læser Skjoldborg, Aakjær og andre hjemstavnsdigtere. De unge kan synge »Du husmand, som ørker den stridige jord« eller »En bonde med sin sædekurv«, så man kan mærke, med hvilken glæde de føler sig som parthavere i det arbejde med Danmarks jord, som var, er og bliver et uundværligt led i nationens liv, om vort folkesamfund skal trives vel.

Interessen for og kærligheden til bondegerningen forklares ikke alene af en umiddelbar given sig hen i det daglige arbejde. Bag læretiden i mark og have, i stald og lade, i køkken og stue, på skole og kursus øjner den unge mand eller kvinde en selvstændig gerning i et selvstændigt hjem. Før nogle år siden skrev en af de unge socialdemokraters talsmænd om arbejderungdommen: »Når 1000 starter, når een måske successen, som det hedder. De 999 øvrige bliver lønarbejdere fra vugge til

grav. Skal blive det, kan ikke andet.« Det er vel rigtigt. De unge byarbejdere affinder sig med denne tilstand, eller de resignerer og tilpasser sig til den, dog naturligvis under protest.

Den førende landboudom har alle dage haft en helt anden indstilling. Den unge landbo har stilet efter et mål: en selvstændig gerning. Og kun troen på at kunne nå dette mål fastholdt og fastholder ham ude på jorden. Mister han denne tro, så bryder han op og drager til byen. Og hvem kan forundre sig over dette? Når han ikke kan blive sin egen arbejdsgiver, hvorfor skulde han så blive herude, hvor arbejdstiden er meget længere, den klingende mønt i hånden langt mindre, samarbejdet med ligestillede langt løsere. Landarbejderens kår har alle dage været de mindst attråværdige. Efter indkomstangivelserne i 1930 havde 33,400 landarbejdere en gennemsnitlig årlig indkomst paa 1020 kr. Hvilken fattigdom at friste for en familie. Hvor naturligt at unge mænd og kvinder, som stilles ansigt til ansigt med sådanne fremtidsudsigter, bryder op og forsøger lykkens hjul i byen.

Men her står vi ved spørgsmålet om landboudommens kår ved det mørkeste punkt og visselig ved et af vort samfundslivs mest tragiske områder: nemlig ved den kendsgerning, at muligheden for selvstændigt erhverv på landet forskertses for et stigende tal af vor landboudom.

Vi har i disse år et ualmindelig stort tal af unge i den alder, da mennesker normalt stifter hjem. Aldrig fødtes der så mange børn i Danmark som i årene omkring 1910, da fødselsoverskudet var omkr. 35.000. Det er disse børnetalrige årgange, som nu melder sig med krav om gerning og hjem. Det var naturligt og i alle henseender godt, om landet optog sin part af de nye hjem. Det var naturligt, fordi den forholdsvis største befolkningsfor-

øgelse sker ude på landet; her kommer de mange fra; her er også plads til de mange. Det er nemlig en stor misforståelse at tro, at Danmarks jord giver plads til særlig mange selvstændige landmænd. I de andre nordiske lande er udstykningen af den dyrkede jord langt mere fremskreden end her i Danmark. På grundlag af den officielle statistik kan følgende oplyses: Udskyder vi af beregningen alle jordbrug under 0,5 ha viser det sig, at i Norge er gennemsnitsstørrelsen af det *dyrkede* areal pr. brug 4 ha, i Sverige ca. 9 ha, i Finland 8,2 ha og i Danmark 13 ha. Brugenes gennemsnitsstørrelse er altså godt 3 gange så stort i Danmark som i Norge, ca. 1,5 gange så stort som i Finland og Sverige. Det her nævnte forhold kunde give anledning til mange overvejelser; her skal det kun hævdes, at det danske landbrugserhverv er langt fra mættet med selvstændige brug. Ved naturlige og retfærdige midler og ved en forøget sund og økonomisk offentlig støtte kan oprettelsen af selvstændige mindre og middelstore brug føres langt længere frem.

Men som nævnt er vi her ved et mørkt punkt. Skønt det var naturligt, at landet optog sin part af de nye hjem, så er det ikke tilfældet. Indvandringen til byerne, flugten fra landet af moden, dygtig landboudom finder sted i en meget betænkelig grad. Landbruget beskæftiger en stedse mindre del af Danmarks befolkning. I en årrække er landbrugernes tal ikke blot relativt, men også absolut gået tilbage. Om den indenlandske folkevandring meddeler Statistisk Departement august 1935: København med forstæder har i 1932 haft en indvandring fra det øvrige land på 10,047 personer, i 1933 på 12,652 og i 1934 på 16,909 personer. Provinsbyerne med forstæder har de tre år haft en tilsvarende indvandring på henholdsvis 6613, 9016 og 9898, mens landet i 1932 havde et folketal på 16,660, i 1933 21,668 og 1934 endog 26,807. Folkere-

gisteret kan fortælle, at det for en stor del er den voksne, modne landboudom, som drager til byerne. Det er væsentlig den ungdom, som har mistet håbet om overhovedet at kunne blive selvstændige jordbrugere, eller de har set, at med de opretholdte opskruede priser på landejendomme vil de ikke kunne få nogen løn for deres arbejde på landet. Nogen stor løn har den mindre jordbruger nu i hvert fald aldrig fået. I 1930, som man kan kalde det sidste gode år eller måske det første kriseår, var den gennemsnitlige indkomstangivelse af 96,500 husmænd kun 1300 kr. En såre beskeden årsindtægt måtte husmanden altså nøjes med; dog var han vel lige så godt stillet som flertallet af industriarbejdere. Men siden 1930 er stillingen forværret for de danske jordbrugere. Årsagerne hertil er kendte og har i år og dag været genstand for offentlig diskussion. Jeg skal ikke gå ind på denne diskussion her; men jeg nødes til at sige, at vel forstår og billiger jeg protesten mod de to berømte pristal; men den omstændighed, at man ved offentlige foranstaltninger har opretholdt kunstige ejendomspriser, har yderligere bidraget til at spærre ungdommen ude.

Tilstanden på landet karakteriseres altså nu ved følgende alvorlige kendsgerninger:

En flugt af voksen, moden ungdom ind til byen, på et enkelt år affolkes landet med 26,000 mennesker; som følge deraf en meget følelig folkemangel rundt om i bøndergårdene. Endvidere medfører forholdene en stor fristelse for mange unge i retning af chance-jageri. Mens det har været de unges egen lykke, som det også har været samfundets lykke, at de turde uddanne sig på langt sigt — i tillid til, at en grundig uddannelse nok engang skulde blive belønnet, så frister de nuværende usikre kår til at gribe chancen uden for døren. Den unge landmands-søn, som havde håbet engang at få sin egen selvstændige landbrugsbedrift, og som derfor havde påbegyndt en god

uddannelse, springer fra. Han bliver chauffør eller pakhuskarl, eller han kaster misundelige blikke til den solidt klædte sporvognskonduktør — samtidig med, at han har en urolig samvittighed, fordi han godt føler, at han giver op. Chancen frister mange unge i disse år, især når den fremtræder i nemheds skikkelse.

Man må imidlertid meget håbe, at det overvejende tal af landets unge, trods tidernes tryk, tør fastholde den sunde forventning, som var vort udgangspunkt; at de tør leve på langt sigt, søge uddannelse og dygtiggørelse og fastholde målet: en selvstændig gerning i et selvstændigt hjem på Danmarks jord. Og lad os så håbe, at samfundet retfærdigt og hjælpsomt vil støtte dets unge i bestræbelserne herfor. En smukkere samfundsopgave findes overhovedet ikke.

Et spørgsmål vedrørende landbougdommens uddannelse må jeg berøre. Jeg sagde før, at den førende landbougdom, trods vanskelige økonomiske kår, i vid udstrækning har søgt udvikling og dygtiggørelse på vore højskoler, landbrugsskoler og håndværkerskoler.

Fra gammel tid har det offentlige gennem amtsunderstøttelser hjulpet et meget stort tal unge mænd og kvinder til ophold på disse skoler. En nogenlunde ubemidlet ung mand eller kvinde kunde få henimod halvdelen af det beløb, der krævedes til betaling af skoleopholdet, gennem amtsunderstøttelse. Værdien af denne imødekommende hjælp kan ikke noksom påskønnes. Det bør imidlertid ikke skjules, at de unges muligheder i denne henseende i de senere år er blevet meget forringede. Det samlede beløb til amtsunderstøttelserne er uforandret; men antallet af kvalificerede ansøgere er langt større end tidligere. Nye grupper af ansøgere har meldt sig. En betydelig gruppe byarbejdere, som især søger de to arbejderhøjskoler i Roskilde og Esbjerg. To gymnastikhøjskoler og en sygeplejerhøjskole har også draget til dels nye ung-

domsgrupper ind på vore ungdomsskoler. Endelig er der mange gårdmænd, som tidligere havde så gode kår, at deres sønner og døtre ikke behøvede amtsunderstøttelse, men nu er stillet således, at deres sønner og døtre er fuldt kvalificerede til amtsunderstøttelse. Resultatet er, dels at mange kvalificerede ansøgere afvises, dels at mange får så ringe hjælp, så de ikke bliver i stand til at magte skoleopholdet; de må opgive dette.

Disse beklagelige forhold rammer især vor landbo-ungdom; thi byungdommen finder rundelig støtte uden om amtsunderstøttelsen. Her er da et forhold, som snarest muligt burde rettes. Og det *kunde* rettes ved et offer, som kun vilde være en klatskilling i forhold til de mægtige beløb, som det offentlige ellers uddeler til formål, som i hvert fald ikke er mere berettigede. Når landbo-ungdommen kæmper under så vanskelige kår, som tilfældet er i øjeblikket, da burde den hjælpes villigt i dens bestræbelser for at ruste sig til fremtidens samfundsgavnlig gerning.

Vi har hørt om den bundethed til arbejdet og livsgerningen, som præger den førende landbo-ungdom, men også om den sociale utryghedstilstand, som truer de unges tilværelse og frister dem til at gribe den nemme chance i stedet for at arbejde i tålmod og tro med selvstændighedens mål for øje. Vi har også hørt om landbo-ungdommens energiske vilje til gennem skole og kursus at dygtiggøre sig.

Det kunde til slut være interessant at vide, hvilke kår der omkring i landsbyerne bydes vor ungdom for at tilfredsstille dens kulturelle og åndelige behov — bortset fra ungdomsskolerne, som allerede er nævnt, og kirken, som jeg i denne forbindelse ikke skal omtale.

I ungdomsforeninger og gymnastikforeninger, i aftenskoler og studiekredse kan ungdommen mange steder møde de bedste betingelser for at leve med i et vågent

og smukt ungdomsliv sammen med kammerater. I gymnastiksalen, under den forstående og dygtige leder, drives en legemskultur, som når store resultater, hvad det mægtige ungdomsstævne i Ollerup klart viste.

Om det ungdomsarbejde, som ikke har med gymnastik og idræt at gøre, kan det ellers siges, at det i mindre grad end et tilsvarende arbejde blandt byungdom kalder på de unges aktive deltagelse. Når talen er om åndeligt liv — dette udtryk taget i videste forstand — da er landbouddommen jo i det hele meget modtagende, nogle vil måske mene, at landbouddommen her forholder sig for passivt og for ukritisk. Det turde dog bero på en misforståelse, som skyldes manglende kendskab til dens indstilling. Unge på landet har uvilje mod at udtrykke det, der ligger dybest inde; det, der betyder mest for dem, lever i det skjulte og bør have lov til at leve i det skjulte.

Men naturligvis skyldes tavsheden ikke altid en prisværdig åndelig blufærdighed. Den kan også skyldes åndelig dovenskab, en intellektuel døsigthed, som et ensformigt liv med en snæver horisont kan fremkalde. Det er derfor godt, at man i stigende grad kalder på den mere modne ungdoms aktive deltagelse i studiekredse og diskussioner.

Den, der lever sit liv blandt voksen landbouddom, må mange gange glædeligt undres: over dens kærlighed til en besværlig og beskedent lønnet gerning, over dens faste holdning i en række spørgsmål, som volder os andre vanskeligheder, over den sundhed, som er i behold, over det velbevarede instinkt overfor ret og uret, rent og urent, godt og ondt. Man husker A. D. Jørgensens ord, der hvor han har fortalt om bondestandens lange trængsels-tid og om dens livskraftighed i modgangen: »Man kommer til at tænke på asken Ygdrasil, hvis rødder går over hele verden, og om hvilken der siges, at den tåler større

møde, end nogen mand aner: hjorte æder dens løv, i siden muldner den af ælde, roden gnaver utallige orme. Og dog, tilføjes der, dog står den evig grøn over Nornernes kilde.«

Uffe Grosen.

Forsamlingshuset.

Hvad er et forsamlingshus?

Oprindelig var det en bygning, som var bestemt til mødested for mennesker med en bestemt livsopfattelse, og hvor de kunde pleje og udvikle særegne interesser. Forsamlingshuset var for en begrænset del af befolkningen — modsat de kgl. privilegerede kroer, hvor alle kunde komme, og alle havde adgang, med mindre de opførte sig mod husets og landets lov og orden.

Forsamlingshuset er i dag vist mere et offentligt samlingslokale, end det er et mødested for mennesker med egenartede livsanskuelser og særegne interesser.

Det er vist sådan i al almindelighed, som det blev sagt ved indvielsen af et nyt forsamlingshus i efteråret 1934 af den af mændene, som havde pengesagerne under sig. Indsamlingen til bygningen havde givet gode resultater, og ordene faldt sådan: »Dette uventede gode resultat, for hvilket vi takker, viser, at befolkningen har haft vilje og evne til at rejse et nyt forsamlingshus, et sognets hus, hvor vi kan mødes i god forståelse fra by og land, unge som gamle.«

Her er tale om et *Sognets hus*, et mødested for alle. Der er med andre ord sket både en udvikling og en udvidelse i begrebet om forsamlingshuset og dets brug i den tid, der er gået fra begyndelsen.

Denne udvidelse i begrebet om, hvad et forsamlingshus kan bruges til, har uden al tvivl medført, at det på sine steder bruges til ting og foreteelser, der har vakt

en stærk kritik. Denne kritik findes nu i store kredse af befolkningen, og den er, da forsamlingshusene skal svare til større krav end før, vendt mod både forsamlingshusets indretning og dets benyttelse. Man har kritisk vendt sig både mod rammen og indholdet.

Der er i september 1934 dannet en »Landsforening for forsamlingshusenes rette brug«. Om denne forenings arbejde kan medføre den *rette brug* — og samtidig bestemme, hvad og hvori den rette brug består, skal fremtiden vise. Jeg skal vende tilbage til det senere, men vil gerne have klaret straks, at udviklingslinien for livet i forsamlingshusene som helhed ikke har svaret til det, man i sin tid ventede sig. Det bliver så vor opgave at klare ud, hvad der er galt, hvad der skal sættes i stedet, og hvordan man skal gøre det.

For helt at forstå den nuværende kritik, er det nødvendigt at gøre en smule rede for forsamlingshusenes oprindelse. Der er nemlig fra forrige slægtled overleveret visse traditioner, som nu er baggrund for den øjeblikkelige bedømmelse. Det skal med det samme siges, at forsamlingshuse — i vor forstand — har indtil de sidste år været noget specielt dansk. Forsamlingshusene er et af de udslag, som genrejsningsarbejdet efter 1864 førte vort folk ind i.

Pastor Frederik Schrøder, Åle, har i et radioforedrag sagt, at »vore forsamlingshuse er børn af den danske folkehøjskole.« Det er rigtigt, men ikke den hele sandhed. Nogle af vore første forsamlingshuse blev bygget af mennesker, som var blevet vakt på den danske folkehøjskole. Andre blev bygget af skyttesagens tilhængere. Såvidt jeg kan se, er det først efter den svenske gymnastiks »indvandring«, de to »retninger« mødes og bygger forsamlingshuse til begges formål.

Man har diskuteret, hvor det første forsamlingshus blev bygget. Ågård ved Kolding har været nævnt. Under henvisning til oplysninger, pastor Frederik Schrøder elskværdigt har givet mig, passer det ikke. I et af Ludvig Schrøders breve til Flor står følgende:

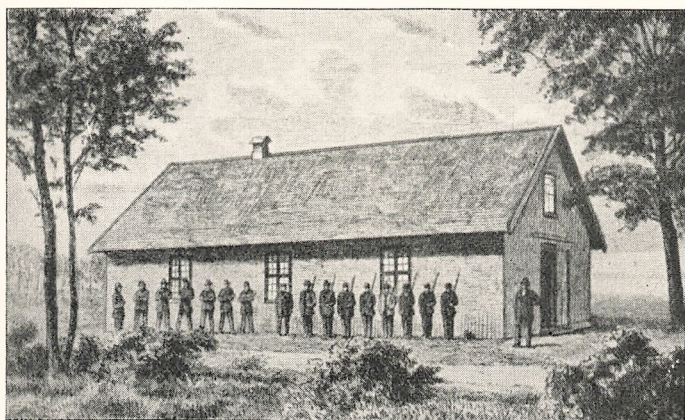
»I Starup sogn ved Kolding har der under navn af »Fostbroderskabet« dannet sig en forening, hvis kerne består af gamle højskoleelever fra Rødding og Askov. Dens formål er at virke for gensidig oplivelse og oplysning i dansk-folkelig retning; tidligere har den holdt møder i en kro, men i år har den bygget sig en særlig forsamlingsal.«

Denne sal blev indviet af Ludvig Schrøder den 14. december 1867, og Flor var til stede. Pastor Schrøder mener også, at det var af åndelig trang til mødested, de første forsamlingshuse i Horsenseggen blev bygget, han nævner Åes og Gylling.

Her er klart og afgjort ingen tvivl om, at vore første forsamlingshuse er bygget af tidligere højskoleelever, og deres mål var at »virke for gensidig oplivelse og oplysning i dansk-folkelig retning.« Her er ingen tvivl om mål og midler.

Den anden begyndelse, som er lige så virkelig og næsten samtidig, kommer fra skyttebevægelsens folk. Skyttebevægelsen er ligesom højskolen kendt før 1864, men først efter tabet af Sønderjylland bliver der fart og vækst — og tilslutning til begge disse folkelige genrejsningsarbejder. Mon nogen bevægelse i det hele i så kort tid har fået så mange begejstrede tilhængere og medarbejdere over hele landet, som skyttebevægelsen gjorde i tiden mellem 1864 til den fransk-tyske krig 1870—71?

Skydning med marchøvelser og eksersits var til at

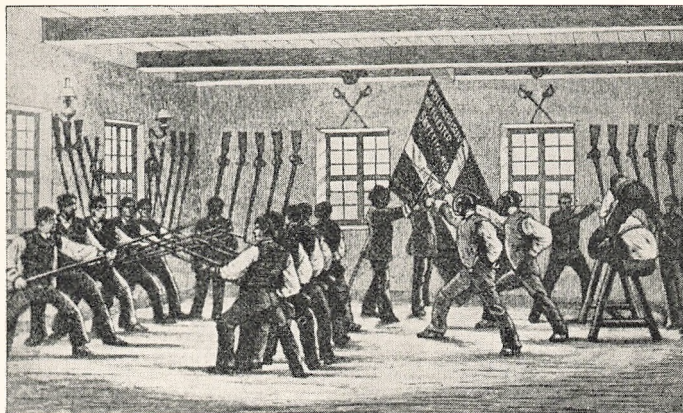

Det ydre af øvelseshuset i Ryslinge. 1871.

begynde med en fuldstændig friluftsidræt, — derfor i nogen måde bunden til sommeren.

Men snart fik man gymnastik og våbenøvelser med, og det blev for de mest ivrige skytter en for begrænset arbejdstid.

Den ivrige skytte og forsvarsven, friskolelæreren i Ryslinge, Kr. Appel, var sjælen i arbejdet der. Ryslinge-

Det indre af øvelseshuset i Ryslinge. 1871.

kredsen var fra begyndelsen en af de førende kredse i Svendborg amt. I 1871 bygges det første *øvelseshus* i Ryslinge. (Dette hus er siden udvidet to gange, og det nuværende store og moderne forsamlingshus i Ryslinge ligger på samme plads som det første). I løbet af få år var der over en halv snes øvelseshuse i Svendborg amt, og de blev med tiden brugt både til øvelse og til foredrag.

Man var nøjsom i kravene til det ydre. I Ryslinge var det særlig »flot«, men tænk på Vallekilde højskoles første øvelseshus bygget i 1872, simpelt i udstyr og med lergulv — den nuværende cyklestald. Følgende citat vil vise, at man var glad for tag over hovedet: I Horsens-egnen, i Gangsted-Søvind kredsen kneb det med plads til skydning og øvelser:

»Men veteran Niels Jørgen Jensen havde et gammelt kalkværk, som han på sønnens forslag med glædestårer stillede til rådighed, det viste sig at være for lille. Niels Jørgen Jensen tilbød da byggegrund et hvilket som helst sted på sin mark. (Og det fandt man). Skytterne mødte med spade og skovl, gjorde en udgravning 2 alen dyb, 9 alen bred og 20 alen lang. En række stolper blev nedrammede, spær rejste og tækkede med strå. Væggene dannedes ved at slå lægter på den indvendige side af stolperne, mellemrummene udfyldtes med tang og jord. I den østre ende dannede en kælderhals indgangen. I den modsatte gavl var et større og i væggen mod syd nogle mindre vinduer. Materialerne kostede så godt som intet. Rester af nedbrudte bygninger havde man de fleste steder, og så mange venner var der af sagen, at huset var tættet på tag og fag, så at det kunde tages i brug i efteråret 1869. Det mest fornødne inventar anskaffedes, madratter behøvedes ikke, thi gulvet var det bløde sand. Pigerne gav flag

og våbenskjold. . . . og endnu står det liv, der her rørte sig, i en egen glans for dem, der den gang var med.«

Den svenske gymnastik stillede større krav til udstyr i en sal, end den tidligere danske gymnastik, og efter 1884 blev alle forsamlingshuse bygget til både gymnastik og til mødesal for foredrag o. l. Mange steder satte man et eller andet ordspil over indgangsdøren, ofte et par verslinier af Hostrup. Desværre kom livet i huset ikke altid til at svare til det, som var tænkt med mottoet.

Bygmester Andreas Bentsen i Vallekilde blev i vid udstrækning retningsgivende over for stilen, og man kan endnu rundt i landet møde forsamlingshuse, der i sin stil fortæller, at Bentsens tegninger har været grundlaget for arbejdet. Det er nu disse 50-årige huse, der i den kommende tid enten skal ombygges eller erstattes af nye forsamlingshuse, (hvor det ikke *er* sket), der svarer til vor tids krav.

*

*

*

Den 10. marts i år udsendte ledelsen af »Landsforeningen til forsamlingshusenes rette brug« en offentlig henvendelse til det danske folk. Der står bl. a.:

»Forsamlingshusenes opgave er at være midtpunkt for en værdifuld folkelig og kristelig virksomhed til fortsættelse af folkeskolens og højskolens gerning. Trindt omkring i vort land har en del forsamlingshuse fået en anden anvendelse, som mange synes ikke tjener formålet.«

(Der følger så en redegørelse for alt det uønskede og nedbrydende og linierne for det, denne forening tænker sig gjort for at forbedre forholdet).

Nogle dage senere kunde man læse i en kronik i et

af hovedstadsbladene om *Forsamlingsgården*. Dette udtryk er, såvidt jeg ved, første gang anvendt af bibliotekskonsulent Jørgen Bange i 1925 i en pjece om »Fritidens anvendelse og folkeopdragelse«.

Forfatteren Niels Anesen kræver i sin kronik, at Forsamlingsgården skal afløse de ukontrollerede forsamlingshuse, og hans kritik af de sidste er så ramsaltet, at den skal med, fordi den i rene ord siger det, som mange har gået og mumlet om i krogene:

»Efter krigen stod landbefolkningen rodløs og fremmed på gyngende grund. De økonomiske forskydninger virkede som et diktatur, der hensynsløst tvang den store landbostand til ensidigt at indstille sig på at klare hjem og jord — —. I snart tyve år har alt andet været glemt . . . . Og denne omfangsrige stagnation i landbostandens kulturelle udvikling er det, der mere end noget andet sætter skel mellem land og by. Thi en tilsvarende åndelig stilstand kendes ikke i de større byer eller hovedstaden, tværtimod, der er gjort alt for oplysning og åndsudvikling, også blandt arbejderne, der har rejst kæmpebygninger med biblioteker og foredrag, har fulgt storfilmene og teatrene. Den jævne landbostand har af økonomiske grunde ikke evnet at tage del i byernes kulturliv — og radioen har hidtil været for flimrende som kulturfaktor til at nå den folkegrund, der i verdenskrigen sank bort under landbostanden. Det eneste, vi har haft at samles om herude, er forsamlingshusene; men da gifte og bosiddende folk kun møder op ved enkelte større begravelser, sølvbryllupper og politiske møder, har forsamlingshusene de sidste femten år for største part været overladt til den kritikløse ungdoms dans og sjov. De fleste af disse huse, der engang havde deres glansperiode ved

at opfylde folkets kulturelle krav, har i mange år virket som pesthuler. Her har ungdommens dårligste instinkter fundet rig næring ved hjælp af omstrejfende revymagere og tryllekunstnere.

Og hvad er der ikke drukket af dårlig spiritus i og omkring disse forsamlingshuse med jordslag og fugtsøjler op ad væggene. Kontrollen med dette ungdomsliv har altid været den mindst tænkelige.«

Selvoplevelser har ført forfatteren denne fordømmende kritik i pennen, og selv om det ikke er reglen, så er alene det, at sligt — med rette — kan føres i marken, et alvorligt varsko til os om, at det forsømte skal rettes — jo før jo hellere, hvis mulighederne skal bevares for det kulturelle liv, som forsamlingshusene skal være ramme om. Der skal være en ledelse, der sundt, men sikkert skelner mellem ret og vrangt af det, som skal foregaa i huset. Alt for ofte har man overladt ledelsen til en umoden og uprøvet flok unge, og de kan ikke magte opgaven, når enten de ældre og bosiddende holder sig borte, eller de, hvad værre er, som aktionærer i huset kun ser efter, at det kan klare sine økonomiske forpligtelser og ud fra det synspunkt er ligeglade med, hvad huset bliver brugt til. Det er en skandale for vort folk, hvad enten vi tænker på årsagen til begyndelsen for forsamlingshusene, eller man tænker på de tusinder af højskoleelever, som fulgte efter, at vi står i det, som vi gør, at der har været grund til at danne en »Landsforening til forsamlingshusenes rette brug«.

Skylden er ikke de unges, den rammer de ældre og bosiddende. Det er så meget mere uforståeligt, som meget af vor landboudoms fritid udnyttes i forsamlingshuset, og ingen — heller ikke den passive del af de ældre — er ligeglade med, hvordan de unge arter sig. Jammerklager over ungdommen hører man mere end nok af, men kla-

gerne har tilbagevirkende kraft. Afdøde folketingsmand, sekretær i Arbejdernes oplysningsforbund, Harald Jensen skrev i den før nævnte pjece »Fritidens anvendelse og folkeopdragelsen« en artikel: »Er ungdommens anvendelse af fritiden samfundet ligegyldig?«

I denne artikel står følgende:

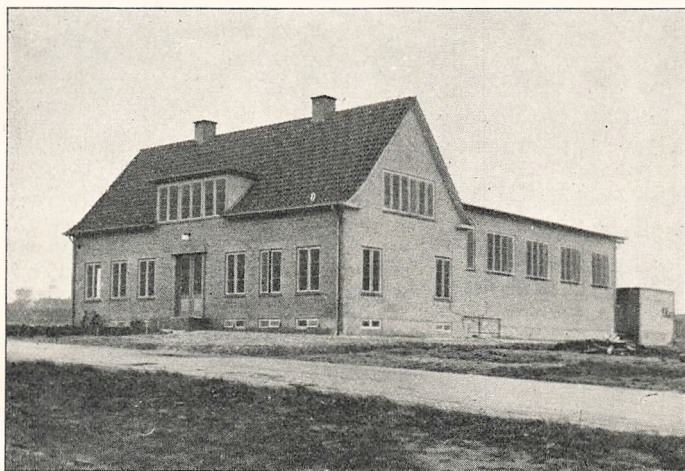
»Det er min opfattelse, at der hos de fleste af nutidens ungdom er en stærk og sejg vilje til livstjenlig anvendelse af fritiden, — trods alle de nedbrydende kræfter, der ligger i de nuværende arbejdsforhold. Det gælder blot om at komme denne vilje til hjælp, at støtte og opdrage den, at vise den vej.

Men et er sikkert: Gråd og beklagelse over ungdommens dårlighed er lige så unyttige som moralske prædikener. Det er praktiske og materielle foranstaltninger, som skal til for at udvikle ungdommens åndsliv, skønhedssans og arbejdsglæde. At hjælpe ungdommen til en god anvendelse af fritiden *bliver derfor en samfundssag, som må løses ved statslig og kommunal forsorg.*«

Vi, der møder en — ganske vist begrænset — del af Danmarks unge, må give ungdommen samme værdifulde skudsmål som Harald Jensen. Vi bøjer os for, hvad der ad statslig og kommunal vej og gennem Arbejdernes oplysningsforbund er skaffet til veje til ungdommens fritidsudnyttelse — ikke mindst for byungdommen — i form af biblioteker, læsestuer, studiekredse m. v., og vi ser, at der er store dele af *den* ungdom, der suger al den næring, de formår, af disse kilder, men vi tror alligevel — på trods af tidens tegn mod samfundets ledelse og styre ovenfra, — at den bedste løsning for vore forsamlingshuse både med hensyn til bygningens formål og om selve livet i husene, at det bliver en lokal opgave for sognets

ansvarsbevidste mennesker, at få dette forhold klaret. I modsat fald går der let for stor administration og uansvarligt posekiggeri med i købet.

Selve forsamlingshusets størrelse og indretning afhænger helt af de lokale forhold, men kravene i vor tid

A s n æ s ny forsamlingshus, indviet i december 1934. Forhusets facade front mod vest. I kælderen under forhuset er der lokaler til sløjd. Alt til højre for indgangsdøren er den lille sal, til venstre er restauration og køkken. Værtsfolkene bor ovenpå. På loftet mod den gavl, der ikke ses, er der et stort husholdningskøkken.

er mere omfattende end for 40—50 år siden. Man kan nu ikke nøjes med *een* sal til foredrag, andre møder, gymnastik — og bal, og hvad andet både ældre og yngre i sognet skal bruge huset til. Vi må her ikke glemme eller overse, at med forsamlingshusenes fremkomst begyndte den udvandring fra hjemmet *til alt*, der ikke netop havde med hjemmets egne arbejder og opgaver at gøre. Det liv, et menneske lever ved siden af det erhvervsmæssige, og som man indtil da søgte næring for i kirken og ved at

dele alt, hvad et hjemms mennesker var fælles om, blev nu vendt udad. Hjemmet lukkede sine døre til storstuerne, der blev til *pæne* stuer (og årsag til hjemlivets ødelæggelse!). Uden at uddybe dette nærmere, er det en kendsgerning i dag, at mange steder på landet er hjemmet det

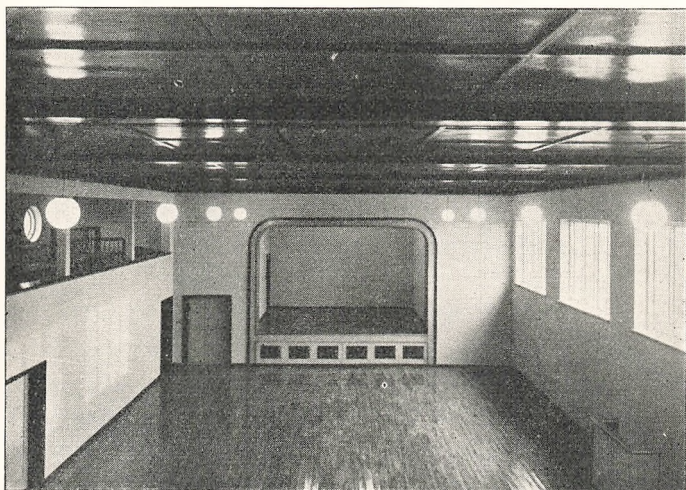

Den store sal set fra scenen, der findes i den østre ende af salen. Salens gulvflade er 10×18 meter. Der er nu sat ribber op under vinduerne (sydvæg). Til venstre i baggrunden ser man ind i den lille sal, skydedørene er skudt til side. Forstuen midt for. Døren i højre (nordre) sidevæg fører ud til den store hovedindgang, der er udstyret med garderobe til den ene side og tidssvarende toiletforhold til den anden. Balkonene ovenover er 5 meter dyb.

sted, hvor man arbejder, spiser og sover. Hvad det enkelte menneske ellers skal have lod og del i som menneske og samfundsborger, må de hente uden for hjemmets vægge. Der er mange steder at gå hen, men folk på landet — og ikke mindst ungdommen — har søgt til forsamlingshuset.

Nu kan vore ældre forsamlingshuse ikke svare til de krav, som det stigende udeliv stiller. Dels er de for små,

og dels er udenomsbekvemmeligheder som toiletforhold, garderobe o. l. mange steder under al kritik. Forsamlingshusene blev sat under debat, og i november 1934 indbød indenrigsministeriet repræsentanter for følgende sammenlutninger til et forhandlingsmøde: »De danske ungdoms-

6 meter dyb scene i salens østre ende. Til daglig dækkes scenen af et tæppe, hvis farve passer til salens kønne afdæmpede farver. Under scenen opbevaringsrum til bænke og borde. Gennem døren til venstre for scenen kommer man ud i redskabsrum og brusebad, derfra fører en trappe op til et omklædningsrum. Hele bygningen opvarmes fra et centralvarmeanlæg.

foreninger«, »De danske gymnastikforeninger«, »De danske skytte-, gymnastik- og idrætsforeninger«, »Arbejdernes oplysningsforbund« og »Landsforeningen til forsamlingshusenes rette brug«, desuden nogle embedsmænd og 6 arkitekter.

Som resultat af denne forhandling udarbejdedes der et hefte: *Forsamlingshuset* med en længere tekstindledning og med uddrag af den lov fra efteråret 1934 — indtil videre gældende til april 1936, hvorefter der på visse

betingelser ydes statslån til udvidelse og nybygning af forsamlingshuse, højeste lånebeløb 10,000 kroner.

I den indledende tekst står følgende om et forsamlingshus, og det svarer i det nærmeste til Jørgen Bankes: *Forsamlingsgården*:

»Den befolkning, der lever nu, er anderledes end befolkningen i 1880'erne, og dens interesser og tidens behov er af mere alsidig karakter. Heraf følger trangen til nye, moderne forsamlingshuse, der ikke blot på en måde, der svarer til nutidens krav kan anvendes til foredrag, gymnastik m. v., men som også rummer lokaler, befolkningen kan benytte til en række nye opgaver, der overhovedet ikke er taget hensyn til i de gamle forsamlingshuse.

Det vil således i nutiden mange steder betragtes som naturligt og ønskeligt, at et forsamlingshus indeholder lokaler til sognebiblioteket, sognerådslokaler, arkiv- og ekspeditionslokaler for sognerådet og dets udvalg, studiekredslokaler, plads for ungdoms- og aftenskoler, sløjd- og husflidslokaler, undervisningskøkkener, badeindretning m. v., — og endelig må der i forsamlingshusene indrettes tilfredsstillende udenomslokaler (garderobe, toiletter, cykleplads m. v.).«

De 6 arkitekter har hver sin beskrivelse og tegning til et forsamlingshus fra et mindre til et helt forsamlingshus-kompleks med boldbaner, sportsplads, anlæg og parkeringsplads. Arkitekt E. Mindedal Rasmussen griber det nyeste, der er fremme i tiden, og til sin plan nr. 5 har han indtegnet et friluftssvømmebassin med udspringstårn. E. M. R. har bl. a. bygget Gymnastikhøjskolen i Ollerup.

Det vilde være dejligt, om vi kom så langt, at der i hvert sogn var et tilsvarende og tidssvarende hus, hvor både unge og ældre fandt rum og rammer i orden, til det kulturliv, som vi stræber efter.

Ovennævnte hefte: *Forsamlingshuset* får man ved at skrive til indenrigsministeriet efter det. Skal forsamlingshuset fornyes eller ombygges, bør man anskaffe det papir. Kan man så få lejlighed til at se et af vore nye, moderne forsamlingshuse f. eks. i Asnæs, Stige ved Odense, Brandrup, Ullerup og Hovslund i Sønderjylland, Højvang i Lem sogn, vil man have så gode impulser, at der kan bygges et ordentligt og forsvarligt forsamlingshus, der kan løse sognets opgaver, kan blive et *Sognets hus*.

Er forsamlingshuset i orden, og det er den første betingelse, så bestemmes kvaliteten af livet i huset af andre ting.

Kr. Kristensen Killelose.

Grundtvigs anfægtelse.

Grundtvig fik styrke og fred fra Gud sit lange liv igennem. Alligevel kom der tider, hvor han ikke kunde tro, og så blev han et uroligt og bange menneske. Da så han sig om efter hjælp. Og da han var bleven ældre, vendte han ofte sit blik tilbage til det, der havde hjulpet ham mange gange før. Undertiden søgte han at synge sig selv til ro ved at digte en sang eller salme om sin angst og om Gud, som kan hjælpe. Disse anfægtelses-sange taler os til hjerte. Vi kan måske have hjælp af mange gange at synge dem efter. Og skønt de er digtet af en ældre mand, er de os vist ikke mindst til hjælp i vor ungdom. Da kan vi ret forstå dem.

En af dem har han åbenbart digtet ved efterårstide, mens bladene falmede og efterårsvindene blev stærke og kolde og hvirvlede bladene til jorden. Han tænkte på dem, der dør, ligesom bladene falder. Og det gjorde ham forknyt, så hans sjæl klynkede under sine kår. Idet han søgte at tale sit sind til ro, tænkte han på trækfuglene. De bereder sig rask til den lange rejse og flyver ud over det store hav under de grå skyer. Der er dog mange af dem, hvis kræfter slipper op, og som drukner i havet. Alligevel flyver de trygt af sted, knurrer ikke og frygter ikke. Ja, vil mange sige, det kommer af, at de ikke kender farerne. Det er forskellen mellem dem og mennesker. Derfor kan de sagtens være trygge. Nej, siger Grundtvig til sig selv, der er en anden forskel. De er ikke andet end småfugle, der ikke forstår at bede, de kender slet ikke *ham* over skyerne, som man altid kan lide på. Det gør

du dog. Men din fejl er, at du tænker på farerne, som truer, og du glemmer at stole på Gud. Du skal hellere tænke på trøsten end på farerne. Ja, tænk ikke på dig selv, men tænk på Jesus Kristus. Han er til at stole på, hold dig til ham, og din frygt skal forsvinde.

»Alderdomstrøst« kaldte Grundtvig denne sang, som han skrev, da han var godt 60 år. Den optages i de frie menigheders nye salmebog og lyder sådan:

I falmede blade! du kølige vind!
 hvad har jeg med eder at skifte?
 Hvad rører det mig, livem der blegner om kind,
 mens efterårsvindene vifte!
 Går jeg ind, går jeg ud,
 står mit håb ej til Gud!
 Sig, min sjæl! dog, hvad klynker du over?

Se storken og stæren og svalerne små!
 De rask sig til rejsen berede;
 de er dog kun fugle, som ikke forstå
 med tro og med tillid at bede.
 Se til dem! se til Gud!
 gør din bøn! gå dit skud!
 Sig, min sjæl! dog, hvad klynker du over?

De grånende skyer, det vildene hav,
 hvi gør de ej fuglene bange?
 Med kraftløse vinger i bundløse grav
 der sank og der synker jo mange;
 uden knur dog og frygt
 liden fugl flyver trygt.
 Sig, min sjæl! dog, hvad klynker du over?

De kende ej faren og tænke ej på,
 hvad times dem kan, vil du sige, —
 de kende ej *ham* over skyerne grå,
 hvis arm og hvis ord kan ej svige.
 Hørte ord *de* af hans?
 Så *de* glimt af hans glans? —
 O, min sjæl! sig, hvad klynker du over?

De truende farer, dem tænker *du* på,
 o, tænk dog på trøsten langt heller!
 Du kender jo *ham* over skyerne grå,
 som stjerner og hovedhår tæller.
 Hvad er det, *han* ej kan?
 Hvem er god, uden *han*?
 Sig, min sjæl! dog, hvad klynker du over?

Hvor er nu din tro, og hvor er nu dit håb?
 Og hvor er dit syn for Guds finger?
 Har Gud nu kun øre for ravnens råb!
 og har nu hans engle ej vinger!
 River kød eller ånd
 dig vel ud af *hans* hånd!
 Sig, min sjæl! dog, hvad klynker du over?

Klynk over dig selv! over alt under sky,
 som end for dit eget du kalder,
 bortkasted vel ofte, optog dog på ny!
det tvivlen og bangheden volder.
 Hold på *ham*, som er alt,
 hvad *Guds ord* *ham* har kaldt!
 hold på *ham*: hold på *Jesus* alene!

Da briste med *eet* alle jordiske bånd,
 da fattes ej mod du og vinger;
 da hviler du sødt i *hans* hånd med Guds ånd,
 da løfter i sky dig Guds finger:
 Ingen lærke med sang
 glad som du sig opsvang.
 Sig, min sjæl! dog, hvad klynker du over?

Da spreder du vinger, da rejser du bort,
 så glad, som ej fuglen kan findes;
 thi rejsen er sikker, og vejen fuld kort,
 din træthed så liflig forvindes.
 Går du ind, går du ud,
 evig glad i din Gud!
 O, min sjæl! hvad vil mer du forlange!

Nogle få år senere, i 1850, digtede Grundtvig en anden anfægtelsessang. Dens begyndelse minder om de

to sidste vers af »Han, som har hjulpet hidindtil« — dér, hvor han siger til sig selv: Min sjæl, hvi bruser du da så og krymper dig i støvet? Og du, mit støv, hvi sukker du som under fjælde knuset? — Den er i sit indhold næsten stærkere end »alderdomstrøst«.

Endnu er hans sind bange og bliver forvirret; men det er alligevel, som det værste er overstået. Han siger til sig selv, at han skal gå til Gud. Gud har dog før givet ham magt til at synge salmer med tro og glæde; det gør Gud vel igen. Han må tænke på, hvor forfærdet han har været, og må bruge de stærkeste billeder for at sige det. Det lader til, at det sværeste var, at han syntes, han ingen tilgivelse kunde få. Det var, som blev der råbt til ham, at det vilde ikke hjælpe ham, hverken at angre eller at bede. Så vender han sig til Gud og beder om, at han igen må kende ham som den, der er så kærlig. Gud har dog før givet ham så store ting og tit ført ham ind i sit høje rige. Da han var ung, fandt han sin glæde hos ham. Han beder om, at han nu også må finde sin trøst hos ham, mens han er gammel.

Digtet optages, lidt forkortet, i den nye salmebog blandt sange i den skikkelse, hvori den anføres her:

Min sjæl! hvorfor er du så bange?
 min sjæl! hvi forvirres du så?
 Din Gud, som gav salmer og sange,
 ham håbe og stole du på!
 Han klarer vel ansigtets sky,
 så læberne sjunge på ny.

Min Gud! hvor min sjæl var forfærdet!
 Jeg kommer end bange i hu,
 af floder og bjærge omgærdet
 jeg stod som forstenet i gru;
 omkring mig ved nat og ved dag
 det sused, det brused med brag.

Det var, som om dybe afgrunde
 med helvedes latter i løn
 udråbte med brølende munde:
 Dig hjælper ej anger og bøn!
 Det var, som i brusende hav
 sig åbned min bundløse grav.

Min Gud! lad dog atter dig kende
 som kærligheds dug over muld!
 Dit lys og din sandhed du sende,
 de var jo mit sølv og mit guld,
 de ledte så tit mig jo op
 til borgen på bjærgenes top!

Min ungdom i dig fandt sin glæde,
 vær du nu min alderdoms trøst,
 så jeg for dit alter kan træde
 med velklang i sjungende bryst,
 som fuglene i paradís
 udkvæde med gammen din pris!

Min sjæl! hvorfor er du så bange?
 min sjæl! hvi forvirres du så?
 Den ånd, som var i dine sange:
 den *helligånd*, stole du på!
 Hvert sønderknust hjerte i favn
 han tager i frelserens navn.

I Grundtvigs sangværk til den danske kirke finder vi mange andre stærke udtryk for, at angst og uro og tvivl kunde tage magten hos ham. Det kendte han nok rigelig til. Han gjorde det ikke blot, mens han var ung. Det kom også over ham, da han var en gammel mand. Det kan vist være til trøst for mange, ja, måske for os alle — for hvem er der, som aldrig står i det samme — at vide det. Vi får også lov at se, hvordan han kæmpede med anfægtelsen. Og det kan måske hjælpe os at følge ham ad de veje, han søgte frem ad til tro og til fred.

Det klareste og stærkeste, det barnligste og mildeste udtryk, han har givet os for Guds fred over den anfæg-

tede, er salmen »Sov sødt, barnlille«. Forud for den og omme bag ved den ligger en stor anfægtelses nød. Dens milde ord er gennembævet deraf. Men Guds fred er bleven stærkere end anfægtelsen og har vundet sejr over den.

Niels Petersen.

Sigrid Undset: Ida Elisabeth.

I Bogen »Elleve Aar«, som er Sigrid Undsets Barn-
domserindringer, siger hun i Anledning af nogle
pædagogiske Fastre, der vil opdrage paa Barnet: Hun
bar slet ikke Nag til de voksne, fordi de havde været hid-
sige imod hende. Men hun bar Nag — sejt og uover-
vindeligt — til voksne, som tog sig Ret til at formane
hende, mildt og bestemt, uden Spor af Hidsighed, for-
nuftigt og belærende. Hun fik Lyst til at bide dem.

Og en Dag, da Præstefruen med den blide Stemme
vilde klappe hende, bed hun hende. Men Anine, Moderen,
var straks over hende i sin Vrede: Tror du kanske, at
jeg synes saa umaadelig godt om alle de Mennesker, jeg
træffer? Hvordan tror du, det vilde ta' sig ud, hvis jeg
gav mig til at bide alle de Kællinger, som jeg ikke kan
li' —? Og saa fik Ingrid Ris.

Det er vistnok typisk for Sigrid Undsets Syn paa
Børn. Formaninger og Irettesættelser af uvedkommende
gør Fortræd, men en hidsig Omgang Klø af en Mor er
uskadelig, ja ofte gavnlig. Her er jo den dybere For-
staaelse Parterne imellem, her er det rette Perspektiv
for Belønning og Straf. Og det er blot en Fordel, at
Moderen handler spontant og ikke efter pædagogiske
Forskrifter, det bliver ligesom mere menneskeligt, mere
Moderen selv, der griber ind, og hun er jo bag selv en
kraftig Afstraffelse selve Trygheden.

Dette er egentlig det centrale Problem i Sigrid Und-
sets Bog fra 1932 »Ida Elisabeth«, en Bog paa 450 Sider,

skrevet i hendes robuste og nøgterne Stil, der virker saa vægtfyldigt paa Læseren. Her er en Skildring af nogle Mennesker, nøje set og undersøgt, skarpt opfattet og præcist aftegnet. Vi ser dem i deres daglige Liv, især Hovedpersonen Ida Elisabeth, i Arbejdet med at holde Hjemmet oppe, i Forholdet til Børnene, blandt Venner og pinlige paarørende, i Modløshed og Udholdenhed. Nogen udpræget prosaisk Bog er det dog ingenlunde. Forfatterens Realisme har Raad til ogsaa at beskæftige sig med det lyse og festlige: Bilture i Skoven, Dansen i Hotellets Veranda, Omlægning af Blomsterhaven. Jo, Poesien er der ogsaa, endda i en egen dagklar Belysning, haandgribelig og stærk. Derimod er der ikke megen Romantik. Den er der, men kun i Forbindelse med Mennesker, der er slappe og uvederhæftige overfor Arbejde og andre Mennesker.

Min Hensigt er ikke at bedømme denne Bog litterært, men derimod at forfølge visse Linier i den, give en Slags Resume af Hovedpersonen i Forhold til nogle Mennesker, der som Modsætning til hende — eller for Dr. Sommervolds Vedkommende som Medsammensvoren — gør klart, hvad Bogen har at sige os paa enkelte, men afgørende Omraader. Og lad det straks være sagt med Ida Elisabeths Fars Ord: Det en har skrevet under paa i Fuldskab, skal en staa ved ædru.

Første Del af Bogen er en Skildring fra Vestlandet i Norge. Ida Elisabeth er netop med Kystbaaden fra Byen hjemefter, hun har hentet sin lille Dreng paa Klinikken, hvor han har faaet en Øreoperation. Hun træffer her de to ganske unge Piger, som hun godt kender; de kommer fra et Ophold paa et katolsk Kloster i England. De fremhæver overfor hende, at mange Mennesker faar Kald til at ofre sig for andre, og da almindeligvis de fleste bliver saa egoistiske, naar de stifter Familie, saa er det godt, at nogen aldrig møder den, de kan blive forelsket i,

for nogen maa jo da tage sig af alle dem, der ikke kan hjælpe sig selv. Af Ida Elisabeths trodsige Svar og Samtalens Vending hører man tydeligt, hvor ulykkelig og krænket hun er i sit Ægteskab. »Hun havde Lyst til at ta' de to modbydelige Tøseunger i Nakken og ryste dem som et Par Katteunger og dænge de skinhellige smaa Asener, den ene med den anden.«

Senere forstod hun, at deres Idealisme her bundede i sjælelig Sundhed og i det Værn, deres Omgivelser havde været for dem i deres Opvækst.

Vi følger nu I. E. i hendes daglige Slid og uendelige Vanskeligheder i den vestnorske Fjordbygd. Hun har ved den aldrende Ven Dr. Sommervolds Hjælp faaet startet en lille Forretning, og inde bagved har hun Systue, og det hele staar og falder med hende, altid maa hun være parat og venlig, Regninger paa Varer maa betales til Tiden, og Hjemmet maa passes. Værst af alt for hende er dog Skammen over at være gift med en Skulker. Frithjof er som alle de andre Medlemmer af Familien Braatø; de synes, det er en Selvfølge, at andre paatager sig Ansvar for deres Skæbne, og som Lægen siger, naar han paany har hjulpet dem ud af Forlegenheden, — de takker Forsynet for Hjælpen — han kan jo aldrig blive andet end et Redskab.

Egentlig er de gamle Braatøs kærlige og rørende, men som deres Begejstring overvælder dem, saa de aldrig kan tænke en Sag ordentlig igennem, er deres Hjælp en Plage og deres Trøst malplaceret. F. Eks. trøster Borghild Braatø sin Svigerdatter efter Barnets Død med følgende: Stakkels Lirken min, du maa huske paa Ordene af Grundtvig: Men to som elsker hinanden, kan læge de dybeste Saar — o. s. v.

I. E. protesterer mod, at Citatet er af Grundtvig, men Borghild er ikke smaalig: Jaja, men det kan da være lige sandt for det, aa det er saa sandt, saa sandt.

Den Tanke havde overhovedet ikke berørt hende, at I. E. foragtede hendes Søn.

Til I. E. kom hele Familien og fik syet, og hun maatte forære Døtrene Undertøj stadigvæk, — for som Borghild optimistisk sagde: hun har det jo til Indkøbspris.

For I. E. var Svigerforældrene som uformuende Børn, pjusket af Livet, halvgamle uden at være blevet voksne, paarørende, som aldrig vilde blive færdige med at trænge til Hjælp.

Men Frithjof er fæl. Han praler og giver Løfter uden at gøre det mindste for at faa noget at bestille. Hans Dag gaar med at gaa til Havnen eller gaa i Vejen derhjemme, hitte paa noget nyttigt kan han ikke, og gøre noget færdigt, som andre satte ham til, gider han ikke. Han lyver for I. E., som iøvrigt hele Familien Braatø, og naar det ser sort ud for hende med at skaffe de nødvendige Midler til de daglige Udgiftsposter, svarer han trøstigt: Men vi har da aldrig ligefrem manglet noget. Og da han har været ude for Ulykken, hvor deres lille Pige blev dræbt, siger han om og om igen, at han da ikke kan gøre for det.

I. E. var ofte fortvivlet over Forholdene. Hun fik ikke givet Børnene ordentlig Mad i rette Tid, fik ikke skiftet paa dem, naar de var vaade, hørte ikke deres Snakken eller var paa Pletten og kunde klaske til dem, naar de foretog sig noget galt eller farligt. Hun maatte jo skaffe alt det, som en Far skulde have skaffet dem.

Dr. Sommervold drøftede Situationen med hende og foreslaar prøvende Skilsmisse. Han siger: Noget godt er der ved alle Mennesker, men naar det gode er saa lidet i Forhold til det andet, de bestaar af: Dumheden, Egoismen og Ladheden, er der saa Mening i, at et dygtigt Menneske som du skal slide dig op for dem, lønner det sig?

Men I. E. reagerer instinktivt: Uf nej, du ved da, det gaar ikke an at spørge saadan.

Og Sommervold indrømmer: Ikke for dig og mig nej, men i Fremtiden vil Mennesker nok tænke anderledes.

I. E.: Dem om det! Vi kan i al Fald ikke se paa, at Folk drukner, fordi de ikke kan svømme, og saa være lige glade alligevel.

Hun *kunde* ikke sige til den godtroende Frithjof: Synk eller flyd! for hun orkede ikke at vælte ham over paa de gamle Braatøs.

Og i tusindvis af Koner havde det vel værre end hun. De maatte maaske føde paa et Drog af en Mand, som oven i Købet forlangte at blive behandlet som Manden og Herre i Huset, det var hun dog ikke ude for.

En af Grundene til, at hun holdt ud, var, at hun selv havde trodset sig til dette Ægteskab, hun vilde hævne sig paa sit Hjem, fordi det havde svigtet hende. Men nu stod det for hende, at for Faderens Skyld maatte hun ikke svigte; han havde svigtet hende, selv om han havde holdt af hende, men hendes Arv blev, at hun ikke maatte svigte nogen, ikke engang dem, hun ikke kunde lide. Det var en Skanse, som hendes Fader ikke havde klaret at tage, og derfor maatte hun forsøge, om hun kunde sætte over.

Men som Tiden gik, og Ulykkerne væltede ind over hende, var der et Billede, der stadig dukkede op i hendes Bevidsthed. Hun saa sig selv staa og sætte Perler paa en Snor, men naar hun næsten var færdig, kom altid en eller anden Braatø og rev det hele fra hende, saa Perlerne trillede til alle Sider, og der blev hver Gang færre tilbage.

Og da hun saa læser Brevet, hvori en Donna fra Byen kalder hende simpel, dersom hun nægter at give Manden fri i Anledning af »en ny og dyb og heftig Fø-

lelse«, saa synes I. E., at hun skal have Lov at faa ham. Det var bedre at lade et vitterlig umuligt Menneske gaa over Bord end nogen, som var en Mulighed endnu. Og saa rejser hun bort fra Vestlandet.

I næste Bog er vi paa Østlandet. Ida Elisabeth, der nu kort og godt kalder sig Ida, har i de Aar, hun har boet der, oparbejdet en udmærket Systue, og hun har givet sine to Drenges et godt Hjem.

Og hun synes ikke mere, at Arbejdet er bare Slid; det er ogsaa de Øjeblikke, da man er blevet færdig med det: en færdig Kjole pakkes ind, man vasker Hænder efter Skopudsning, og Lørdag Aften er en Fest. Naar Gutterne er vasket, faar de Lov at sidde i deres Natdragter og spise med hende i det rene og hyggelige Køkken, og bagefter er der Skrig og Latter og Flugt gennem Huset, inden de lykkeligt havner i deres Senge.

Nu synes hun, at hendes Fortid paa Vestlandet er saa langt borte. Ganske vist blev Frithjof ikke gift igen, men gik og drev hjemme hos Forældrene, men nu var der intet, der skulde faa hende tilbage; endelig havde hun og hendes Børn faaet et Hjem, et fredlyst Sted, hvor ingen slog Dørene op paa vid Gab og rev Perlekransen ud af Hænderne paa hende.

Men saa forstyrres Idyllen. Sagfører Toksvold bryder ind i deres Tilværelse. Han har set Ida tage imod sin store Dreng, da han bevidstløs blev baaret ind efter at være kørt over af en Bil, og i et Glimt saa han hendes Lødighed som Menneske. Og hun ser snart i ham Oprejsningen, den der skulde begrave hendes Fortid og gøre det muligt for hende at gaa frigjort med ham ind i en lys Fremtid.

Og Sommeren kommer med Bilture, Drengene med Begejstring paa Bagsædet, og der bliver Familiebesøg, og der lægges Planer for Fremtiden.

Han beundrer hende, fordi hun har kunnet forsørge

sig selv og Drengene, men han foreholder hende, at det er noget Prat al den Snak om, at gifte Koner skal være Medforsørgere. Det er let at tælle de Tilfælde, hvor *hun* har skulket, hvor hun var mest tiltrængt, som Husmoder og Opdrager, og det vilde blot gøre Gennemsnitsmænd endnu mere egoistiske, om de kunde faa slaet fast, at Konen skal sørge for sig selv, og hvis hun vil have Børn, maa hun ogsaa være med at forsørge dem, da det oftest er hende, der ønsker dem.

Toksvold er ikke blot retsindig, han er ogsaa dygtig og hjælpsom, og efter at han er blevet kendt med Ida, udvider hans Sind sig, saa han pludselig synes, at de brave og dygtige, de kloge og modige Mennesker er blevet Majoritet. Før havde hans Virksomhed som Sagfører altid faaet ham til at regne med, at Flertallet af Menneskene var svært anløbne. Det var som en Slags ny Tillid til Livet, der var dukket op hos ham.

Og saa — som man synes, at Forholdet mellem Ida og Toksvold er svært solidt underbygget, undermineres det. Idas Fortid viser sig at være paagaende i Live, og Spørgsmaalet om, hvorvidt det er rigtigt at give Drengene en Stedfader bliver aktuelt, baade fordi han ikke evner at vinde Drengenes Tillid, og fordi en dyb Karakterforskel hos ham og Ida viser sig at være afgørende; hun tør ikke godkende hans Syn paa Mennesker, naar det gælder hendes egne Børn.

Ida saa godt, at hans graablaa Øjne, der langtfra var haarde, kunde lade være med at se det, de ikke *vilde* se, og der var et Drag af Stivsind om hans finttegnede Mund.

Vel var han glad for Børn, men der er ikke mange, der er glade for Børn, hvordan de saa er. Og hans Maade at tale fornuftigt med Børnene paa, tiltaler dem ikke, de vil ikke rettes paa af ham, og de synes, han er i Vejen for dem. Han mener, at de kan opdrages til at blive

Mønsterbørn som hans Søsterbørn, men det viser sig at være en forkert Beregning. De har nemlig ikke noget af hans Slægts solide Habitus i sig, og de har heller ikke hans Slægts praktisk-afstumpede Moralbegreber. De er simpelt hen to yderst problematiske Unger for en fremmed Iagttager. Carl er følsom og pinlig samvittighedsfuld som Moderen, let forstemt og mistænksom; men naar han er tryg, er han hengiven og arbejdsglad. Og lille Trygve har foruroligende meget af Faderens Tilbøjeligheder, især er han fremmelig, naar det gælder at lyve og skryde, men der er Stof i Fyren, og han kan tales til Fornuft og godt gøre Rede for løst og fast, naar Ida drøfter Tingene med ham.

Toksvold mener, at Carl kun trænger til Levertran, og at Trygves Skryden og Pjanken er en moralsk Skavank.

En Dag, da Carl lavmælet siger, at nu bliver Mor vel ikke saa meget hjemme igen, svarer Toksvold skarpt: Ja hvad saa! Hun har siddet hjemme hos jer hver evige Aften i flere Aar. Tror du kanske, der er mange Mødre nu om Stunder, der er saadan Carl. At hun rører sig nogle Skridt hjemmefra, nu I er blevet saa store, det faar du lære at finde dig i.

Da Ida saa Carls Ansigt, svarede hun: Jeg har aldrig været ked af at sidde hjemme hos jer Børn, for jeg var glad for jer.

Men hun turde ikke tilføje — jeg vilde jo helst være sammen med baade ham og jer altid.

Ida møder en Dag inde i Oslo en af sine forhenværende Svigerinder og faar at vide, at de gamle Braatøs har det rent elendigt, og Frithjof skal paa Sanatorium paa Østland, lige i Nærheden af, hvor hun bor. Det piner hende, at hun biler med sin nye Kæreste, gaar i Teater og til Koncerter, mens de andre har det saa ulykkeligt, og hun drøfter det med Toksvold. Men han er ubarm-

hjertig i den Sag og siger: Saadanne Mennesker nytter det jo ikke at tage sig nær af, for det eneste, de selv vil, er at gaa dybere ned i Sumpen. Er der nogen, der vil staa og hale i dem for at faa dem op, saa er det bra, saa føler de sig interessante, men hellere end gøre noget selv for at komme op vil de synke. Vi har et gammelt Ord paa mine Kanter, som er saadan: Naar Ulykken er ude, gør en klogt i at holde sig inde.

Med en lille pinefuld Fornemmelse gik det gennem Ida, at det var akkurat saadan, hun ikke kunde ræsonnere.

Da Ida nævner, at hun har en Sparekassebog, der har tilhørt hendes lille Pige, der døde, og den synes hun nu maa anvendes til Frithjof's Sanatorieophold, svarer han: Nuvel, vil du hjælpe dem, saa gør det i Guds Navn, men gør det pr. Bankobrev eller endnu bedre pr. Postanvisning, og du selv bør forsvinde fra Skuepladsen.

Men Ida kunde nu engang ikke sige: synk eller flyd, hun vidste, at gamle Braatøs nu kun havde hende at haabe paa. Og hun hjælper dem til Rette paa alle Maader som i gamle Dage, besøger Frithjof paa Sanatoriet og byder Forældrene hjem til sig, da det bliver daarligere med ham.

Dog er det afgørende Forholdet til Børnene. Hun havde forlængst indrømmet Sandheden i det gamle Ord, der siger, at en Moder allerede er gaaet fra sine Børn, naar hun er forelsket i en Mand, selv om hun holder dem i sine Arme.

Det forstod Toksvold ikke. Han vidste, at Børnene kunde forlange, at han skulde handle reelt imod dem, at han skulde overtage Ansvaret for deres Opdragelse og Uddannelse, og som han sagde, — jeg vil jo ikke dine Børn andet end vel Ida, det har jeg sagt utallige Gange. Ida svarer: Men hvorfor maa du sige det saa utallige Gange.

Og Opgøret er uafvendeligt. Enten maa Børnene ofres, eller han maa forsvinde ud af deres Tilværelse. Han spørger, om Børn da ikke skal læres til at være retfærdige, men hertil svarer hun: Ja, men det er de ikke, de kan ikke gøre Ret og Skel, der hvor det gaar imod deres egne Følelser.

Toksvold: Ida, du gør ingen af os lykkeligere ved at tænke saadan.

Ida: Nej, ingen uden — kanske Børnene.

En anden Gang siger Toksvold: Carl kan ikke lide mig, det behøver du ikke at sige mig, han er sjalu.

Ida: Ja, og det er det, at jeg vilde jo altid være paa dit Parti, give dig Ret — imod Gutterne — bestandig, og hvis de faar dig og mig sammen imod sig — —

Toksvold: Men jeg mener jo ikke, at du skal svigte dine Børn Ida.

Ida: Jeg kan ikke komme til dig uden dem, og for dig kan de aldrig blive andet end fremmede. Og hvis Forældrene lader Børnene betale for, at de lever, som de har Lyst, saa kan det ske, de nægter at betale Gælden efter deres Ophav, de kan gøre Moralen konkurs. Men selv om alle svigter alle, saa burde det da være det sidste, som sker, at en Moder svigter sine Børn.

Bogen slutter saa med, at Toksvold rejser bort, og Ida lever videre med sine Dreng.

Naar man lukker Bogen, synes man, at Familien Braatø var hendes Ulykke, og at hun jo er af samme brave og solide Slags som Toksvold, en af dem, der tager Arbejde og Ansvar paa sig for andre. Men senere gaar det op for en, at ogsaa de to er af helt forskellig Støbning. Hans haandfaste Moral rækker ikke langt, han tager nok Ansvar paa sig for dem, der kommer ham ved, og hjælper dem, der vil tage fat selv, men til de andre siger han: synk eller flyd.

Ida Elisabeth er som Lægen paa Teje, for dem lader

sligt sig ikke gøre, de maa hjælpe og værne dem, der nu engang er kommen paa deres Vej, uden Hensyn til om det nytter noget, og uden at der er noget ydre Krav om det. Og hun forstaaer snart, at hun ikke kan løbe fra sin Fortid uden at svigte noget i sig selv.

Men stærkest i hende er det Instinkt, der siger hende, at hendes Børn har Ret til at være Børn, har Krav paa, at hun skal give dem et Hjem, hvor de ikke kommer ud for fornuftig og bestemt Belæring om, at de burde være Toksvoldinger; hun har Ret og Pligt til at værne dem og give dem den Opdragelse, der gaar ud fra det Stof paa godt og ondt, der bor i dem, og det kender kun hun.

Egentlig synes man, at Bogen er tragisk; hvorfor kan de Mennesker dog ikke forstaa hinanden lidt bedre. Men tænker man efter, indser man, at to Personer, hvoraf den ene deler Mennesker i »Folk og Fark«, mens den anden maa handle ud fra det Princip, at alle er Medmennesker, de vil ikke kunne bygge en Fremtid sammen, og man ikke blot forliger sig med, men man beroliges ved, samler Styrke af, at ingen formaar at rive hende over Ende og føre hende hen, hvor hun ikke vil.

Adia Frost.

Med Genève-skolen paa Studierejse i Europa.

»**D**en nordiske Folkehøjskole i Genève« har i Aar afholdt sit femte Kursus, der varede fra 29. April til 20. Juli. Som i hvert Fald sidste Vinterholds Elever ved, vilde jeg gerne deltage i det; det lykkedes mig at komme med, og jeg skal nu prøve paa at fortælle lidt af, hvad jeg har oplevet i Sommer.

Ved Aabningsmødet paa Andelsskolen ved Middelfart brugte Skolens danske Lærer det Udtryk over for os, der havde meldt os som Deltagere, at vi skulde rykke vore Tøjrpæle op, begive os frit ud paa nye Opdagelser og modtage nye Indtryk. Det gjorde vi 38 Elever i og for sig alene ved at være sammen i næsten tre Maaneder; fra Danmark, Estland, Finland, Norge og Sverige samledes vi; en højst broget Flok: Journalister, Lærere, Lærerinder, fagorganiserede Arbejdere, Landmænd, Studenter o. s. v. — et broget Billede, der er som et Aftryk af de Genèvekomitéer rundt om i Norden, der ejer Skolen, leder den gennem en Bestyrelse og støtter den ved at samle Elever til den og helt eller delvis at betale Kursusafgiften for dem (750 Kr. alt iberegnet). Her i Danmark er Genèvekomitéerne dels lokale Foreninger i Aalborg, Askov, København, Nordsjælland m. fl. Steder, dels Landssammenslutninger som De danske Ungdomsforeninger, Radikal Ungdom, Venstres Ungdom, Arbejdernes Oplysningsforbund, Danmarks Lærerforening, Provinsjournalistforeningen og enkelte andre Foreninger.

Det siger sig selv, at naar Eleverne kommer fra forskellige Lande — men dog ikke mere forskellige, end at vi snart forstaar hinanden uden Vanskelighed — og fra saa forskellige Samfundskredse, kan vi lære umaadelig meget af hinanden, i Særdeleshed da Gennemsnitsalderen ligger adskilligt højere end paa de almindelige Højskoler, saa Eleverne har rigere Erfaring og de fleste af dem ogsaa allerede en Livsstilling i Samfundet. Men er det ikke mærkeligt! Mens man i visse andre Lande undertrykker Modstandernes Anskuelse med Vold, ja, skyder hinanden ned paa aaben Gade, om de luftes alt for høj-røstet, samles vi nordiske unge i en Skole for tværtimod at lære af hinanden, opleve et Fællesskab under en udvidet Horisont trods alle politiske, religiøse, nationale og andre dybtgaaende Forskelle.

Efter godt 2 Ugers Ophold i Askov, hvor dels Skolens egne Lærere (Rektor Sømme, Norge, Redaktør Backlund, Sverige, og Forfatteren Arne Sørensen, Danmark), dels Askov Højskoles Forstander og Lærere gennem Foredrag og Studiekredse forberedte os til Rejserne og Opholdet i Genève, rullede saa Skolen ud paa sin interessante Færd. Først til Esbjerg, hvor vi gæstede Arbejderhøjskolen, dernæst over Ribe, Tønder, Højer og Rudebøl til Kollund ved Flensborg Fjord, hvor »Det unge Grænseværn« har bygget et Vandrerhjem, som vi nu tog i Besiddelse. Her tilbragte vi en Uge med at studere Forholdene ved den dansk-tyske Grænse; gennem Foredrag af kendte sønderjyske Mænd og Samvær med Egnens Befolkning blev der givet os et overmaade godt Indtryk af Sønderjyllands særlige Problemer og Arbejdet i vort Grænseland. Det tjener Det unge Grænseværns dygtige Formand, Lærer Marcussen til Ære, at Skolens Elever gennem det Program, der var lagt for vort Besøg ved Grænsen, fik grundigere Kendskab til disse særlige Forhold, end mangen jævn Dansker har.

Dernæst bar det ud over Nordens Grænse og ind i det øvrige Europa. Over Flensborg, Kiel, Hamburg og Frankfurt gik Rejsen til Frankrig med Ophold i Strassbourg og Besançon. Derfra naaede vi over Jurabjergene til Folkeforbundets By, Genève — det vigtigste Punkt paa hele Turen. Hjemrejsen var lagt over Freiburg, Nürnberg, Berlin, Marienburg, Danzig, Gdynia, Königsberg, Kaunas, Riga, Tallinn, Helsinki, Aalandsøerne, Stockholm og Brunnsvik Folkeløjskole i Dalarne, hvor Skolen opløstes.

Det er vel indlysende, at der paa en saadan Rundrejse gennem 11 af Europas Stater og Verdenspolitikken Centrum gives uendelig rige Muligheder for at lære Verden bedre at kende. Der er en vrimlende Mangfoldighed af nye Indtryk for Øje og Øre, hvad enten vi ruller af Sted i et Tog eller suser i en Flyvemaskine, sidder i en Skolestue og hører paa Foredrag eller vandrer gennem en af Hovedstæderne i Europa, taler med unge Tyskere paa et Vandrerherberge eller følger en Munk gennem et estnisk Klosters kilometerlange underjordiske Grav-gange, besøger en Storbys moderne sociale Institutioner eller er Gæster hos en fransk Bonde i Savoyen, passerer et religiøst Processionstog midt paa en Landevej eller sejler i Gdynias Havn mellem Sandpumper og Kraner, der svinger en Jernbanevogn fuld af Kul hen over en Damper og vælter hele Indholdet ud i den paa een Gang. Det er umuligt at remse alt op. Men jeg skal forsøge at sige lidt om enkelte Afsnit af Kursuset og Oplevelser paa Rejserne.

Dog først et Par Ord om, hvordan vi rejste.

Efterhaanden udvikler der sig en vis Rejseteknik, naar saa mange skal rejse i Flok og Følge. Vi maatte kun medbringe den højst nødvendige Bagage; men alligevel fylder samtlige Kufferter og Rygsække ikke saa lidt og kan nok gøre det vanskeligt at skifte Tog, naar man

skal ud og ind ad en Gennemgangsvogns smalle Døre. Det gaar meget hurtigere, saa vi snart, naar et Par raske Mænd straks springer ud paa Perronen og tager fra ved Vinduet. Derved sparede vi os selv for Tid og Besvær og undgik paa en enkelt Undtagelse nær at blive Skyld i Togforsinkelser. Desuden gav vi vore medrejsende og Bauepersonalet en lille fornøjelig Underholdning — i Særdeleshed, hvis vi midt paa Perronen fik Ordre til at efterlade Bagagen paa Stationen og kun bylte det allernødvendigste sammen og tage det med derhen, hvor vi skulde overnatte. Saa maatte vi pakke ud uden at tage Hensyn til nysgerrige Blikke, Lagenpose, Haandklæde, Tandbørste, Barbersager o. s. v., og Billedet af Elevflokken blev om muligt endnu mere broget, end det var i Forvejen. Vi har overnattet henimod 30 forskellige Steder og ogsaa i den Henseende prøvet lidt af alt. Ofte blev vi indkvarteret paa Vandrerherberger og Skoler, engang i et gammelt tysk Fængsel, der nu brugtes som Ungdomsherberge, engang i en stor fransk Udstillingshal, der paa den Tid anvendtes som Kaserne; vi har ogsaa prøvet en fin Hotelseng, hvor der kun var eet at klage over: vi skulde op allerede Kl. 4! Et Par Gange har vi siddet i Toget om Natten, et Par Gange ligget paa en Damper. Lidt spændende var det altid, naar det blev fortalt os, hvor vi skulde tilbringe den næste Nat. —

Opholdet i Genève strakte sig over 3^{1/2} Uge. I den Tid blev der givet os et alsidigt Indtryk af Folkeforbundet og dets Arbejde. Nordiske Embedsmænd fra Sekretariatet og Arbejdsbureauet holdt Foredrag for os om det vidtforgrene Arbejde, de selv stod midt i; delegerede fra Arbejdskonferencen besøgte Skolen og fortalte om Forholdene i deres Hjemlande, Sydafrika, Indien, Japan, Amerika, Sovjet; vi gik igenem Folkeforbundets gamle og nye Bygninger og Radiostationen; vi overværede en Del af den internationale Arbejdskonferencens Møder, bl. a.

Aabningsmødet og det Møde, hvor Forsamlingen modtog Repræsentanter for hundredtusindvis af unge Arbejdsløse, der indtrængende anmodede Konferencen om at blive enig om Foranstaltninger til Bekæmpelse af Arbejdsløsheden. — Mit Hovedindtryk i Genève blev dette, at man er meget pessimistisk med Hensyn til de politiske Problemer, som Folkeforbundet staar næsten magtesløst

Hvor vi boede i Genève.

overfor. Men samtidig mærkede vi en fast Tro paa, at de nordiske Stater sammen med andre demokratisk styrede Stater har en stor Opgave netop nu: at føre Folkeforbundet frelst igennem den Kriseperiode, som det jo uimodsigeligt er inde i.

Fra Genève havde vi et Par herlige Søndagsudflugter. En Søndag sejlede vi omtrent helt op til den modsatte Ende af Genfersøen; paa den ene Side havde vi Terrasse-Vinhaver paa Skraaningerne ned mod Søen, paa den anden Side høje Bjergvægge. En anden Dag kørte vi pr. Tog et Stykke ud i Bjergene og vandrede paa vor Fod fra 500 til ca. 2500 m's Højde; mens man herhjemme forberedte sig paa St. Hans-Aften Blussene, gik vi flere Steder hen over alendyb Sne. Og lige over for os havde

vi Europas højeste Bjerg, Mont Blanc, med de blændende hvide Tinder, hvorfra Sneen aldrig smelter bort.

Vi brød op fra Genève 26. Juni. Allerede Dagen efter havde vi i Freiburg i Sydtykland Lejlighed til at se en Kolonialudstilling, der vandrer Tyskland rundt. Naturligvis følte vi os tiltrukken af Udstillingen, som tydeligt nok skulde forberede Tyskerne paa Opfyldelsen af endnu et af Nazismens Programpunkter: Tilbagegivelsen af de tidligere tyske Kolonier. Det lyder ordret saaledes: Vi kræver Land og Jord (Kolonier) til vort Folks Ernæring og til Bosættelse af vort Befolkningsoverskud. Den Udstilling kunde vi ikke gaa forbi; vi maatte derind. »Deutsches Land in fremder Hand« staar der over Indgangen til Salen, og herinde følger flere Sætninger af samme Art, der let bider sig fast i den besøgendes Erindring, som f. Eks.: vi fordrer kolonial Ligeberettigelse. Det sidste Ord faar os til at tænke paa, hvordan Tyskland opnaaede Ligeberettigelse paa Rustningernes Omraade; ved egen Magt kan det ikke naa den med Hensyn til Kolonierne, men før eller senere maa Spørgsmaalet tages op til Drøftelse. Og hvad saa? Udstillingen forbedrer Tyskeren godt, saa ingen skal være uvidende om, hvad det drejer sig om. Her kan han tage og føle paa Varer fra de tidligere tyske Kolonier: Majs, Kokus, Jordnødder, Soyabønner, Kakao, Gummi, Kaffe m. m.; her kan han se i skematiske Fremstillinger, at Tysklands 66 Millioner har berettiget Krav om større Plads paa Jorden, naar man drager Sammenligning med andre Magter; her kan han se, hvad Tyskerne har gjort for at hjælpe de indfødte til bedre og sundere Levevilkaar; her kan han se — hvad han maaske sidst vil glemme — at naar Kolonierne vender tilbage til Tyskland, gaar det en gylden Tid i Møde. Særlig karakteristisk forekommer det mig, at en tredelt Illustration var. Man ser en Tysker ligge i sin Seng; han søger at dække sig til med et laset Tæppe,

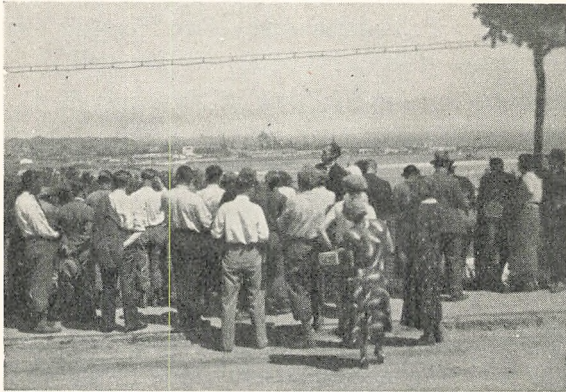
der har Omrids som et Tysklandskort, men det naar ham kun halvvejs ned; paa næste Billede har han skubbet Tæppet ned om Benene, men fryser stadig og kan ikke finde Hvile; saa kommer Moder Germania paa det sidste Billede med et stort og dejligt Tæppe, de tidligere tyske Kolonier, og nu hviler han varmt og herligt og falder smilende til Ro — ganske uforstyrret af en lille Flok kjoleklædte diskuterende Herrer i Billedets Baggrund (Raadsmøde i Folkeforbundet?). Den Tegning skal nok blive forstaaet af enhver Tysker, der ser den!

Endnu et mægtigt Indtryk af Nazismen fik vi, inden vi forlod Tyskland; vi var med til at fejre 10 Aars Jubilæet for Stor-Berlins Gau. Paa Tempelhofer Platz stod vi i forreste Række, da Manden, der har erobret Berlin, Dr. Goebbels, holdt en flammende Tale til de 110.000 S. A.-, S. S.- og Rigsværnsfolk, som stod opmarcheret foran ham. Noget særligt overraskende nyt var der ikke i hans Tale, men Ordene faar en anden, ejendommelig stærk Vægt, naar man staar mellem de mange Tusinder, end naar man sidder i en Lænestol i en Dagligstue og læser dem i en Avis eller hører dem i Højtaleren.

Det mest fremmedartede paa hele Turen mødte os i de baltiske Stater; her var det paa flere Maader nyt Land, vi rejste igennem. Endnu mærkes det russiske Præg, men man udfolder energiske Anstrengelser for at ophjælpe de nyopstaaede Stater — trods vanskelige Forhold til Naboerne, saadan som det navnlig er Tilfældet med Lithauen, der lever i en Slags permanent Krigstilstand med Polen, som i 1923 besatte og annekterede den lithauiske Hovedstad Vilna. Mod Syd gør Memelomraadet Forholdet til Tyskland om muligt endnu mere spændt.

I Estland var det, som om vi et Øjeblik stod over for Teori og Praksis i international Politik. Vi gik langs en Jernbane ud imod den estnisk-russiske Grænse; den var adskilligt tydeligere i Landskabet end den dansk-tyske;

over Banen to Spærrebomme og et mægtigt Stillads, paa begge Sider fortsattes den i Grænsepæle og en flere Meter tyk Pigtraadsspærring; væbnede Soldater afpatruljerer Grænsen. Den russiske Grænseby hedder her Kingesepp, opkaldt efter den Mand, hvis Statue er rejst ved Stationsbygningen med Ansigtet vendt imod Estland. I Aarene efter Krigen var han Kommunismens Leder i

Ved den polske Havnestad Gdynia.

Estland; i flere Aar levede han skjult i Landet, før det estniske Politi endelig fik Ram paa ham i 1924. I Estland en Forræder, man skød ned. I Rusland en Helt, hvis Minde man ærer og værner om. Saa forskelligt er det paa de to Sider af Pigtraaden. Men de to Lande, der saadan synes at vende hinanden Ryggen, har begge skrevet under paa Folkeforbundspagten, og hvordan er det — jo, deri staar, at de »ønsker at udvikle Samarbejdet mellem Folkene«! —

De mange Enkeltindtryk fra Rejsen samlede sig for mig til det Hovedindtryk, at det er Versaillesfreden og Begivenhederne siden Fredsslutningerne, der præger Europa af i Dag. Det glemmes ikke i Hast, naar man har været Dødsfjender. I store Dele af Europa er man optaget af at forsvare det vundne eller vinde i hvert Fald noget

af det tabte tilbage. Men vi i Danmark og de andre nordiske Stater indtager her en Særstilling. Trods alt, hvad man kan sige om vanskelige Tider, lever vi ikke i den samme inden- og udenrigspolitiske Spænding som mange andre Lande. Forskellen er aabenbar, naar man rejser i Europa. I Frankrig var der netop Ministerkrise, da vi var der, og man spurgte ængstelig, om der nu igen vilde komme Sammenstød i Paris's Gader med Blodsudgydelser som i Februar sidste Aar. I Tyskland har Nazismen paa sin Vej til Magten mistet mange af sine Tilhængere og ryddet Modstandere af Vejen, ja, selv efter Nazismens Indførelse har man jo maattet skyde adskillige ned. I Lithauen var vi Vidner til et mærkeligt Sceneri, der gentager sig hver Aften ved Solnedgangstide: Under mørk og dyster Sørgemusik marcherer en lille Trup Krigsinvalider hen til en ukendt Soldats Grav, tænder en Ild paa Graven og hædrer den faldnes Minde. Men endnu mere end Mindet over den ukendte døde Soldat virkede paa os disse levende Minder fra Krigen, Mænd, som vel er sluppet fra Fronten med Livet i Behold, men mærket for Livstid. I Estland saa vi i Narva nær den russiske Grænse Rester af Pigtraadsspærringerne omkring Byen; de fredes nu som Minder fra den Tid, da Byens Borgere selv slog Kommunisterne tilbage. —

Hvor fredelig er ikke vor egen hjemlige Historie i den sidste Snes Aar i Sammenligning med disse Eksempler! Den danske Regering er for Tiden den ældste Regering i Europa. De politiske Sammenstød, der engang imellem kan finde Sted i København, kan man ikke kalde Borgerkrig. I Europa er Norden en lykkelig og fredelig Plet. Vi bør af den Grund føle baade Taknemmelighed og Forpligtelse. En Forpligtelse til at søge at gøre en Indsats i Verdenspolitikken, saa den ledes i den Forstaaelsens og Samarbejdets Aand, som alle Stater ønsker, og som de i Krigen neutrale Stater har størst Forudsætning for at

kunne virkeliggøre. Gennem Folkeforbundet er der givet ogsaa de mindre Stater Lejlighed til at være medbestemmende i Storpolitikken, og jo bedre vi nordiske Folk staar sammen, des større Chancer har vi. Men det skal være et Samarbejde ikke blot mellem Ministre, Videnskabsmænd o. lign., men med Rod helt ned i de nordiske Folk. Netop for at fæstne og videre udbygge et saadant Arbejde holdtes der i Grankulla i Finland et nordisk Kursus, som ogsaa Genèveskolen deltog i mod Rejsens Afslutning. Bl. a. drøftede man her Samarbejdet mellem Nordens Folkeløjskoler, en Sag, der tidligere har været taget op til Behandling fra anden Side. Det ser nu ud til, at der fra næste Sommer vil være truffet en saadan Ordning, at danske Højskoleelever kan anvende deres Amtsunderstøttelse til et Skoleophold paa en svensk eller norsk Højskole; forhaabentlig vil da mange være saa fornuftige at tage imod en saa udmærket Lejlighed til at lære vore nordiske Nabolande nærmere at kende.

Jeg tror, at vi Elever paa Genèveskolen efter Mødet i Finland følte det, som om Ringen nu var ved at blive sluttet. Vi drog ud fra Norden, vi oplevede i Samværet med hinanden det nordiske, medens vi rejste rundt i Europa, og da vi kom tilbage til Norden, havde vi fuldt ud forstaaet Værdien af et nordisk Samarbejde — ikke blot indad mod Norden, men ogsaa udad mod Verden omkring os.

September 1935.

Tage Dybkjær.

Den røde tråd i historien.

I »Mit livs eventyr« skriver H. C. Andersen et sted sådan om sine eventyr: »I England, i den kongelige marine, er der gennem alt tougværket, i småt og stort, en rød tråd, der antyder, at det tilhører kronen. Gjennem alle menneskers liv og levnet går der også en tråd, en usynlig tråd, der viser, at vi tilhører Gud. At finde denne tråd i stort og småt, i vort eget liv, i alt uden om os, det skal digtekunsten hjælpe os til . . . . Nu veed vi allesammen, at lignelsen ikke skal tages lige efter ordene, men efter betydningen, som er lagt i disse, efter den usynlige tråd, som også løber der. Vi ved, at når vi høre echo fra muren, fra skoven og bakkerne, så er det ikke muren, ikke skoven og bakkerne, som taler, men en genklang af os selv, og således skal man også i eventyret, i lignelsen see at finde sig selv, finde den betydning, den lærdom og glæde, vi kunne fåe ud deraf. Således stiller digtekunsten sig ved siden af videnskaben og åbner vort øje for det skønne, sande og gode. Derfor læse vi nu et par eventyr.«

Er det ikke, som om H. C. Andersen her — ikke blot kaster et nyt og afgørende lys over hemmeligheden ved sine eventyr — men samtidig, så mærkeligt det end lyder, fortæller os, hvad der er »den historisk-poetiske« højskoles mål og sigte; vel er der i udtrykkene og formuleringen meget, som er os fremmed, men alligevel synes jeg, at der er den samme ånd deri, som i de udtalelser vi har fra vor egen tid.

Er det ikke det, som man på højskolen gennem historien vil opnå, at eleverne gennem historiens ekko skal finde en genklang af sig selv, finde den røde tråd, der på engang er midtpunkt i historien, i deres folks og i deres eget liv.

Og når talen her kun skal være om historien, så vil jeg som eksempel tage Sønderjylland. Nu ved jeg nok, at det for mange er et ømtåleligt og utiltalende emne, men kunde det netop ikke skyldes, at man ser for lidt til den røde tråd, »som også løber der«.

Jeg vil da i det følgende antyde, hvordan det for mig synes, at den røde tråd, som løber igennem Sønderjyllands historie, er sammenspundet af to, der hedder: Sønderjyllands historie er Danmarks historie, og Sønderjyllands historie er din egen historie.

*

*

*

Det første punkt, at *Sønderjyllands historie*, rettelig betragtet, ikke er en enkelt landsdels historie, men i virkeligheden rummer de afgørende træk af *hele Danmarks historie*, det er jo ikke nogen ny tanke, bl. a. har A. D. Jørgensen og Georg Brandes vist dette klart og med mange eksempler, og her skal da kun antydes nogle enkelte ting.

Tænker vi på den ældste historie og nævner navnene: Hedeby og Slesvig, ja, da har vi fat på et knudepunkt i ikke blot Danmarks, men hele Nordens politiske, økonomiske og religiøse historie. Det var her kong Godfred byggede den første Danevirke-vold imod kejser Karl den Store; det var her, at den vigtigste handelsvej gik mellem Syden og hele Norden; det var her, Ansgar begyndte sin gerning. Det var i Hedeby, sådan som Vedel-spangstenene og udgravningerne indenfor Halvkredsvol-

den viser det, at Svenskerne — til vor skade ikke for sidste gang — satte sig fast og angreb os sydfra. Det var fra disse egne, at de folk drog ud, som bosatte sig i England som Angelsakserne. Og det var på Lyrskov hede, at Magnus den Gode slog Venderne.

Længere nordpå møder vi i Løgumkloster et nyt knudepunkt, særlig for middelalderens slutning; endnu knejser den skønne klosterkirke som et minde og vidner om den katolske kirke i al sin både storhed og skrøbelighed, fortæller om en åndelig indsats, der endnu kan spores, om en europæisk kulturstrøm, der gødede den danske og nordiske muld, men også om åndeligt forfald, der førte ind i reformationen.

Med Husum og Haderslev er vi kommet til reformationens arnesteder: Herman Tast og Hans Thomesen i — og fra — Husum, hertug Kristian (Kristian den III) i Haderslev, det vil altså sige både den folkelige og den fyrstelige linie. Knytter vi hertil året 1544: Slesvigs deling, ja, så har vi ligesom i kim hele den følgende historie i Danmark. Fra da af begynder for alvor spændingen mellem fyrstemagt — adelsmagt (dansk, senere tysk) — og folkeligheden, hvormed følger udenrigspolitiske forviklinger (f. eks. Sverrig) og indenrigspolitisk den overhåndtagende tyskhed.

Men bagved denne ydre linie i politik, økonomi og erhvervsliv ligger som egentlig drivkraft den af renaissance friggjorte spænding mellem det almene og det personlige, den spænding, der får sit direkte udtryk i »bevægelser« som ortodoksi, pietisme, rationalisme, romantik, der fra det store Europa også kommer til Norden, og som i reglen først mærkes og i visse tilfælde udfoldes til blomstring i Sønderjylland.

Med navnene Andreas Höjer, Enevold Ewald og Brorson har vi begyndende — og blomstrende oplysningstid og pietisme. Med Johannes Ewald og Oehlen-

schläger spirer romantikken af Sønderjyllands jord — for bl. a. i den lærde Zoega og i billedhuggeren Carstens at skyde nogle af sine ypperste skud.

I året 1830 sker det betydningsfulde, at denne indre spænding slår direkte ud i det politiske. Uve Jens Lornsen og Chr. Paulsen er formidlerne af dette gennembrud. I 1830 er det væsentlig den europæiske strøm (over 1789), der slår ind (eller ud, om man vil), i 1844 har den danske folkelighed fundet sig selv på Skamlingsbanken, og fra dette møde stråler hovedlinierne ud: kampen for national selvbevidsthed og enhed, kampen for fri forfatning og folkestyre, højskolebevægelsen — dansk folkelighed, med de deraf udspringende ændringer i socialt og økonomisk liv. Vi behøver blot at følge Niels Jokum Termansen fra Skamlingsbanken over Gammelby til rigsdagen for at erkende dette.

Den nyvakte folkelighed kom egentlig først på prøve i 1864, og bestod prøven; 1864 er udgangspunktet for folkelighedens selvudfoldelse, ja og for forholdet mellem Nordens lande siden da.

Og det tydelige bevis på, at folkeligheden stod sin prøve, er 1920, der med genforeningen bragte svaret på 1864, på det skæbnesvangre spørgsmål: kan og vil Danmark bestå som et levende og frit folkesamfund.

Ja, der kunde nævnes meget mere end dette, men som antydninger er det vel nok. Og så er der også det meget væsentlige at sige, at alt dette nok er historie, men at det bliver død historie, dersom det ikke kommer i levende forbindelse med personligt liv, hvis ikke vi får den anden — og væsentligste tråd med: din egen historie. Jamen, kan da alt dette komme i og leve i en sådan forbindelse?

*

*

*

Hermed er vi da kommet over til det andet punkt: Sønderjyllands historie er din egen historie.

Ja, de livets grundforhold, som er kernen i den sønderjyske og danske historie, som vi ovenfor betragtede udefra, dem er det, du skal møde i dit eget liv, og hvordan dette kan ske, vil jeg prøve at antyde ved at fortælle om den tur, som vi her fra Askov sløjdscole foretog den 5.—6. oktober som gæster hos beboerne i Kollund.

II.

Er man selv opvokset i et *grænselandskab*, så ved man, at der råder en særlig stemning over et sådant, men da vi lørdag den 5. oktober rullede ind i Kollund, lå byen og landskabet gemt i mørket, der var intet, der tydede på, at vi var nær ved grænsen. Og dog bevirkede vor bevidsthed om, at vi virkelig var grænsen nær, at dette mørke fik noget hemmelighedsfuldt over sig, og at vi ligesom lå på lur efter at fravryste det noget af sin hemmelighed, og det varede da heller ikke længe, før vi fik det første glimt af grænselandet og dets særegne stemning. På vandringen ud til nattekvarteret, der lå ude i nærheden af vandrehjemmet, standsede min ledsager og vejviser, en 14—15 årig, frisk og kvik dreng, og pegede ud gennem en åbning i de levende hegn, ud mod sydvest: der lå Flensborg og strålede som et diadem på en fløjelspudef. — — Men drengen pegede igen, pegede på nogle lys lidt til venstre for byen, nogle underligt kolde lys: marinestationen Mörvig! Og til drengens fortælling om manøvrer derovre både nat og dag føjede sig samtaler fra aftenens samvær i forsamlingshuset, samtaler med gamle soldater fra verdenskrigen om den truende verdenssituation, og ind i det hele flettede sig de dystre minder fra Kongeåen under verdenskrigen. Ja, som man stod der i natmørket og stirrede over mod disse

kolde lys, da voksede der ud af stemningen et fantasibillede, minder og følelser forløstes og fortættes i et billede af en krigens dæmon, der sad og rugede derovre og lod sine kolde og ubarmhjertige lyskaster-øjne flakke lumskt og uberegneligt henover det land, der for de få år siden vandede sig under krigens kløer . . .

Men søndag morgen, da det frodige østjyske fjordlandskab efterhånden dukker frem af disen i den solklare efterårsluft, da viger nattens uhyggestemning; vel ligger endnu Flensborg med sin åbne favn vogtet af det knejsende Mörvig, men belysningen er i dobbelt forstand blevet en anden, alt som solen bryder igennem disen . . . Den rette grænselandsstemning er ikke uhygge eller mismod, men den gennem håb og tro erobrede, alvorsfrodige glæde.

Og som du ser på landskabet og vandrer i det, skyder det op i dig . . . : det er jo ikke blot grænseland, nej ikke engang først og fremmest dette, men det er Danmark, det er et dansk landskab, du ser, så skønt som noget andet sted i Danmark. Det er dansk, ikke mindst ved at forene ynde og kraft, thi bag skovens lunende og idylliske pelsværksbrænne står kløfterne stejle endnu, som da de blev udvaskede af istidens smeltvandsstrømme, og fra deres sider og bund kæmper de slanke bøgetræer sig op til at løfte deres kroner jævnsides med brødrenes på bakkens top, op imod lys og liv.

Som du vandrer af sted sammen med folkene dernedefra, mødes I i glæden over det skønne danske landskab, og når I kommer til Dambroen over Krusåens udløb, fyldes I af den samme smerte ved at se grænsen skære igennem levende liv i natur og folkeliv. Og jo mere du lytter til disse stilfærdige, men stærke mænds tale, dæmrer det for dig, at der er værdier at væрге og vinde, at tabe og trænge, at livet er standende strid . . .

III.

Og du forstår nu, at den særegne grænselandsstemning, ja den boer egentlig kun i grænsebefolkningen, og at det er et symbolsk udtryk for kampen i grænseboernes sind, som du finder ude i naturen, og som du kaldte grænselandskabets særegne stemning.

Ja, det er *mødet med grænseboerne*, det gælder, og det begyndte på denne tur ved sammenkomsten i forsamlingshuset med det berømte sønderjyske fælles kaffebord; man har hørt så meget om dette, nu oplever man det selv. Gæsterne bliver fordelt rundt til kvarterværtterne, og alt mens kaffen drikkes og ind mellem talerne og sangene, de gode gamle sange fra Den blå sangbog, (thi begge disse ting hører med til det rigtige sønderjyske kaffebord), ind imellem snakker værter og gæster med hinanden, og nu er det, at man — måske for første gang — begynder at forstå lidt af de særlige forhold, hvorunder Sønderjyderne, og ikke mindst grænseboerne lever. Man hører om de vanskelige økonomiske kår, sådan som bl. a. gdr. Hans Schmidt for ikke så længe siden gjorde rede for dem på det store møde i Århus. Man hører, at disse forhold gør det meget vanskeligere at drive ungdomsarbejde og i det hele åndeligt arbejde, både for de gamle nationale foreninger og for Det unge grænseværn, men at dog det sidste har fundet god hjælp i arbejde med gymnastik, folkedans og aftenskole. Ja, man forstår, at de meget vanskelige økonomiske kår — i forbindelse med Sønderjydernes af historien fremtvungne oppositionstrang — skaber jordbund for særbevægelser, ikke blot af økonomisk og politisk art, men også af national og religiøs; Sønderjyderne nævner selv: L. S., Nationalsocialisme og Oxford. Når dertil så kommer, at man altid må være på vagt og have øjet åbent for, hvad der kommer syd fra, ja, så forstår man, at

disse mennesker står i en kamp med mange fronter. Det samme mærker man også i de taler, der holdes, og der siges direkte til gæsterne: vi er glade for, at I vil komme, ikke mindst fordi vi håber, at I — og det gælder også de helt unge — at I her vil opleve noget, som I aldrig vil glemme.

Når dette siges — og også sandes — ja, så er det jo ikke blot det, at man lærer kampen og dens vanskeligheder at kende, men først og sidst, fordi man derigennem lærer det at kende og skatte det højere, det, der holder dem oppe i kampen, det, der mer eller mindre direkte udtalt er den dybe undertone i talerne og kernen i sangene fra Den blå sangbog, nemlig: troen og håbet.

Og det er vel det, der bliver den egentlige oplevelse ved samværet med disse mennesker, ikke blot om aftenen i forsamlingshuset, men også senere hos kvarterværterne og ikke mindst under spadsereturen om søndagen, dette at lytte til denne dybe tone, til det ligesom giver ekko i dig selv.

Ja, for det kan ske, at der lyder som et ekko i dit sind af et par gammelkendte linier, der nu ligesom for dig kommer til at rumme det altsammen, kampen i al sin væld og åndsmagten, der oprejser de karakterer, der på engang bæres af og kendetegnes ved: »det har slet ingen hast for den, som tror«.

IV.

Men med disse liniers ekko i dit sind:

»Viger ej ud af spor,

for vi kender det ord:

det har slet ingen hast for den, som tror.«

da står det pludseligt klart for dig, at du drog af sted i den tro, at du skulde møde grænselandet og grænsbefolkningen, og så mødte du dog til syvende og sidst

dig selv. Det begyndte med, at det dæmrede for dig, at der var værdier at væрге og vinde, at tabe og trænge, at livet er standende strid; og det endte med, at du forstod, at den strid, som du mødte på din rejse, eller som du kan møde, hvergang der i sandhed tales om Sønderjylland, at det er en strid, som ikke er dig uvedkommende, ja, som du ikke kan nøjes med at være tilskuer til, men at du er inddraget i den, enten du vil eller ej, og at du allerede har taget afgørende standpunkt, dersom du siger og mener, at den ikke rager dig. Og endelig, at denne strid ikke er noget for sig eller den eneste, men at den er et uudskilleligt led af den store strid, der hedder kampen om dit menneskeliv.

Mødtes du med Sønderjyden i glæden over det danske landskab, ja, så mødtes du også med ham i dette: jeg er dansk og vil vedblive at være dansk, ellers kan jeg ikke leve et sundt og sandt menneskeliv. Men så mødtes du også med ham i tonen fra Løgumkloster i sommer, sådan som den skarpest udformedes af Jørgen Bukdahl i fortsættelse af ovennævnte tankegang: . . . men et sundt og sandt menneskeliv kan ikke nøjes med at være dansk, men består i, at du i din danske, særegne (og kun derigennem kendelige) dragt kæmper for de almenmenneskelige mål i lyset af et rige, der ikke er af denne verden.

Og sker det, som det skete for een, der var med i Løgumkloster, at Kongeåen løfter sig op for dig som et symbol på den stadigt standende, stadigt rindende strid mellem de samme to bredder, så glem ikke, at den samme himmel hvælver sig over begge bredder og det hav, som du stunder imod, men aldrig synes at nå, glem da ikke, hvad du lærte, da du mødte grænsen og mødte dig selv:

»viger ej ud af spor,
for vi kender det ord,
det har slet ingen hast for den, som tror.«

V.

Mødes på denne måde det historiske og det personlige i et livskald, da sætter det sig også spor i nutidens og fremtidens historie, i arbejdet for også udadtil at gøre Sønderjyllands historie til Danmarks historie, gøre Nord-slesvig til et Sønderjylland. Og lad som en hilsen til dette arbejde lyde for os »Den indre melodi«, som Georg Brandes skrev i 1912:

»Enhver mindes fra den nordiske mytologi den lænke, som er gjort af lutter usynlige, usporlige, tilsyneladende uvirkelige ting, og som dog er den eneste, der ikke lader sig sønderrive, den, hvormed Fenris bindes. Jeg tror, den i menneskenes sprog kaldes længsel.

En sådan længsel kan næres af et enkeltvæsen, men også af en hel folkestamme.

Et land, et navn bliver som en sang indeni folkesjælen. Den overdøves hos hver enkelt, der hører til stammen, i timer og dage, når ydre forhold tager ham i beslag. Men i samme øjeblik, han er ene og samler sig, lyder den samme stærke indre melodi og gennemtrænger hans væsen.

Såsnart livets udvortes larm standser, fornemmes disse toner, der bærer et navn.

Som når Trollhättan-faldet høres langt borte, såsnart vor samtale ophører.«

Valdemar Nielsen.

Landsstævnet i Ollerup d. 25.—28. juli 1935.

Sjældent har vel en fest været imødeset med så store forventninger som landsfesten i Ollerup sommeren 1935.

Ikke for det — vi har før haft store og strålende landsfester, men denne var på forhånd omtalt med så store løfter, at man havde grund til at vente sig noget ud over det almindelige.

Det har fra gammel tid været skik og brug indenfor De danske skytte- og gymnastikforeninger at afholde landsfest hvert 7de år.

Førrige landsfest fejredes på Dybbøl Banke i 1928, det var den største landsfest, som endnu dengang havde været afholdt, men at landsfesten i 1935 vilde blive endnu større, var man på forhånd klar over. Spørgsmålet var kun, *hvor* en fest af så mægtigt et omfang kunde afholdes.

Tanken faldt da på Ollerup, og så snart Niels Bukh fik fat på spørgsmålet, kom der gang i sagerne.

Niels Bukh er nu en gang ikke anlagt for det småtskârne —: skulde der være landsfest i Ollerup, så skulde det blive en fest, som danske idrætsmænd endnu aldrig havde set mage til, og nu oprullede Niels Bukh en festplan, som i sandhed var sin mester værdig, og som nær havde taget vejret fra de egentlige arrangørere: »De danske skytte-, gymnastik & idræts-foreninger«.

»Festen skal være nordisk. Den skal vare i 4 dage. Alle aktive gymnaster indenfor »De danske skytte- og

gymnastik-foreninger« og »De danske gymnastikforeninger« indbydes til at deltage — vi må mindst regne med 10,000 aktive deltagere. Festen skal ikke alene omfatte gymnastik, men boldspil, skydning, svømning og fri idræt.

Alle idrætter skal øves for sagens skyld alene, der gives ingen præmier af nogen art.

Til de 50,000 tilskuere, som kan forventes at ankomme til festen, bygges et mægtigt stadion, som indrettes således, at alle kan se og høre, hvad der foregår på det ca. 1 td. land store bræddegulv, som skal udlægges for gymnasterne.

De aktive deltagere indkvarteres i en teltlejr lige ved skolen, og de mange tilrejsende tilskuere må vi finde kvarter til i by og på land rundt om i hele Sydfyn.

Dagene skal gå med opvisninger i gymnastik og kappestrid i de forskellige idrætter; og om aftenen skal alle samles i det store nyopførte stadion, og her skal Nordens ypperste kunstnere glæde og berige os ved tale, sang og dans.« —

Sådan lød det budskab, som gik ud over landet allerede i efteråret 1934, og intet under, at ungdommen flokkedes i hundredtal rundt om i vore amter for at træne til sommerens store fest. Mange var de gymnaster, som i vinterens mørke aftener måtte træde cyklen flere mil for at komme til træning i »Ollerupholdene«.

De ivrigste amter begyndte allerede træningen af amtsholdene ved juletid, men de fleste ventede, til vintergymnastikken var til side, for så at gå så meget kraftigere i gang med træningen i de 3 sidste måneder fra april til sidst i juli.

Så kom dagen den 25. juli.

Fra øst og vest, fra syd og nord, med jærnbane, bil og cykel strømmede folk mod Ollerup.

Gymnasterne svigtede ikke, de kom i et antal af ca. 12,000.

Med publikum var det knap så fint, man havde ventet, at de 50,000 tilskuerspladser, som »volden« kunde rumme, skulde blive fuldt besat fra første til sidste dag; det nåedes nu ikke, men mange tilskuere var der nu alligevel, da den store åbningshøjtidelighed tog sin begyndelse.

Folk stod eller sad i tusindtal på den grønne vold, der som et vældigt amfiteater på de 3 sider dannede rammen om det mægtige gulv syd for idrætshallen.

Musikorkestret, som havde sin plads på en balkon højt på idrætshallens gavl, stemte nu i med en march, og frem fra hver side af idrætshallens grå murflade skød en strøm af blåklædte gymnaster, 4 og 4 skulder ved skulder gik de frem i 2 uendelig lange kolonner, der forenedes foran idrætshallens port og skred frem over gulvfladen i 8 rækker, hvert amt med sin fane i spidsen — kommende frem til den modsatte side af gulvet delte strømmen sig atter i 2 til opmarch på hver side af midterstrømmen. I over en halv time varer denne indmarch, og alle, som var med til festen, vil vist give mig ret, når jeg siger, at selv om vi så meget smukt og kønt i de 4 dage, vi var sammen i Ollerup, så var denne første indmarch nu alligevel noget af det mest betagende af det hele. Man følte en festglæde og en mærkelig samhørighed ved — med sin egen lille flok og sit eget lille jeg — at kunne samles med så mange ligestillede om en fælles sag.

Jeg kan ikke her gå i enkeltheder med det 4 dages store program, men mange vil nok spørge: »Hvordan klappede det nu med at få gennemført det store arrangement? Fik man noget at se? Kunde man faa mad, logis o. s. v.?«

Først m. h. t. den praktiske ordning af festen:

Indkvarteringen af de aktive gymnaster gik fint. Ude på marken nordøst for skolen var der rejst en hel by af militærtelte.

Byen var delt i en mandlig og en kvindelig lejr, men ellers var den delt som en rigtig by med hovedgader og sidegader. I teltene var bredt et tykt lag halm, og her sov man udmærket: 10 mand i hvert telt. — Udmærket — ja, det vil da sige, når vejret var godt; den næstsidste aften, da det regnede og blæste, kneb det enkelte steder med at holde fugtigheden ude, et enkelt sted blæste et telt helt omkuld, men det hørte heldigvis kun til undtagelserne.

Så snart et hold gymnaster kom til »festskepladsen«, blev det anvist en række telte i den eller den gade. Holdet udvalgte selv teltformænd til at sørge for ordenens opretholdelse i hvert telt, og i løbet af få minutter var indkvarteringen besørget.

Til festens passive deltagere (publikum) havde man rundt omkring i Sydfyn bestilt natteløgis til ca. 18,000 mennesker, men på dette punkt svigtede publikum fuldstændig, og der blev ikke brug for ret mange af de tilbudte sengesteder. De fleste af tilskuerne kom kun til festen 1 dag, og mange kunde nå hjem om natten ved brug af biler.

Også med bispisningen gik det fint:

I lejren var der et par meget store telte, hvor flere tusinde mennesker kunde spise samtidig; man kunde købe spisekort, som gjaldt for hele festen, og det kan nok være, at der var liv og glade dage, når spiseteltene fyldtes med glade unge mennesker med en glubende appetit.

Man kunde også købe sine måltider ved smørrebrøds-vogne eller pølsevogne, som fandtes på pladsen i rigelig mængde — ingen behøvede at sulte.

Udenom byen var der mægtige bil- og cykleparker, hvor maskinerne stod opstillet i tusindvis. Det kunde jo til tider være lidt vanskeligt med færdslen, men dette spørgsmål klaredes dog overlegent af en stab af dygtige politibetjente, som stod opstillet ved alle stærkt befærdede vejkryds.

Det gamle stadion nord for skolen benyttedes til fodbold og idræt samt i de årle morgentimer til træningsplads for de mange amtshold, som endnu ikke havde haft opvisning.

Tennisbanerne var indrettede til håndboldbaner, og herfra kunde man undertiden høre mægtige klapsalver eller ivrig hyssen, når kampens spænding var på det højeste.

Fik man så noget at se i de 4 Dage?

Ja — så sandelig fik man noget at se; alt for meget næsten: Nede på det store gymnastikgulv var der opvisning dagen lang — fin gymnastik — 2—3—4 hold ad

gangen, og det var endda ikke småhold, men hold på 50—1000 gymnaster.

Men — det var ligesom man blev helt overfodret med gymnastik. Det kneb med at holde ud at se på gymnastiske øvelser ustandselig alle 4 dage i træk, særlig når øvelsesvalget var så lidet afvekslende som tilfældet er for de mandlige holds vedkommende.

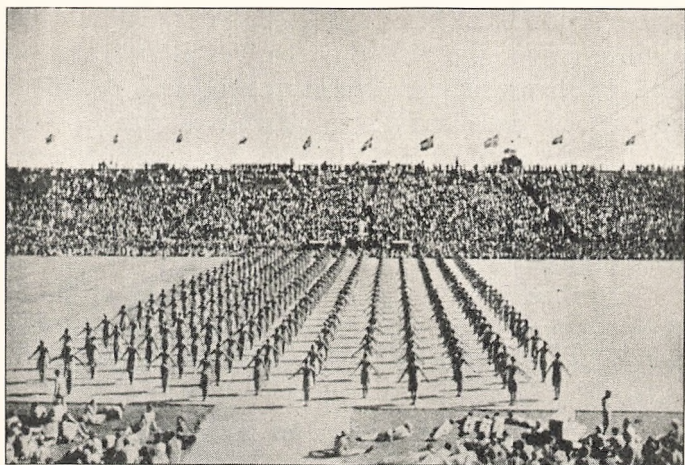
Folk foretrak en lille tur ind at se på maleriudstillingen i idrætshallen eller til de mange smukke billedstøtter i haven, til boldpladsen eller til svømmebassinet, hvor svømmerne viste udspring, og resultatet blev, at mange af amtsholdene måtte give opvisning for næsten tomme bænke.

Når man tænkte på det mægtige arbejde, som gymnasterne havde gjort hjemme, før de drog afsted, følte man ligesom et lille stik i hjertet, når man så de tomme bænkerader under amtsholdenes opvisninger, medens næsten alle pladser var optaget den dag, Kongen med sit følge gæstede stævnet.

Gymnastisk seet fik man det indtryk fra amtsopvisningerne, at mandsgymnastikken for tiden er meget ensrettet, og man ønskede kun, at alle de mandlige gymnaster kunde have været samlet under een mands ledelse i eet stort hold, som så skulde have givet een samlet opvisning for et stuvende fuldt stadion.

Kvindegymnastikken var langt mere afvekslende og kunde derfor også bedre holde publikums interesse fast. Opvisningerne gav det indtryk, at kvindegymnastikken er inde i en stærk vækst og udvikling. Forskellige retninger og systemer bryder med hinanden til gavn for den danske kvindegymnastik.

Kunde amtsholdene imidlertid ikke trække så mange tilskuere, så kunde aftenprogrammerne så meget desto bedre.

Selv om vejret flere gange var ugunstigt om aftenen, var der alligevel næsten altid fuldt på tilskuerpladserne til aftenforestillingerne.

Skal jeg fremhæve nogen aften frem for de andre, bliver det den første: »Den danske aften«; nu var vejret også denne dag ganske ideelt — stille klar sommeraften.

Aftenen indlededes med en prolog fremsagt af Poul Reumert. Ved et glimrende højtaleranlæg sattes recitatoren i stand til med sin smukke velklingende stemme fra balkonen at nå frem til den tusindtallige lyttende tilhørerskare på »volden«: »Der er et yndigt land, det står med brede bøge.« — Der var ganske stille på »volden«, alle opfattede tydeligt Öehlschlägers dejlige Ord.

Næste punkt på programmet hed: »Det danske flag« ved gymnastikhøjskolens sommerelever.

Om dette skriver »Svendborg avis«:

»Der var ingen, som var rigtig klar over, hvad der skulde ske. Nogle rødklædte sommerpiger dukkede frem i projektørernes lys, tog opstilling på det mægtige gulv,

andre (hvidklædte) kom til, alle gik i knæ, bøjede deres smidige rygge og pludselig — som ved et trylleslag, så man et kæmpemæssigt dannebrogslag med det hvide kors på den røde bund ligge udbredt på gulvet. — Et øjeblik stillhed, så brød bifaldet løs, spontant og hjærteligt. Pigerne rejste sig, flaget var borte, men det står tegnet i hukommelsen som et af de skønneste minder fra den nordiske olympiade i Ollerup.«

Efter en kraftig og stemningsfuld tale af H. P. Hanssen-Nørremølle, tog det kvindelige landshold under ledelse af forstanderinde Jørgine Abildgård gulvet i besiddelse.

Dette holds opvisning var for mig en af de største oplevelser ved hele landsstævnet.

Vel havde jeg før vidst, at man var nået langt med kvindegymnastikken i Danmark, men denne opvisning hensatte mig alligevel gang på gang i undren. Der var over denne opvisning en friskhed, en skønhed og et liv, som jeg ikke før har seet mage til i noget dansk kvindehold.

Senere var der igen recitation af Poul Reumert; denne gang Runebergs »Svend Due« — mesterlig frem sagt — og derefter opvisning af Niels Bukhs kendte mandlige elitehold, som med deres øvelser og særlig deres spring fik »volden« til at ryste af bifald. Ollerup sangkor sang nogle flerstemmige sange — balletdans — og aftenen sluttede med et smukt arrangeret fakkeltog, ved hvilket skuespiller Ejvind Johan Svendsen ridende højt på en prægtig smykket hest fremsagde aftenens epilog.

Til allersidst festfyrværkeri — guldregn — aa . . . —

Dette er kun en prøve på en enkelt aften, men sådan havde vi 4 dejlige aftener, hvoraf de to sidste desværre blev forstyrret af dårligt vejr.

Vi så svenske, norske og finske hold lave gymnastik. Svenskerne med deres noget stive, men smukke og stilige

øvelser. Nordmændene med halsbrækkende trambulinspring og fænomenale præstationer i rek og barre og endelig det finske kvindehold under ledelse af Astrid Schnitt, som viste en række henrivende smukt udførte øvelser efter frk. Bjørkstens særprægede system.

Vi hørte den svenske nattergal fru Ella Heiberg synge viser, og Bodil Ipsen og Karin Nellemose recitere, vi så solodansere fra den kgl. ballet optræde i skinnet af tusinde tændte fakler, og vi hørte »Fynske folkekor« synge flerstemmige sange.

Som allerede nævnt blev de to sidste aftener delvis ødelagt af dårligt vejr, det faldt ind med regn og blæst og kulde, det tog jo noget af festglæden, men folk holdt dog beundringsværdig godt ud.

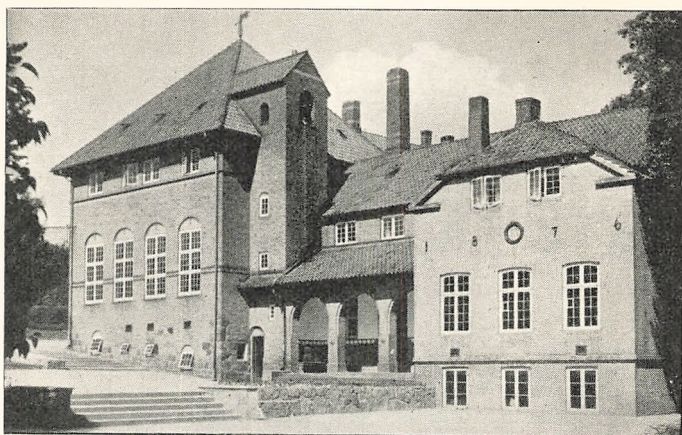
Når kulden og blæsten tog til, sluttede man kun så meget tættere sammen på tilskuerpladserne for bedre at holde varmen, og de fleste blev siddende til det sidste — trods alt.

— Ja, det var 4 dejlige dage — men anstrengende var de.

Da den sidste raket fra fyrværkeriet søndag aften var slukket oppe under den regntunge himmel, var der sikkert mangan en gymnast, som ønskede, at han eller hun lå hjemme i sin egen gode seng. For træt det bliver man nu, når man i fem dage i træk er stærkt optaget hele dagen og ikke får tid eller ro til ret megen nattesøvn, og det kan ikke nægtes, at trætte og forvågede kom mangan en gymnast hjem mandag d. 29. juli efter en lang og streng natterejse. Men ungdommen har jo en herlig evne til i en sund og styrkende søvn at sove al trætheden af sig, og tilbage står da mindet om 4 herlige dage, rige på indtryk og oplevelser. Kort sagt — et minde for livet.

»Øyås« i oktober 1935.

Hans Trier Hansen.

Fra Vallekilde folkehøjskole.

Kære gamle elever! Killemoser og Ragnhild Bonde har i år lovet at skrive henholdsvis om vinterskolens og sommerskolens gang. Men jeg vil meget gerne indlede »årsberetningen« med et brev. Hele vort årsskrift er skrevet til gamle elever; men det gælder i særlig grad dette lille stykke. Skulde det blive læst af nogen, som ikke hører til de gamle elevers flok, så bør de huske og tænke på det.

Først vil jeg da takke jer for året 1935. Jeg tænker her vel mest på de mange unge, som delte sidste vinters og sommers oplevelser med os; men jeg tænker også på de mange, som jeg traf ved vort store elevmøde i sommer, ved de mindre elevmøder i Hjørring, Århus og Tinglev og ved de almindelige møder rundt om i landet. Jeg må også takke for breve og hilsener til julen og ved anden lejlighed. Gennem det alt sammen har jeg mærket vilje og trang til at fastholde forbindelsen med Vallekilde og med jeres højskoleophold.

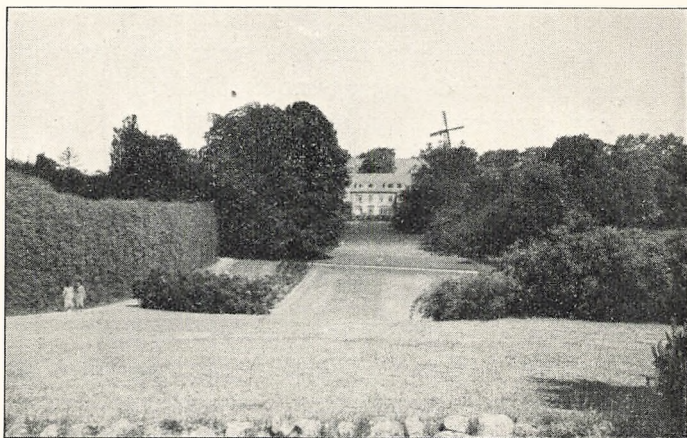
Imidlertid findes der en stor flok gamle højskoleelever, fra denne og andre skoler, som aldrig rejser til

elevmøder, som næppe læser årsskriftet fra deres skole, ja, som næppe under nogen form søger at fastholde forbindelsen med det, de engang mødte på højskolen. Der findes nok desværre en ret stor flok mænd og kvinder, som højskolen har mistet forbindelsen med; dem vilde jeg gerne allerhelst have i tale nu. Men de læser næppe dette. Alligevel tænker jeg især på dem med dette brev; måske en og anden af jer også har brug for at læse og tænke over disse linier.

Har vi en kortere tid haft en række rige oplevelser; har vi sammen med andre oplevet noget fængslende og stort, så kan en helt anderledes tid med strengt arbejde, med økonomiske sorger, med kulde og ligegyldighed i vore nærmeste omgivelser forekomme os så fattig og tom og øde. Tomheden kan blive til svaghed og frygt. Det sørgeligste eksempel jeg kender derpå er fra Vorherres lidelseshistorie. Da Jesus pludselig blev revet bort fra sine venner, rammes de af en sådan svaghed og forfærdelse, så de endog fornægtede ham. Havde nogen mennesker på jord mødt livet i dets fylde og herlighed, så var det dog Jesu apostle. Og dog kunde Peter i sin forladthed nægte, at han overhovedet kendte det liv. Peters skæbne er et rystende udsagn om, hvor svagt og forfærdet et ensomt menneske kan blive. Kunde det gå ham sådan, hvor er det da langt lettere at forstå, at vi, når vi møder kulde, fjendtlighed, ensomhed, da løber fra et liv, som slet ikke tåler sammenligning med, hvad Peter og hans kaldsfæller havde delt med Herren i årevis!

Nej, højskoleelever har ikke oplevet noget, som kan sammenlignes med Herrens apostle. Men mange højskoleelever har dog i 3 eller 5 måneder mødt noget, som varmede deres hjerte, noget, som kaldte på det bedste i dem, og som de gerne vilde følge deres liv igennem. Og så er det dog sket, vistnok alt for ofte, at efter højskoleopholdet fulgte tomhed og fristelse. Fristelse siger jeg!

Fra haven.

Fristelsen kom måske sådan: Var livet på højskolen rigtig virkelighed? Var det ikke bare stemningsliv og følelsesvæsen? Vi mennesker kan jo, især når vi er mange sammen under passende forhold, præstere så meget i retning af stemning. Men nu er jeg kommen ud i virkeligheden; den ser ganske anderledes ud, end jeg så den fra højskolen. Denne virkelighed er hård; men jeg hverken kan eller vil flygte bort fra den; det er min verden, den rigtige verden. Jeg siger derfor farvel til den stemningsfyldte drømmeverden fra højskolens stuer; jeg vil ikke rejse til elevmøde, og jeg vil ikke læse årsskrift; det er forbi. Eller fristelsen kan komme sådan: Jo, det liv, jeg mødte på højskolen, var sandhed; det var en herlig sandhed. Men jeg er sat ind i forhold, hvor jeg ikke kan leve den sandhed. Mine kræfter slår ikke til. Det er en bitter kendsgerning. Men jeg må hellere indrette mig derefter, og derfor farvel højskole og ungdomshåb.

Hvad jeg her har sagt, siges sjældent eller aldrig af gamle højskoleelever; men at det opleves, mærkes jo tydeligt nok. Vi højskolelærere slipper ikke for ansvaret

og dommen i dette. Vi må nok også helst åbent indrømme, at vi tit hørte noget i højskolens navn, som der hverken var sandhed eller bærekraft i. Hvordan og hvorfor skulde vore elever fastholde det, når det rigtig kom på prøve! Alligevel vil jeg sige om den første fristelse: det er i det meste en ond fristelse. Og stort mere kan jeg ikke sige derom. Men er det en ond fristelse, så skal vi frasige os den. Vi har ikke lov til af åndelig dovenskab eller af fejghed at smygge os fra en virkelighed, som har bud til os. Og det er en stor skam at gøre det ved at belyve det liv, som jeg af egen søllehed svigter.

Der ligger meget mere forståelse i den anden art fristelse, jeg nævnte. Den må jeg sige noget mere om. Højskoleelever kommer fra så uhyre forskellige forhold, og de rejser tilbage til meget forskellige forhold. Nogle kommer ind i ret trygge ydre kår; de møder måske også i deres forældres hjem og senere i deres eget hjem forståelse og støtte for det liv, de mødte på højskolen. I deres omgangskreds finder de også støtte. Andre kommer ind i svære kår. Jeg tænker her særlig på eleverne nogle

Egehoj.

år efter, de har forladt højskolen. Mange har fået deres selvstændige hjem og gerning. Men der skal slides hårdt for at holde hjemmet oppe, ofte urimelig hårdt. Økonomiske bekymringer, ja ligefrem fattigdom kommer til og lægger sit tunge tryk over sindet. Da trues vor indre udvikling af standsning. Noget går i stå, som ikke måtte gå i stå. Bitterhed og kulde dræber let det, vi fik kær på højskolen. Men endda tror jeg ikke, at meget hårdt slid og meget små økonomiske kår er den værste prøve, vi kommer ud for. Jeg har vistnok mødt det rigeste åndelige liv og den dybeste troskab mod dette liv i et hjem, hvor der i alt fald i en lang årrække var fattigdom, og hvor der en menneskealder igennem blev slidt, som der kun yderst sjældent slides. Værre end de trange kår er vore nærmeste omgivers kulde og ligegyldighed. I ensomheden kommer vi på den hårdeste prøve. Skal vi stå i den — længe, da giver vi let op. Vi skal tænke på det. Møder vi eller kan vi møde en, der står alene, så skal vi række hånden ud og støtte — som vi visselig selv trænger til støtte.

Men gamle højskoleelever skal så også selv gøre, hvad de kan for at holde ud. De skal gøre det altid, men ikke mindst, når de mærker, at fristelsen kommer, den, der vil fortælle dem, at de slet ikke kan leve et liv i fortsættelse af deres højskoleophold. Vi må ikke give efter for de ydre forhold og heller ikke for den dorskhed, som vi alle har til fjende nr. 1. Hvad skal vi da gøre? Vi skal holde forbindelse med nogle få venner fra højskole-tiden. Det betyder overordentlig meget. Vi skal holde fast ved elevskriftet; det bærer bud fra et sted, vi fik kær, og fra nogle mennesker, som vi delte noget med. Vi må ikke sløje af og være forsømmelige. Vi kan også søge til kirken; den står os jo åben overalt i landet. Det kan godt være, at meget *der* frastøder. Men der læses i alt fald et evangelium, som er lige godt under alle forhold;

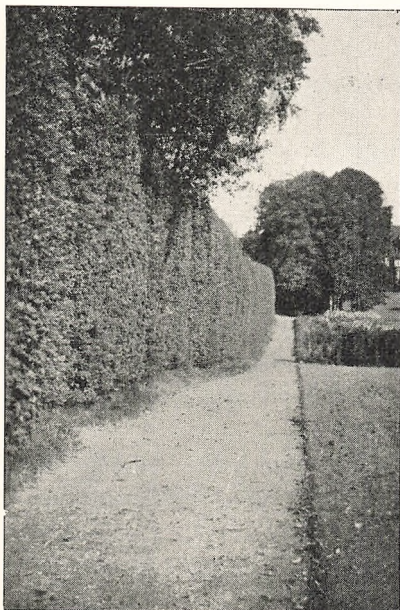
der synges også nogle salmer, måske meget mangelfuldt; men der er altid i nogle salmer mere end nok til den, der får sind til at lukke sig op. Der siges også ofte nogle ord, som kan hjælpe os. Vi bør også gå til nogle møder, når vi har mulighed for at få blot lidt ud af det.

Ja, jeg vil ønske for os alle, at vi må få vilje og kraft til at fastholde det, som vi mødte på højskolen og fik kær; fastholde det, ja og udvikle og styrke det.

Til slut vil jeg bede jer alle modtage lærerkredsens og lærerhjemmenes bedste hilsen med ønsket om en god jul.

Eders hengivne

Uffe Grosen.

Vinterskolen 1934–35.

Så er karlene rejst. Vinterskolen er forbi — færdig, og hvad kom der så ud af den?

Vi på skolen sidder tilbage med mindet og forsøger at gøre op. Mindet går i række med andre minder om vinterhold, og der dannes efterhånden en billedbog, der for en udenforstående tilskuer vil vise en række ensartede billeder af unge mænd, ret ens i ydre og præg, uden spænding og interesse. For os har billederne hver sit præg, sit eget liv.

Ved at se på de forskellige billeder får vi ved hvert en bestemt egenartet og medoplevet indstilling, for en del i lighed med tidligere hold, men i det væsentlige sig selv, en enhed med særegne karaktertræk.

Lykkeligt for os.

Hvis menneskene var så ens udstyret og så sjæleligt

ensrettede, at det ene hold karle var en tro kopi af tidligere hold, vilde det være ugørligt at være højskolelærer. Det vilde medføre den fare, at hele vort arbejde endte i mekanik og repeterende gentagelse. Nu bliver vi — på grund af forskelligheden — tvunget til at være levende og aktive.

Lad det være indledningen til en skildring af sidste vinterskoles forløb, at vi havde en flok unge mænd, der havde sit eget ansigt og sine bestemte krav. Når de nu er gået ind i rækken blandt vore elevbilleder, vil de i erindringen bevare sine egne træk som et udtryk for den livets lov og ret, at mennesket er skabt til at blive sig selv, en personlighed, en borger, det led i et folkeligt hele, som gør samlivets udvikling værdifuld. Jeg føler det sådan, nu da jeg skal forsøge at få et helhedsbillede ud af det, og denne opfattelse ligger bag de følgende mere tørre og skematiske rids af tildragelser og begivenheder i vinterens løb. Bag navne og notater er de levende menneskers liv og delagtighed. Hele skoletiden — i og uden for timerne — har været en sammenhængende opdragelse og uddannelse, en tilpasning og en afhøvling, en dannelse til livet, som forhåbentlig får sin betydning i fremtiden.

Ved skolens åbningsmøde talte valgmenighedspræst Niels Petersen og Uffe Grosen, og dagen efter blev der sat pres på for at få fart i arbejdet i kortest mulig tid.

Timeplanens enkeltheder er jo kun en ramme, og den skal jeg ikke ridse op her. Formiddagens arbejde var delt mellem to foredrag, en regnetime og en dansktime.

Særfagene udfylder første time af eftermiddagens plan, og de fleste af særfagene lægger stort beslag på elevernes fritidsarbejde. Det gælder de sproglige fag:

Engelsk, Tysk og Esperanto. Det gælder i særfag som Bøgers brug, litteratur og andelsbevægelsen. Delingsførernes uddannelse giver dem saa meget arbejde, at de må lade de øvrige særfag være. Der var også et hold til sløjd eller husflid, man kan bruge, hvilket navn man vil, og i vinter blev der indrettet et forholdsvis vel udstyret

De unge lærere på march.

undervisningslokale med høvlebænke og redskabsudstyr. Der blev under Valdemar Niensens og Valdemar Simonsens tilsyn og hjælp forfærdiget adskillige pæne ting i det værksted. En håndens uddannelse og en hjernens hvile, som for mange har stor værdi.

Disse mange særfag medfører en udpræget holddeling — små hold i almindelighed, og da særfagene er specielle arbejdsfag, betyder denne deling en afgjort fordel.

Fællessang har sin faste plads på timeplanen. *Korsang* må øves delvis i fritiden til glæde for tilhørerne og til musikalsk uddannelse for deltagerne.

Som skik har været i flere år, måtte eleverne selv klare lørdag aften. Den blev brugt til meget forskelligt: Diskussioner om dagens brændende spørgsmål og ungdommens *egne* gav øvelse for talegaverne og medførte ofte timelange efterdiskussioner på gangene. Dialektop-læsning, fælleslæsning af skuespil, »avis« o. m. a. ting, der peger ud mod et hjemmearbejde i kredsene. Sang og musik søndag aften er et fast led i ugens plan for hvert skolehold.

*

*

*

Det blev sent, inden vi i år nåede op på Vejrhøj, men vi nåede dog derop engang i nytåret. I følge gammel sædvane fik vi en spadseretur til Svinninge for at se højspændingsnettets »pumpestation«. Vi fik en del at vide om de forsigtighedsregler, man skal respektere, når man er i nærheden af strømførende ledninger. Ved samme lejlighed fik vi endnu engang gentaget fordelene ved at kunne give kunstigt åndedræt.

Traditionen medfører, at Grosens fødselsdag fejres lidt ekstra, således også i denne vinter.

Fastelavn har sin egen plads i vort fritidsliv. En del af eleverne bruger hele fritiden til en københavnstur, og der kan ses meget fra lørdag morgen til mandag middag.

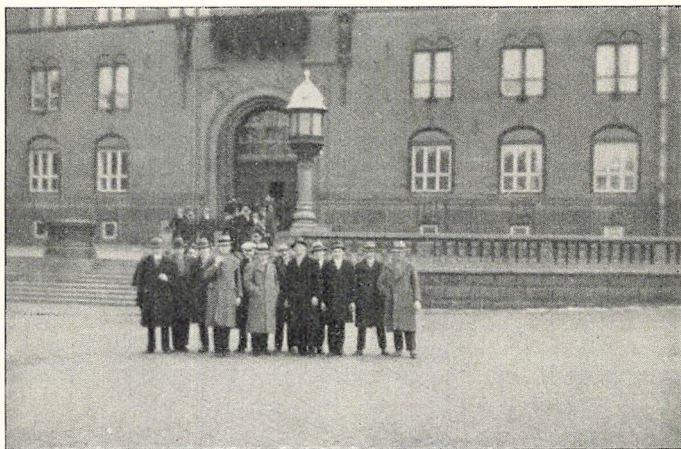
I år så vi hele Kristiansborg slot (tre afdelinger), Thorvaldsens musæum, Statens musæum for kunst, Carlsberg Glyptotek og Carlsberg bryggerier, Politigården, dagbladet »Politiken« og Rådhuset. En lang gåtur søndag morgen kan opfattes som en geografitur.

Så møder vi kunsten, som den fremstilles på teatret, og der er mange, som er glade for at få lejlighed til at se »virkeligt skuespil«, — for manges vedkommende er det første gang.

I år så vi »Der var engang« på Det kgl. Teater. Med dette teaters udstyr er det pragtfuldt, selv om stykket

egner sig bedre til en friluftsopførelse. På Dagmarteatret så vi dette års store kassestykke: »Tovaritch« med Poul Reumert og Else Skouboe i hovedrollerne, og jeg tør nok sige, at karlene var mere optaget af det end af »Der var engang«.

Ja så ved alle tidligere københavnerfarere, at når vi

Foran rådhuset.

går i toget på hovedbanegården mandag middag ved 13 tiden, så rejser vi hjem til skolefest. — Man kan være træt og afkørt eller i hvert fald føle sig sådan, men når man først er i den festligt smykkede sal, og musikken stemmer op, så er man så oplagt som aldrig før.

Godt 50 elever var i år med på denne tur. De øvrige driver alskens fastelavnsløjer i Vallekilde, mens vi går vore tæer ømme på brostenene.

Folkedans har også givet os en glad stund engang imellem, først ved delingsførermødet i november, dernæst ved ungdomsmødet i januar og til sidst, da pigerne afsluttede deres gymnastik i salen. Folkedans er endnu ikke for alle. Der er adskillige, som første gang ser

disse »mærkelige« danse og trin, og ikke alle vover sig ud i det.

En stor del af landmændene var en eftermiddag i marts — under Hans Trier Hansens førerskab — ude i Odsherred i besøg hos en del af egnens kendte kvægopdrættere for at få nogle tips. En eftermiddag besøgte samtlige elever og lærere gårdejer Aksel Fredslund i Særslev. Vi skulde se et veldrevet landbrug i al almindelighed, og i særdeleshed skulde vi se Fredslunds ny stuehus (Holger Frederiksen er bygmester) med det store kælderrum, der er beregnet som opbevaringssted til frugt. Vi så også — med mere nysgerrighed end sagkundskab — på de ny frugtplantager tæt ved gården.

*

*

*

Månedsmøder og andre møder giver nogle afbrydelser i den faste plan, men de går ind som et led i helheden. Hvert år — den 2. søndag i november — er her et delingsførermøde, og her møder eleverne en af de former for ungdomsarbejdet, som har størst tilslutning her i egnen.

Den 18. november holdt »Det unge Grænseværn i Holbæk amt« møde på skolen. Grd. Ernst Christensen, Asserballe, og »Det unge Grænseværn«s formand, P. Marcussen, var ordførere. Der blev efter mødet indmeldt adskillige personlige medlemmer i »Det unge Grænseværn«. Om aftenen læste Sigrun og Hans Trier Hansen og fru Sigrid »Slægten« af Skjoldborg.

Søndag den 2. december (ikke mandag den 3., som er Holbergs fødselsdag) fejrede vi 250 årsdagen for Holbergs fødsel. P. A. Rosenberg og Uffe Grosen talte om Holberg, og lærerkredsen læste »Erasmus Montanus«.

Per Degn og Erasmus Montanus disputerer.

Kingo fødtes den 15. december 1634 i Slangstrup. Her fejrede vi 300 årsdagen for hans fødsel søndag den 16. december. Seminarieforsøger, dr. Arne Møller prædikede i Korskirken og talte ved et møde på skolen om Kingo.

Montanus gør Per Degn til en hane.

Ungdomsmødet blev i år den 12.—13. januar. Første dag talte Tage Dybkjær om »Saar«, og forstander Niels Bredkjær om »Tanker om landbrugets fremtid«. Om aftenen folkedans. Næste dags taler var forstander Jens Rosenkjær, hvis emne var »Hjemmet i tidens tegn«. Pastor G. Sparring Petersens emne var »Samfundets fjende nr. 1 — Den internationale rustningsindustri«. Om aftenen læste fru Ellen Malberg en del af hendes mands, Nis Petersens, digte.

I februar var der et to dages menighedsmøde. Den 10. prædikede pastor M. Lundby (tidligere lærer ved skolen) i Korskirken. Præsterne dr. L. Kock og Halfdan Helweg talte i højskolens foredragssal. Den 11. talte præsterne Tage Schack, Th. Balslev og M. Lundby.

Ved et månedsmøde den 28. februar talte brandchef, ingeniør F. Folke om »Magt og Ret«. Jeg vil tro, at hans fremstilling om forholdet mellem de to begreber vil huskes længe. Sidste månedsmøde blev holdt den 21. marts. Ingeniør Holger Schrøder talte om »olie« og oliekrigen. Det var spændende og uhyggeligt at blive klar over, hvilken rolle *olie* har i den handelspolitiske krig og i verdensøkonomien.

I modsætning til tidligere holdes skolens afslutningsmøde på skolens sidste dag, — i år den 30. marts. Begge elevhold viste gymnastik, og der afsluttedes i gymnastiksalen med en kort håndboldkamp mellem jyder og øboer. Der har været spillet ivrigt i vinterens løb, og der spilles godt til sidst. Tilskuerne følger en sådan kamp, der føres i et tempo, som kun trænede folk kan præstere, med spændt interesse.

Der var »udstilling« af tegninger og sløjdarbejder i hjørnestuen. Dagen sluttede med et foredrag af Uffe Grosen, — og, som alle elever kender det, gik vi endnu engang i spisestuen og afsluttede med sange og småtaler.

Foråret har meldt sig.

Rammen og enkelte ting, der ikke følger dagsordenen, er hermed nedtegnet. Heldigvis kan læserne — I gamle elever — læse bag linierne, ellers vilde det være alt for meget skema.

Der er gået 5 måneder, fra den store flok — de fleste af eleverne — gik til Vallekilde fra Hørve st., fremmede karle, der noget reserveret så undersøgende og

En flyver.

spørgende på alt og alle, til vi sang den sidste sang i spisestuen og sagde farvel til en flok kendte mennesker og gode venner. Imellem ligger arbejdsdagens gerning og festdagens oplevelser. Uger blev til måneder, og den 30. marts syntes vi, at det var for kort en tid, vi har levet sammen. Jævnt og stille er der vokset en samfølelse frem, som for manges vedkommende vil blive bevaret. Det, der ikke kan ses, denne usynlige forbindelse bundet af vinterens mange fællesoplevelser, er alligevel det mest værdifulde, når man vil gøre denne vinters regnskab op.

Kr. Kristensen Killemoser.

Sommerskolen.

Efter som april skred frem, prægedes forstanderens ansigt mere og mere af, hvad man nærmest kunde kalde bekymret tilfredshed. Indmeldelserne strømmede nemlig til, ja, rent ud sagt: deres antal overgik allerede antallet af senge på elevværelserne, og det gik naturligvis ikke an at stå med »folk uden rum«, når sommerskolen kom. Imidlertid viste det sig, at alle spekulationer kunde have været sparet. Sidst i april fik enkelte af de indmeldte elever forfald og måtte sende afbud. Så havde vi da til sommerskolen 1935 et hold af størrelse omtrent som det i fjor, ialt 130.

Naturligvis måtte »havehuset« igen i år holde for. Det blev vor ny gymnastiklærerinde, Signe Tavsén, der den 3. maj, mens vi andre agerede færdselsbetjente ved henholdsvis røde, grønne og blå gang, fik den ærespost at vise vej for den lille udvalgte flok, der skulde bo i bemeldte havehus. Som bekendt er det svært at være vejviser, når man ikke selv aner, hvor målet for ens vandring ligger, og Signe Tavsén fik alle vanskelighe-

derne at føle; men det lykkedes dog at få hende og hendes ekspedition standset, forinden hun i sin forgæves søgen efter havehuset havde nået Egebjerg.

Så lød da atter gennem alle gange den kendte larm: lette fodtrin, døre, der falder i, løsrevne sætninger i alle indenlandske tungemål. Vel var fodtrinene ikke så ilende, som de senere blev, og stemmerne endnu reserveret dæmpede, hvilket længere hen på sommeren ikke var tilfældet, og vel manglede endnu næsten ganske de mange melodistumper, der ellers gennemkrydser luften, men alligevel: den dirrende uro, der er den store arbejdsigangssætter for alle skolefolk, var allerede til stede. Vi kunde begynde.

Sommerens arbejde faldt nogenlunde i plan med foregående års, dog naturligvis med de ændringer, som nødvendiggiordes, dels af, at lærerkredsen ikke helt var den samme, dels af, at enhver lærer kender det af og til at måtte have »fornyelse«. Ville Jensen havde i år flyttet sine teltpæle til Frederiksborg; men Signe Tavsen fortsatte, sammen med Killemose, delingsføreruddannelsen. Af nye sommerskolesærfag kan nævnes Frosts »bøgers brug« og Nielsens »boligkultur«; derimod faldt Dybkjærs naturligvis væk, da han denne sommer »havde fri« og opholdt sig på »Den nordiske højskole i Genève«. Killemose overtog fællessangen, og Hans Trier Hansen korsangen. Simonsen, der plejer at trække sig tilbage til hovedstaden ved vinterskolens slutning, forblev denne gang i Vallekilde og deltog i sommerarbejdet.

Maj var den stille måned i år, men føltes egentlig ikke derfor mindre værdifuld. Selv om de søndage, hvortil der er planlagt et eller andet — en tur, et møde, eller hvad det nu kan være — altid vil have deres berettigelse, idet de er med til at gøre skolen festlig, må det dog nødvendig gå sådan, at alle søndage falder ind under den kategori, da de »stille søndage« har den allerstørste

I Lejrbjerg skov.

værdi for skolens arbejde, og, efter som de tre måneder skrider frem, også bliver eleverne yderst kære. Men, som sagt, i år faldt det sådan, at det var forsommer-søndagene, der var fri; det kunde ikke ændres. Vejr-mæssig set indbød maj ikke netop heller til mange, lange

Orehøje.

ture. »Der er udsigt til evig sne på Vejrhøj,« sådan lød Vallekildes sommer-vejrberetning i lang tid, og om det nu var det, der gjorde det, eller det måske snarere var det, at de allerfleste af eleverne på private ture havde besteget denne vor omegns højeste bjergtop, nok er det, at det uhorste skete: vi opgav skoleturen til Vejrhøj og tog i stedet for ud til »Bjergene« og Orehøje. Det var vor eneste udflugt før pinse; men den var også god; vi drak kaffe og soppede og studerede bagsiden af skilte med »adgang forbudt«.

Den 5. juni stod vi over for det problem at skulle fejre grundlovsdag hjemme på skolen. Som bekendt har vi de foregående år hyldet grundloven med en udholdenhedstur til Sjællands Odde; dette opgav vi i år, men sendte dog en af lærerne derud, for at savnet ikke skulde føles for stærkt af oddebeboerne! Forstanderen var bortrejst; vi, der var tilbage, måtte forsøge at holde grundlovsdag på en værdig måde. Det mente vi bedst at kunne gøre ved at stole på de folket iboende evner, i tillid til hvilke vor grundlov er givet. Vi samledes i foredrags-salen, og efter at Frost havde holdt den egentlige grundlovstale, besteg efterhånden en række talere talerstolen. De skilte sig smukt fra deres opgave og viste, de havde forstået, at en tale altid bør være klar og kort, især det sidste! Om aftenen havde vi »festligt kaffebord« med oplæsning og sang. — Det må dog vist tilføjes, at egentlig var alle de aftener, hvor vi samledes »kl. 21 i spisestuen«, festlige, og hvis der ikke reguleredes en lille smule, vilde sangbogen simpelthen blive slidt op ved disse sammenkomster.

Medens ugens slutaften gennemgående var beslagnet af elevernes »lørdagsudvalg«, der skaffede os mange glade stunder, var pinselørdag overtaget af »Hans Triers trup«, som gav »Soldaterløjer« med delvis ny rollesætning. Pinsedags aften var der koncert, og skønt den

naturligvis som sædvanlig forløb smukt, og skønt »dagligstuen« bagefter tog yderst indbydende mod os, lod det sig ikke nægte, at der begyndte at komme et underlig anstrengt, om end samtidig beslutsomt udtryk i ansigterne. — Nu kunde man nemlig lige så godt se sagen i øjnene: stormen tog til, regnen truede, termometeret faldt mod nul — og der var Sejrtur dagen efter. Men hvor er den magt i Verden, som kan standse en pigeflok, der vil på udflugt? End ikke et åbenhjertigt referat fra sidste års kvalfulde Sejrtur kunde gøre det. Pigerne begyndte ganske roligt at forberede sig til en Polartur. De lånte regnfrakker og uldne tæpper og lange støvler, men foragtede naturligvis som moderne mennesker alle tilbud om paraplyer. Killemose holdt med en påståelighed, der slet ikke ligner ham, på, at det vilde blive »stille smukt vejr«, hvorefter han ubemærket gik med sygeplejersken og fik udleveret tre flasker kamferdråber. — Næste dag var vejret strålende. Vi fik en fin tur, og Killemose så ud, som han ejede hele øen.

I ugen efter pinse oplevede vi en aften et ualmindelig slemt tordenvejr. Grosen skulde tale i Jylland og var i bil på vej til Korsør, men standsede på en bakke, da han så en flok stå og stirre i den retning, hvorfra han kom. »Hvad ser De efter?« spurgte han. »Det er Vallekilde højskole, der brænder,« svarede de med ligegyldig stemme. — Så gik Grosens bil retur til Vallekilde. Først ved Gl. Vallekilde konstaterede han, at det ikke var højskolen, men gården på bakken mellem Gl. Vallekilde og Kolonien, der brændte. Det var på dette tidspunkt snarere vand end ild, der truede højskolen; for under den styrtregn, der fulgte med tordenen, forvandlede flisepladsen til svømmebassin, og i spisestuen »øste« man for fuld kraft.

Søndag den 16. juni holdt Vallekilde højskole og »Det unge grænseværn for Holbæk amt« møde på høj-

skolen med domæneforpagter Erik Appel og professor Vilhelm Andersen som talere. Efter foredragene var der på Flisepladsen opvisning af Ollerup-mandsholdet fra Holbæk amts østre, men en voldsom regn afbrød opvisningen, trods stor tapperhed fra gymnasternes side. Om aftenen forevist en grænsefilm i gymnastiksalen.

Fra den 22. juni holdt »Kristeligt-socialt forbund« et to dages møde på højskolen. Det blev for os på skolen begivenhedsrige og udmærkede dage. Søndag den 23. prædikede biskop Ammundsen i Korskirken, og om eftermiddagen talte pastor Norlev og pastor Helweg ved et offentligt møde i højskolens have. »Kr.-soc. forb.«s ledelse havde udtalt ønsket om at få lejlighed til at overvære, hvad højskolens elever underholdningsmæssigt kunde præstere. På den anden side kunde den ikke afgive en hel aften til dette formål. Der blev derfor arrangeret en St. Hans aften, hvis program sikkert vil forekomme en og anden lidt mærkeligt sammensat; men for os, der var deltagere, faldt det hele, det lystige og det alvorlige, sammen på en sådan måde, at det gav os en smuk aften. Kl. 20 samledes vi i foredragssalen, hvor forskellige elever optrådte med dialekt. Vi hilste både på en kone fra Fyn, hvis niårige søn var så klog, at han ikke kunde lære mere i skolen, og på en fra Sjælland, hvis »relion« var blevet væk; vi var med Anton Berntsens »kone« »på sygebesøg«, og sluttelig stilledes vi over for »Gammel Johannes«, der gav os et uddrag af »hans bivvelsk-histårri«. Hvordan vi umiddelbart efter dette kunde sidde som en meget interesseret forsamling og høre, hvad biskop Ammundsen fortalte om »kirkelige verdensbevægelser« får stå hen. Men det skete. Så godt blev der talt. — Efter at der var sluttet af i foredragssalen, var der fælles kaffebord. Imens var det ved at blive mørkt, og nu sluttede gæsterne »forbund« med vore 130 om fælles afmarch til Svensbjerg. Blusset var lige så stort og

smukt, som det plejer at være, vejret var ideelt, »sommernatstågernes spind« lå over engene — sådan skal en St. Hans aftenfest være. — Næste eftermiddag talte biskop Rosendal. Det gælder om dette møde — som for resten om hele sommerskolen — at det var meget ønskeligt, om man kunde give et indtryk af det væsentlige, men at man jo desværre altid må indskrænke sig til at fortælle om det uvæsentlige, eller i alt fald mindre væsentlige.

Den 29. juni var der sommerfest, og når der indbydes til det, »så skal«, som det hedder i et af sommerens refrain'er, »Vallekilisterne nok følge med.« Dagen efter var alle til gymnastikfest i Høve. Næste dag var Bukdahl gæst på skolen. Han havde »morgenforedraget« 11—12.

En aften i Juni var skolen bedt ud til Axel Fredslunds, Starreklint, og havde det — som altid derude — meget fornøjeligt.

Først i juli stod Kullenturen for døren. Det mislykkedes at få biler til en lørdag, så turen måtte udsættes et par dage. »Det må gerne blive mandag!« sagde pigerne — de skulde med næsten alle — og forventning lyste ud af ansigterne. — Atter måtte vi være glade ved, at »Meteorologisk institut« ikke er ufejlbarligt, for vejrberetningen var ikke gunstig, men den gælder måske ikke for Sverrig. — Turen forløb som de foregående år og i lige så godt vejr. Hele lærerpersonalet var med i år; Grosen og Killemose stødte dog først til undervejs, men blev nådigst optaget i det rejseglade selskab. Toldeftersynet i Hålsingborg var en hel del grundigere, end det plejer at være, hvilket dog, da de fleste af turens deltagere aldrig før havde passeret en toldstation, kun blev en yderligere attraktion.

Søndag den 14. juli havde vi »forældredag«. Til vor glæde var der i år mødt langt flere gæster end i fjor;

men der mangler endnu meget i de »100 %«, som vi naturligvis aldrig når helt, men som vi dog ad åre håber at rykke nær. Eftermiddagen var helliget foredrag (Grosen), gymnastikopvisning og håndarbejdsudstilling. Om aftenen havde vi en af vore mange »generalprøver« på elevmødeskuespillet.

To dage senere havde vi besøg af det finske, kvinde-

Finnerne danser.

lige Olleruphold, der var ledet af frk. Schnitt. Der var mødt mange Tilskuere. Såvel den skønne gymnastik som den morsomme folkedans, Finnerne viste, vakte den største beundring. Vallekilde kvitterede efter fattig evne med en ny generalprøve på føromtalt skuespil.

Til elevmødet i år havde vi ventet langt mindre tilslutning end sædvanlig, da vi kunde forudse, at Ollerup-festen, der faldt i ugen efter, vilde blive os en hård konkurrent. Der mødte imidlertid ca. lige så mange, som der plejer, og det var naturligvis ikke alene en stor overraskelse for os, men en endnu større glæde. Lørdag aften's taler var Dybkjær, og endnu ved femtentiden vidste ingen, hvor i Europa han opholdt sig. Men endelig stod han der, medbringende som overskud fra rejsen 15 øre og 2 pfennig samt et mylder af oplevelser. De sidste gav han os om aftenen et passende udvalg af. — Søndag morgen gik alle ud til gravstedet, hvor Hans Trier Hansen holdt en kort mindetale over Povl Hansen. — Ellers gik elevmødet efter sædvanlig plan. — Eftermiddagens foredrag måtte på grund af dårligt vejr holdes i gymnastiksalen. Grosen talte om den fare, som truer adskillige højskoleelever, nemlig, at højskoleopholdet kun giver en stemning — der senere bliver et smukt, fjernt minde — men ikke *det* igangsættende, som er meningen med det, samt om, hvordan enhver forhenværende højskoleelev kan og bør modarbejde den fare. »Aldrig løses mand af lære« var udgangspunktet for Frosts foredrag. Vejret var ikke indbydende; men det lod sig dog gøre at gennemføre gymnastikopvisningen. Hele holdet var i lyseblå dragter. Det så nydeligt ud med den røde gymnastiksal som baggrund, selv om det vilde have været endnu festligere, hvis solen ikke havde trukket sig tilbage. Også i år arbejdedes der efter musik. Det var Signe Tavsens søster, Agnes Tavsens, der gav denne værdifulde assi-

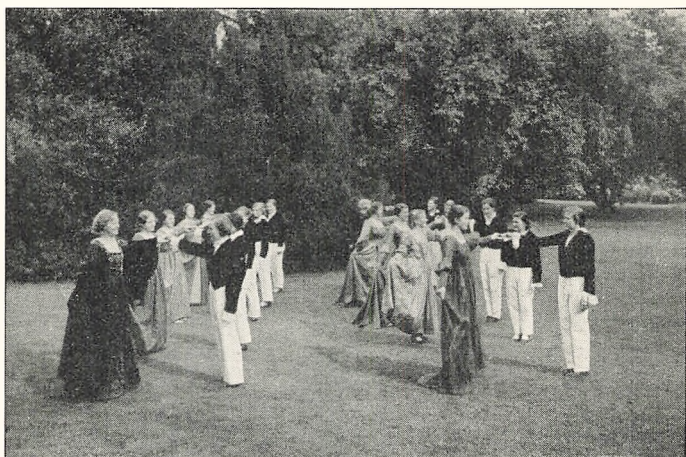

Fra elevmødet.

stance, og som for øvrigt også ved mange andre lejligheder glædede skolen med sin musik. — Sidst på eftermiddagen gav sangkoret os en prøve på sin kunst. — Om aftenen opførtes »Elverhøj«. — De fleste vil fra deres barndomstid kende diskussionen om, hvorvidt det er bedst først at få juletræet at se, når lysene er tændt, eller det

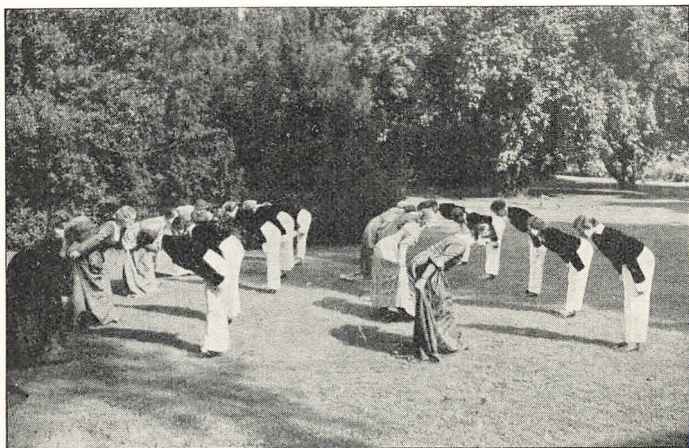

Gamle Bjørn og jomfru Elisabeth.

Der danses menuet.

»giver« mere at være med til at pynte det. — Et tilsvarende problem kunde rejses m. h. t. en festforestilling som »Elverhøj«; for naturligvis — de, som først så den til elevmødet, fik — det hørte vi i alt fald mange udtalelser om — en »stor aften« ud af det; men det er dog tvivlsomt, om ret mange af dem, der i sommer har hørt

til på skolen, og som har set værket skride frem mod fuldendelsen, vilde have byttet med tilskuerne. Tiden ind imod elevmødet havde i hvert fald sin egen stemning, der smagte stærkt af det, som ellers ligger Vallekilde højskole meget fjernt, nemlig romantik. Fra »Underverdenen« til »Himmelen« (som blå gang hed i år), fra Mølle-

Elverpiger omkring Elverhøj.

bakken til Egebjerg gennemjodledes skolen af Kuhlaus melodier, og listede man ned i »Grotten« for i stilhed at forberede sig til en time, skulde det nok hænde, at man lige bestemt traf et ungt. skønt elevpar, der var ved at øve sig i at falde på knæ — en kunst, som de fleste i denne funktionalismens tidsalder ikke er synderlig kyndige i. Det var svært, både for skuespillerne og os andre, at tage de første prøver med anstand. Denne stil med »ha«, »oh, himmel« og »eders nåde« lå unægtelig lidt langt fra Vallekildes daglige omgangstone — og når så ridderne optrådte i plus fours . . . Men efterhånden som dragterne kom, og tiden nærmede sig, sejrede Heiberg alligevel, og hvem overgav sig ikke på festaftenen, når

Bjørn »fløj«, elverpigerne svævede, og ridderne »vanded mellem grønne træer, roser og yndelige blommer.« — Scenen var i år i haven foran hovedbygningen.

Det eneste, vi har imod elevmødet, er, at det altid indvarsler afslutningen på sommerskolen. I år var der kun godt otte dage mellem det og august. Vi havde hele tiden været glade ved 1935-holdet, og derfor var vi naturligvis kede af at nærme os d. 30. juli.

Der har i de senere år blandt eleverne vist sig en stigende harme over, at sommerskolen i forhold til vinterskolen er så kort. Medens dette problem for få år siden behandlede med vemod, men uden at man tænkte sig, det kunde være anderledes, fremsættes udtalelserne i de sidste år i stedse skarpere form. Nogle af eleverne ser det med deres egen opdragelse som baggrund og siger: »Ja selvfølgelig, sønnerne kan der altid ofres på, men døtrene — lad dem bare nøjes med tre måneder!« Andre vender sig mod højskolen — ikke netop mod Vallekilde, men mod den danske højskole som helhed — og siger: »Hvordan kan en skole, der ynder at kalde sig en fri skole, opretholde et sådant levn fra fortiden i stedet for at forsøge en udligning af de fem og tre måneder? Havde højskolen været en offentlig skole, vilde det for længst have været ordnet.« Endelig var der i år en, der sagde: »Og så giver de os den kompliment, at vi kan få lige så meget ud af tre måneder, som karlene af fem. Det har altid været reaktionens vej at sende kvinderne væk med en kompliment; men en sådan interesserer os ikke. Vi ønsker blot eet: lige ret!« Kun højskolen som helhed — ikke en enkelt skole — kan på disse spørgsmål give det handlingens svar, som turde være det eneste rigtige.

Hvorfor giver den det ikke?

Ragnhild Bonde.

Ved skov og strand.

Efterskrift.

Siden vi sluttede sommerskolen, har vi haft nogle kursus og møder, hvoraf jeg nævner følgende: Fra 3. til 10. august havde vi »otte dage på højskole«.

I en årrække havde vi altid i august dette møde. Men i flere år har vi ikke haft »otte dage på højskole«. Dette skyldtes to forhold; dels var der så mange højskoler, som indbød til møde, så vi gjorde ikke bevægelsen skade ved at holde os tilbage, — der var plads nok andetsteds for alle, som vilde ud på en højskole til et ferie-kursus, dels var der så mange andre opfordringer til os om at holde korte kursus; og mere end eet kursus i august har vi ikke villet have.

De »otte dages« deltagere.

Ved Sjællands odde.

I år spurgte »Københavns højskoleforening«, som medvirker ved ordningen af disse møder, om vi vilde modtage et hold. Dette spørgsmål besvarede vi med glæde med ja. Vi lod trykke en mødeplan, som blev tilsendt de tilmeldte mødedeltagere. I denne mødeplan stod bl. a.: »Foruden til de almindelige højskolekursus sommer og vinter har Vallekilde højskole ofte indbudt til kortere kursus i august, bl. a. til otte dage på højskole. Vi indbyder atter i år til et sådant feriekursus. Skolens ledelse går ud fra, at enhver deltager vil samles med os andre til formiddagens samvær i foredragssalen; et udelukkende ferieliv ønsker vi ikke at indbyde til . . . .«

Omkring 70 kvinder og mænd deltog i kursuset; de fleste kom fra København; men der var deltagere fra provinsbyer og landsbyer. Mødet var os fra først til sidst en stor glæde. Med interesse samledes vi om formiddagens foredrag, om eftermiddagens »hjemstavnslære« og sangtimer og om aftenens oplæsning og musik. Men naturligvis nød vi også de to udflugter, den korte til Dragsholm, Orehøje og »Bjergene« og den lange til Sjæl-

»Jubilarernes« mode den 21. sept. 1935.

lands odde, ligesom man frydede sig i de sollyse dage ude i haven. Jeg tror i det hele, det var et fornøjeligt og indholdsrigt møde, som vi havde grund til at være glade for.

Efter den 10. august fulgte en dejlig ferie; men snart kom efterårsmødernes tid. Vort eget store møde indledes allerede lørdag den 21. september, idet ca. 80 gamle elever, som havde været elever i Vallekilde for mindst 25 år siden, den dag mødtes her. De gamle elever samledes først til en smuk mindehøjtid ved Povl Hansens grav; siden samledes de i foredragssalen, hvor skolens tidligere mangeårige lærer, Johan Brydegård, talte. Om aftenen havde vi i spisestuen et fornøjeligt samvær.

Flere af de gamle elever blev til de følgende dages efterårsmøde. Tilslutningen til dette var som sædvanlig meget stor. Ordførerne var i år præsterne Th. Balslev og Jakob Trier og højskolemændene J. Th. Arnfred, Hans Lund, Johs. Terkelsen og Uffe Grosen. Søndag aften læste direktør Adam Poulsen Bjørnsøns skuespil »Maria Stuart«, mandag aften reciterede og sang fru Ellen Malberg, og endelig sang frk. Engel Lund tirsdag folkesange fra mange lande.

U. Gr.

Mindeord om Povl Hansen.

Ved min faders dødsleje.

Tungt i smerte vander
sig min sjæl og kæmper.
Gråden vil til tider
skjule skjaldens stemme.

Frem for sjælens øje
tegner der sig tvende
billeder, som — stille —
stemmer sjælens strenge:

Klart det ene viser
mig en høvdings hoved.
Manddomsmodet stråler
fra det stærke øje.

Handlekraft og styrke,
dømmekraft og vilje
springer mig i møde
fra den høje pande.

Svagt det andet smiler
fra den hvide pude,
kun fra øjet flammer
endnu sjælens styrke.

Trækkene er matte —
vintrens hvide tåge
blegede de barske
bryn på kind og hage.

Sorgfuld sønnen sidder
ved sin faders leje,
vilde gerne lindre
lidt på smertens veje

— vilde gerne vandre
end en gang tilsammen
livets lange rejse
— far — med dig ved hånden.

Du, som viste vejen
for din dreng fra dagens
første gry — og gav mig
lysning over livet.

Gerne gad jeg give
lidt — kun lidt — tilbage
af de dyre skatte,
du din søn har skænket.

Kunde jeg kun tolke
dig min tak — du kære —
binde dig en blomster-
krans af mindets blade.

Taus jeg kan kun trykke
dine hvide hænder
for at tolke takken,
som på læben brænder.

Tak for trofast følge
gennem livets lange
underfulde rejse
over livets bølge.

Hans Trier Hansen.

Povl Hansen.

Det blev ikke sunget for Povl Hansens vugge, at han skulde være skolemand, endnu mindre, at han skulde være lærer. Han var ud af en gammel bondeslægtovre på Fyn. Og han har i sine egne livserindringer fortalt om, hvor vanskelig det var for ham, da han brød ud fra slægtens gamle linie og slog ind på studievejen. 18 år gammel var han blevet elev på Askov højskole. Om hans oplevelser der lader vi ham selv fortælle: »Det skete en dag, at højskolelærer H. Nutzhorn levende og varmt havde skildret stormen på Københavns volde 1659. Jeg følte mig mægtig grebet af den vældige begivenhed; det var, som jeg selv havde oplevet »Danmarks fare og frelse«. Og da dukkede den tanke pludselig op: Hvad om du således kunde fortælle danmarkshistorie, om du kunde få andre til at opleve noget af det samme, som du i dag har oplevet. Ja, da vilde det være værd at leve.

Jeg havde dog næppe gjort mig tanken klar og følt mig gennemstrømmet af dens glæde, før glæden brat var forvandlet til en tilsvarende sorg. Det hele forekom mig nemlig som en umulighed; det var, syntes jeg, en forfærdelig fristelse, jeg her havde mødt; hovmodighedsdjævelen havde sine garn ude efter mig og vilde bilde mig ind, at jeg skulde have kald og evne til at løse en så stor og vidunderlig opgave. Nej, jeg burde skamme mig og aldrig lade noget menneske få det mindste nys om, hvor sørgelig dybt dette højhedsvanvid havde fået tag i mig.«

Det var ikke alene det, at han havde en kamp at bestå med sig selv, da han skulde til at bryde broen af med sin og slægtens fortid; men det kostede også en kamp i hjemmet. Forældrene, der havde håbet, han vilde fortsætte slægtens traditioner, blev dybt skuffet over hans beslutning om at hellige sit liv til lærergerningen og til boglige sysler; og de forstod vel heller ikke rigtig hans stræben. »Da jeg havde fremstillet det så godt og så udførligt, som jeg kunde, sad de længe tavse; men jeg så godt, at far var bleven så bleg, og at tåre efter tåre rullede ned over mors kinder. Jeg var jo ældste søn, og de havde sikkert alle tænkt, at jeg en gang skulde følge dem som ejer af det gamle slægtshjem, og når tiden kom dertil — som en kærlig søn lukke deres øjne.

Farbror Rasmus var den, der først tog ordet:

»Har du nu også rigtig overvejet den sag, Povl,« sagde han, »for jeg tror nu ikke, at der i hele den vide verden er en stilling så fri og selvstændig som en gårdmands.«

Jo, jeg mente da, at jeg havde taget alle hensyn i betragtning; og jeg kunde godt være enig med ham i det, han havde udtalt; men alligevel længtes jeg bort derfra og fandt mig vist aldrig tilfreds i den stilling.

Nu tog far ordet. Når det stod sådan for mig, måtte jeg også nok få lov til at følge min lyst. Gerningen i højskolen kendte han jo ikke meget til, havde det endda været til seminariet eller universitetet, jeg vilde gå, så havde vejen ligget mere afstukket; Vejen til højskolen måtte jeg gå helt på eget ansvar; »men,« sluttede han, »vi herhjemme vil gerne hjælpe dig så langt og så godt vi kan; så længe vi har noget, skal du aldrig komme til at savne.«

Endnu en stund talte vi så godt sammen; jeg følte mig på en gang både bedrøvet og glad. Bedrøvet, fordi jeg nu måtte sige mit gode hjem farvel på en langt

anderledes afgørende måde end tidligere, men dog glad, fordi alle vilde se bort fra sig selv og egne ønsker og lade mine gælde helt igennem. Men i dette øjeblik følte jeg da også som aldrig før, at nu havde jeg også det hele og fulde ansvar for, at mit liv nu måtte forme sig sådan, at det kunde blive til gavn og glæde for andre og til ære for mit kærlige hjem.« —

Efter en vinter på Vallekilde højskole og endnu et par vintre på den udvidede folkehøjskole i Askov begyndte han så sit selvstudium. Det var navnlig historien og især fædrelandets historie, han kastede sig over med al sin ungdommelige begejstring. Han havde den lykke at komme i forbindelse med historikeren *A. D. Jørgensen*, og han blev hans store læremester, som han altid så op til med beundring og omfattede med en taknemmelig kærlighed. Han havde jo som *historiefortæller* sit forbillede i *Heinrich Nutzhorn*. Men jeg tror, jeg tør sige, at i den henseende overgik lærlingen sin mester. Det er vist ikke for meget sagt, at Povl Hansen blev den ypperste lærer i danmarkshistorie indenfor højskolen. Hans fortællekunst nærmede sig tit det fuldkomne. Aldrig tør, aldrig kedelig, men altid fuld af liv og farve. Og dog altid rolig og behersket. Der er sagt om Povl Hansen, at han lagde for meget ind i historien, og at han digtede, når han vilde anvende den. Nej, han digtede ikke, men han *skildrede*. Og det så levende, så hans tilhørere så det hele for sig. Vi blev revne med, ført ind i illusionen, hvad enten det gjaldt stormen på Københavns volde eller kampen i Dybbølskanterne eller om den uselige bonde Rasmus Skov og han fællers mislykkede forsøg på at lave strejke på Stadagergård og gods.

Der var forskellige grunde til, at Povl Hansen blev den mester i fortællekunst, som han blev. Først og fremmest hans nøje indleven i emnet. Han kom ikke uforberedt til sine timer, selv om det var et emne, han havde be-

handlet mange gange før. Han havde sat sig grundigt ind i forholdene, studeret dem, så han vidste, hvad han talte om. Var det et søslag, det galdt, så kendte han alle benævnelserne i sømandssproget, vidste, hvordan der manøvreredes med skibene o. s. fr. Derfor var det, det blev så spændende, han var selv inde i illusionen, han havde optaget det hele i sig, gennemlevet det selv, så det var bleven til liv hos ham; og dette liv forplantede sig så til hans tilhørere. Hans livlige fantasi kom ham her til hjælp, og hans poetiske sans sammen med hans fynske dialekt gav foredraget en form og et udtryk, som uvilkaarligt henrev og virkede betagende på tilhørerne.

Jeg traf en gang en karl oppe fra Hanherrederne. Han havde været elev på Vallekilde højskole. Han fortalte mig, at noget af det største, han syntes, han havde oplevet, det var Povl Hansens skildring af kampen i St. Albani kirke i Odense, da Knud d. Hellige blev dræbt. Denne karl var en ganske almindelig bondeknold, kendte vel ikke meget til danmarkshistorien og havde måske aldrig hørt Knud d. Hellige nævne før. Men Povl Hansens skildring havde givet ham et uforglemmeligt indtryk af »hvad ædle kalder livets lyst«. At dø for sin overbevisning, hellere end at gå på akkord, at holde fast på idealet lige til det sidste og aldrig svige, det er det, som »ædle kælder livets lyst«. Deri bestod *skolemanden* Povl Hansens betydning som historielærer, at han gennem sin livfulde skildring af fædrelandets historie og fædrenes liv og virke lærte os unge at få syn på, hvad de ædle havde kæmpet for i livet, og at »de ædles æt dør aldrig ud«. Det var med god grund, at mindefesten for Povl Hansen i øvelseshuset i Vallekilde indledes med Grundtvigs sang, for Povl Hansen var selv af de ædles æt.

Foruden det, som her er nævnt, bør også nævnes, at han evnede i en sjælden grad at vække den *historiske sans* hos ungdommen. Da jeg for fyrretyve år siden var

elev på Valekilde, var der ingen talerstol i foredragssalen, der var kun en forhøjning over gulvet, på hvilken der stod en stol. Trier brugte gerne, når han holdt foredrag, at støtte sig til denne stol. Men Povl Hansen satte sig altid på den, når han var færdig. Og da var der gerne en stor klynge, der forsamlede sig om ham. Vi vilde have mere at vide. Vår interesse var bleven vakt; og der var altid noget, vi skulde have nøjere rede på. En spurgte om den Harald Klak, der drog ned til Ingelheim og modtog dåb og kristendom af kejser Ludvig den Fromme og fik Ansgar med tilbage, om han var den samme som den Klak Harald, der nævnedes som fader til Thyra Danebod. En anden vilde have at vide, om Ansgar kunde tale folkesproget, eller han kun talte latin o. s. v.; det kunde sommetider trække længe ud, for der var nok at spørge om og nok at svare på. Men det er et vidnesbyrd om, at den historiske sans var bleven vakt i ungdommens sind. Og det må henregnes til Povl Hansens fortjenester som historielærer, at han forstod den kunst. Der trængtes til den den gang, og der trænges også til den nu.

De historiske folkeviser blev det område i danmarkshistorien, hvor han især følte sig hjemme. De blev ligesom hans særlige felt. En gang ved et forhandlingsmøde på højskolen talte Povl Hansen om, hvor nødvendigt det var for højskolelæreren at finde det stof eller det middel, hvorigennem han især kunde meddele sig til sine tilhørere, kunde give dem det bedste, han selv ejede. Og han nævnedes som eksempler, at sådan havde Ludvig Schrøder fundet sit virkemiddel i mytherne og Ernst Trier sit i bibelhistorien. Han, Povl Hansen, havde længe forgæves søgt efter sit, indtil han omsider fandt det i den historiske folkeviser. Det blev for ham den trylleformular, hvormed han skaffede sig adgang til tilhørernes hjerter og sind. Og enhver, der har hørt Povl

Hansen tale om Tovelil eller om dronning Dagmar eller et andet folkeviseemne, vil sikkert have følt det som en oplevelse og for ungdommens vedkommende tillige som en oplevelse, der bestod i, at der blev kastet lys over menneskelivet. Her var det også, at kritikerne fandt anledning til at påstå, at han »digtede«, at han lagde mere ind i viserne, end der var. Det skal indrømmes, at han læste meget »mellem linierne«. Men var det ikke også nødvendigt? Det er dog vist i almindelighed folkevisens egen forudsætning, at der skal læses mellem linierne. Den korte, knappe form forudsætter det. Her bliver det naturligvis et spørgsmål, hvormeget man bør lægge ind, der bliver en vis tumleplads for fantasien. Jeg tror dog, man må sige, at Povl Hansen ingensinde gik udenfor rammerne, når han fortolkede folkevisernes indhold. Her må jeg mindes en udtalelse, som vistnok skyldes Grundtvig, angående mythologien, at det gør ikke så meget, hvad man lægger ind i mytherne, når blot det, man lægger ind, kan ligge »passeligt«.

Sandt er det i hvert fald, at for os, som var unge den gang, blev det rige og uforglemmelige timer, når Povl Hansen fordybde sig i folkeviserne og førte os ind i digtningens og historiens skatkamre, hvorfra der ikke alene faldt lysstråler ud over en svunden tid, men også over vort eget menneskeliv.

Jeg har villet riste en minderune over denne min elskede lærer. Jeg, og mange med mig, skylder ham tak for mange festlige stunder i vort liv. Stunder, som har noget af evighedsglansen over sig. Det er vemodigt at tænke på, at den mund nu for evig er lukt, som talte så smukt om fædrenes minde, og at vi nu aldrig mere skal høre den skønne, melodiske røst tale til os om kong Volmers ridt om kap med døden eller om Bent Kongesøns trofaste brodersind i St. Albani kirke.

»Så lad derpå os syn da fæste,
hvad ædle kalder livets lyst.
Ja, lad os kæmpe med de bedste
og vove kækt mod død en dyst.
At byde den og graven trods
skal med Guds hjælp og lykkes os!«

Rasmus Bording.

Blandede meddelelser.

Bogen »Fra Vallekilde folkehøjskole« trykkes i 3400 eksemplarer.

Medlem af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« kan enhver blive, som i årligt bidrag til foreningen betaler mindst 2 kr. (for hver 2 kr. indtegnet årsbidrag tilsendes et hæfte af årsskriftet). Vedkommende vil da først i december af kassereren få årsskriftet »Fra Vallekilde folkehøjskole« tilsendt på postopkrævning. *Forandring af adresse må meldes til kassereren, frk. Karen Nielsen, Vallekilde, inden hvert års 1. sept.*

Mod indsendelse af 1 kr. i frimærker, d. v. s. halv pris, kan ældre årgange af årsskriftet fås hos kassereren.

Et fællesmøde for alle forhenværende lærlinge (*elevmøde*) afholdes her ved folkehøjskolen hvert år *den tredje søndag i juli*. Mange af deltagerne kommer den foregående lørdag aften. *Tæpper, lagener og håndklæder må medbringes* til mødet. Nogle kan måske også let medbringe et telt.

Foruden det årlige store elevmøde i juli holdtes i 1931 for første gang et fire dages elevmøde i august. Dette møde fik så god tilslutning og var så vellykket i sit forløb, så vi lovede hverandre, at mødet skulde gentages med nogle års mellemrum. Vi indbyder nu igen til

et fire dages elevmøde i dagene 6.—9. august. Se indlagte indbydelse.

Efterårsmødet 1936 afholdes i de 4 dage søndag—onsdag den 20.—23. sept. Alle er velkomne til mødet. De, der ønsker at overnatte her ved nævnte lejlighed, må selv medbringe sengeklæder og håndklæder.

Der holdes i 1936 ingen elevsammenkomst lørdagen før efterårsmødet.

Lokale elevmøder vil i 1936 blive holdt følgende steder: *Århus, Hjørring* og *Skjern*. Bekendtgørelse om møderne og opgivelse af datoer vil fremkomme i de lokale dagblade.

Skolen får helt eller delvis frit tilsendt et stort antal dagblade, ugeblade og tidsskrifter. Vi påskønner denne imødekommethed og takker derfor.

Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole.

---

*Sidste skoleårs elever fordelte sig paa
de forskellige amter således:*

Fra Roskilde amt	5.
— Holbæk amt	24.
— Sorø amt	9.
— Præstø amt.....	6.
— Odense amt.....	16.
— Svendborg amt	10.
— Maribo amt.....	1.
— Ålborg amt	25.
— Hjørring amt	16.
— Viborg amt	14.
— Thisted amt.....	10.
— Århus amt	15.
— Skanderborg amt	11.
— Randers amt	12.
— Ribe amt	17.
— Ringkøbing amt.....	19.
— Vejle amt.....	8.
— Haderslev amt	5.
— Åbenrå amt.....	5.
— Sønderborg amt.....	5.
— Syd- og Mellemslesvig	1.

Eleveholdene.

Vinterholdet 1934—35.

Andersen Arne, Gestelev, Ringe.
 Andersen Frede, Benløse, Ringsted.
 Andersen Henry Peter, Benløse, Ringsted.
 Andersen Kristen, Hvidegaard, Sdr. Harritslev, Hjørring.
 Andersen Martin, Østergaard, Hvidsted, Taars.
 Andersen Niels Terp, Ny Lindholm, Nørre Sundby.
 Andersen Poul Hessellund, Søgaard, Højby St., Sj.
 Andersen Svend Aage, Gudmindrup, Højby St., Sj.

Bastholm Arne, Roust Skole, Varde.
 Boesen Viggo, Knudsbøl, Jordrup St.
 Bredgaard Regner, Strømlund, Stenvad St.
 Bruun Karl, Gudum, Lemvig.

Carlsen Herluf, Vangsgaard, Frederikshavn.
 Carlsen Henry, Nyrup, Ugerløse.
 Christensen Alfred Nyhøj, Langgade 56, Kerteminde.
 Christensen Poul, V. Vadskær, Hvorupgaard.

Durup Henry, Mollerup, Ørum, S.d.l.
 Durup Peter, Mollerup, Ørum, S.d.l.

Elbæk Peder, Bakke, Brørup St.
 Engelbrektsen Henry Bredkjær, Skibbild St.
 Espensen Laurits, Thorsager St.

Frandsen Karl Anton, Grimstrup, Esbjerg.
 Frederiksen Charles, Hørve St.
 Frederiksen Henry Møllegaard, Marup, Tølløse St.
 Frederiksen Svend Kornerup, Udmer, Millinge.
 Fredslund Aage, Vranderup Østergaard, Eistrup St.

Fredsted Hans, Jels.

Friis Kresten, Kamtrup, Sdr. Hygum.

Galsgaard Viggo, Velling, Ringkøbing.

Godballe Kristian Georg, Dybe, Bonnet St.

Good Jens, Smedegaard, Genner.

Hansen Karl Thule, Højvang, Aale.

Hansen Peter Klestrup, Henriettelund, Haslev.

Henriksen Christian, Aaholm, Ørbæk St.

Henriksen Karl Nørgaard, Barsmosegaard, Hadsund.

Horsted Johannes, Venborg, Gravens St.

Jacobsen Gunnar Hyldgaard, Vester Trاسبjerg, Holstebro.

Jensen Alf, Hammerum St.

Jensen Ejnar, Haagerup Mark, Højrup St.

Jensen Poul, Toftegaard, Nr. Hvalsø, Hvalsø.

Jeppesen Thorvald, Verninge, Knarreborg St.

Jespersen Karl, Kvanløse, Holbæk.

Jessen Otto, Møllebakken, Kalundborg.

Johansen Aage, Ladelund, Arden St.

Johansen Hagbard, Ladelund, Arden St.

Johansen Peder, Tornby St.

Jørgensen Knud, Bakkely, Gislev.

Kjærgaard Peder, Nørregade 43, Holstebro.

Kristensen Aksel, Vognsild, Østrup St.

Kristensen Ejnar, Vognsild, Østrup St.

Kristensen Bent, Astrup, Velling, Ringkøbing.

Kristensen Jens Evald, Espegaard, Lyderslev, Storehedinge.

Kristoffersen Kristian, Øster Børsting, Stoholm St.

Krogh Niels Pedersen, Kjærby Mølle, Hald St.

Knudsen Johannes, Hvirring, Flemming.

Larsen Valdemar, Skivum, Vægger St.

Lauridsen Marius, Terpling, Gjebjerg St.

Laursen Frode, Fensten Østergaard, Ørting.

Laursen Søren, Eg, Knebel.

Leth Hans, Blegind, Hørning St.

Lund Hans, Blans, Aunbøl.

Madsen Magnus, Gelballe, Lunderskov.

Meling Elmer, Vester Hornum, Aars St.

Mikkelsen Aksel, V. Jølby, Erslev, Mors.
Mortensen Karl, Venslev, Rude.

Nielsen Ejnar, Skovgaard, Skulderløse, Braaby.
Nielsen Hans, Vejby, Vraa.
Nielsen Harry, Paulas Allé 11, Lyngen, Kalundborg.
Nielsen Henning, Rørmosegaard, Kvanløse, Holbæk.
Nielsen Holger, Højvang, Sierslev, Storehedinge.
Nielsen Jens Peder, Nyrup Central, Ringsted.
Nielsen Johannes, Lilleskov, Astrup, Arden St.
Nielsen Poul, Krogbæk, Varpelev, Klippinge.
Nielsen Søren Hvid, Todbjerg, Hjortshøj St.
Nellemann Willy, Svorbæk, Assedrup St.
Nytoft Johannes Christensen, Brande St.

Olsen Hans Aage Kasper, Vester Saaby, Hvalsø St.
Olsen Kristian, Herborg, Videbæk.
Olsen Svend, Gudum, Slagelse.

Pedersen Anton Chr., Vilster, Løgstør.
Pedersen Arne E., Foerslev, Skanderborg.
Pedersen Edvard, Kappendrup, Kappendrup St.
Pedersen Frede Bækthøj, Søndergade 22, Løgstør.
Pedersen Thyge, Stifts Bjergby, Mørkøv St.
Petersen Carl, Everdrup Cigarfabrik, Snesere.

Rasmussen Alfred, Egebjerg, Braade.
Rasmussen Rasmus Nørager, Pederstrup, Fyn.
Rasmussen Tage, Ferupgaard, Ferup St.
Ravn Peter, Over Jels, Farris St.
Riis Jørgen, V. Hunderup, Nykøbing M.

Sigvardsen Anders, Skarmosegaard, Haubro.
Simonsen Tage, Serritslev Hede, Brønderslev.
Simonsen Vagn, Serritslev Hede, Brønderslev.
Skovgaard Jens, Taarup, Frørup St.
Snog Niels Bomholt, Todbjerg, Hjortshøj St.
Svendsen Kristian, Kingstrup, Gelsted St.
Strandridder Peder, Langvad, Frøstrup St.
Søndergaard Kristian, Vejby, Vraa.
Sørensen Aksel, Østergaard, Rødding, Vildbjerg St.
Sørensen Anders, Flakkebjerg Mark, Flakkebjerg St.

Sørensen Frode, Bradstrup Søgaard, Rørbæk St.
Sørensen Jens Vestergaard, Vester Børsting, Skive.

Thøgersen Ejnar, Sejling, Skæggær.
Tychsen Rasmus P., Højvang, Broager.

Künzli Helene, Mittel Muhlen, Kt. Aargau, Svejts.
Sørensen Holger, Fousing gl. Skole, Tørring St.

Sommerholdet 1935.

Agerholm Dorthea, Nors pr. Nors, Thy.
Andersen Anna Lise, Gelstrup, Mousgaard, Nibe.
Andersen Asta, Fuglemosegaard, Kjellerup St.
Andersen Ellen Rigmor Agnethe, Linde Allé 24, Ballerup.
Andersen Emilie, Ejstrupholm St.
Andersen Karen Margrethe, Haarby Nedergaard, Skander-
borg.

Andersen Marie, Ulstrup pr. Vig.
Andersen Signe Lykke, Aalstrup pr. Falling, Jyll.
Andreassen Karen, »Staalbæk« Mejeri pr. Martofte.
Astrup Nora, Bælum.

Bentsen Hanne, Installatør Bentsen, Hørve.
Bisgaard Maren, Purkær, Pandrup, Vensyssel.
Bojesen Aase, »Granliden«, Givskud pr. Jellinge.

Christensen Dagny, »Østergaarden«, Svenstrup, Jyll.
Christensen Elisa, Fjelsted pr. Mariager.
Christensen Elly, Nimtofte.
Christensen Elrid, »Melbæk«, Sindal St.
Christensen Johanne, Tørsbølmark pr. Tørsbøl.
Christoffersen Kirstine, Birkhavegaard, Brylle pr. Knarre-
borg.

Dahlgaard Edith, »Liliensborg«, Gylling.
Davidsen Elly, Marke pr. Mørkøv.
Deigaard Maren, Sdr. Omme.

Frederiksen Emmy Duus, Voldby, Kustrup St., Fyn.
Fredslund Sara, Særslev, Starreklint St.

Geerthsen Ellen, »Stallerupgaard«, Harte pr. Dybvadbro St.

Hansen Edel, Dønnestrup, Fangel St., Fyn.
Hansen Elisabeth, Kaastrupgaard pr. Kalundborg.
Hansen Ingeborg Cathrine, Sønder Hostrup, Felsted.
Hansen Kirsten, Bækbogaard pr. Lem St.
Hansen Margrethe, St. Pouli 20, Broager.

Jacobsen Agnethe, Skovby, Østjylland.
Jacobsen Herdis, Hverring Østergaard, Flemming St.
Jensen Birgitte, »Nyholm«, Vraa St.
Jensen Edith, Hørve.
Jensen Ellen, Gartner Jensen, Tøving pr. Erslev.
Jensen Elly, Langagergaard, Forlev.
Jensen Jenny, »Lisedal«, Skalborg St., Jyll.
Jensen Karen Borgaard, Tværvej 14, Svendborg.
Jensen Marie, Vinkel pr. Viborg.
Jensen Marie, »Nedergaard«, Smidstrup pr. Vraa.
Jensen Marie Michael, Vaalse, Nr. Alslev.
Jensen Valborg, Birknæs, Vestbirk St.
Jeppesen Idun, Kidserup Mølle, Holbæk.
Jepsen Ellen, Lindbjerg, Ølgod.
Jepsen Elsebeth, Kobbegaard, Genner.
Jørgensen Gerda, »Grønskovgaard«, Haarby pr. Skanderborg.

Kalstrup Marie, Mejlby, Hjortshøj.
Kaihøj Marie Andersen, Lindved pr. Vejle.
Kjær Margit, Henne.
Kristensen Ingeborg, Gøttrup, Farsø.
Kristensen Mette, Grinderslev, Jebjerg St.
Kaae Hilda, Søften pr. Hinnerup.

Larsen Anna, Overfidde pr. Henne.
Larsen Bodil, Brylle Mejeri pr. Knarreborg.
Larsen Esther Kjær, »Kjærsminde«, Jordrup St.
Larsen Gunhild, »Birkelygaard«, Gislinge St.
Larsen Maren, Obling, Sdr. Bork St.
Lauridsen Ellen, Nørskovgaard, Ejstrupholm.
Laursen Ellen, »Korskær« pr. Kuebel, Mols.

Laursen Else Friis, Eg pr. Kuebel, Mols.
 Leth Emmy, Blegind pr. Hørning.
 Lund Maren, Øster Lindet.
 Lund Sine, Lambæk pr. Lem St.
 Lungholt Marie, Skolegade 28, Esbjerg.

Madsen Ingefred, »Fuglehavegaard«, Oure St.
 Madsen Laura, Lyhne pr. Ølgod.
 Meyer Doris, Frøslev pr. Padborg.
 Mortensen Karen, Lyby, Salling.
 Møller Kirstine, Amstrup pr. Falling, Jyll.

Nielsen Agnethe, »Lunde Møllegaard«, pr. Lunde St.
 Nielsen Anna Marie, Højensgaard, Saltum, Vensyssel.
 Nielsen Elna, Fru Johanne Nielsen, Voldstrup, Rudme.
 Nielsen Else, Egebakkegaard, Skaverup, Nr. Asminderup.
 Nielsen Gudrun, Ubberud Brugsforening pr. Karup, Fyn.
 Nielsen Gunnill Vejby, »Rahrseje«, Randers.
 Nielsen Ingeborg, »Vestergaard«, Gelsted St., Fyn.
 Nielsen Kristense, Søften, Hinnerup.
 Nielsen Laura, Hørby, Holbæk.
 Nielsen Maja, »Øster Halden«, Skærum pr. Kvissel.
 Nielsen Marie, Møllerup pr. Ørum, Sønderlyng.
 Nielsen Mette, Lem pr. Brodal St., Salling.
 Nielsen Mette, Bundgaard pr. Hem St., Salling.
 Nielsen Sigrun, Skuderløse, Braaby.
 Nikolajsen Marie, Søby pr. Kjølkær.
 Nissen Katrine, Stenderup pr. Vester Sottrup.

Olesen Anna Kirstine, Øster Jølby pr. Erslev, Mors.
 Olsen Ragnhild, »Søvang«, Tranebjerg, Samsø.
 Overgaard Anna, Niels Overgaard, Thorup pr. Solbjerg.
 Overgaard Kristine, Søften pr. Hinnerup.

Pedersen Dagmar, Hjedding pr. Gaarde, Jyll.
 Pedersen Grethe, Guldager Hede pr. Hæstrup.
 Petersen Bodil, »Baskær« pr. Vester Sottrup.
 Petersen Gudrun, »Stenager« pr. Rødvig, Stevn.
 Petersen Inge, »Korskildegaard«, Veddinge pr. Faarevejle.
 Poulsen Ida, Andelsskolen, Middelfart.
 Poulsen Karen Marie, »Solbakken«, Vilsted pr. Løgstør.
 Poulsen Signe, Jernvedlund pr. Grestedbro.

Rasmussen Anna, Ø. Lunde, Lunde St.
 Rasmussen Erna Agnethe, Testrup pr. Maarslet St.
 Rasmussen Gerda, Saaby Skole pr. Østbirk.
 Rasmussen Kirsten, Maskinfabrikken, Rynkeby St.
 Rasmussen Maria, Testrup pr. Maarslet St.
 Rasmussen Mette Moesgaard, »Grønvang«, Strellev pr.
 Ølgod.

Rasmussen Nanna, Ølsted pr. Aarhus.
 Rasmussen Rigmor, »Peterminde«, Gylling.
 Reckveg Helene, Slesvig.
 Riemann Dagny, »Aalykkegaarden«, Ejstrup St.

Saxtoft Agnete, Svebølle St.
 Skipper Anna Kirstine, Bjørnstrup pr. Blære.
 Skipper Emma, Søttrup pr. Hornum St.
 Skov Eli Jensen, Kjellerup.
 Skovmose Nanna, »Skovmose«, Vandborg, Bonnet St.
 Smidt Gertrud, Aarlundgaard pr. Lintrup.
 Smidt Valborg, Outrup St.
 Søndergaard Asta Jenny, »Vestergaard«, Vilsted pr. Løg-
 stør.
 Sørensen Ebba, »Lindegaarden«, Assendrup pr. Daugaard.
 Sørensen Ellen, »Bakken«, Serritslev pr. Vraa St.
 Sørensen Inge, Daastrup, Viby.
 Sørensen Sigrun, Nordbyvej 8, Viby, Jyll.
 Stenbæk Ingrid, Svogerslev pr. Roskilde.
 Strøm Ingrid, Vester Allé, Vejen.
 Svendsen Else Margrethe, Kingstrup pr. Gelsted, Fyn.

Thomsen Maja Bækmark, Strellev pr. Ølgod.
 Thomsen Marie, Vesterby pr. Vestervig, Thy.
 Thøgersen Gunhild, Grønnegade, Hornum St., Jyll.
 Timmermann Edith, Vellep pr. Ulstrup, Jyll.
 Toftgaard Tinna, Debelmose, Borris, Jyll.

Vangsgaard Agnes, »Kirstinelund«, Sundby, Mors.
 Vestergaard Kirstine, Tødsø pr. Nykøbing, Mors.

Østergaard Aase, Hovedskolen, Svenstrup St., Jyll.

Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening

7. juli 1934 – 11. juli 1935.

140

Indtægt.	Kr.	Ø.	Udgift.	Kr.	Ø.
Kassebeholdning 7. juli 1934	4581	62	Trykning af årsskriftet.....	2510	00
Medlemsbidrag	5600	99	Konvolutter og blanketter.....	222	00
Salg af årsskrifter	4	50	Porto	1186	50
Renter.....	140	71	Forsendelse af årsskriftet.....	70	00
Salg af Povl Hansens bog	112	00	Kassererens løn	275	00
			Understøttelse til elever 1934–35.....	1000	00
			Understøttelse til elever 1935.....	500	00
			1 krans.....	15	00
			Køb af Povl Hansens bog.....	450	00
			Fragt	2	95
			Rejsegodtgørelse	28	00
			Kassebeholdning 11. Juli 1935.....	4180	37
	10439	82		10439	82

Regnskabet er gennemgået og intet fundet at bemærke, Kassebeholdningen var tilstede.

Vallekilde, den 13. juli 1935.

Aksel Fredslund.

H. Trier Hansen.

INDHOLD:

	Side
Dansk salmesang. Af <i>Niels Petersen</i>	4
Kampen om religionsundervisningen. Af <i>Uffe Grosen</i>	8
Dansk landbougdoms kår i øjeblikket. Af <i>Uffe Grosen</i>	16
Forsamlingshuset. Af <i>K. Killemse</i>	26
Grundtvigs anfægtelse. Af <i>Niels Petersen</i>	40
Sigrld Undset: Ida Elisabeth. Af <i>Adia Frost</i>	46
Med Genèveakolen paa Studierejse i Europa. Af <i>Tage Dybkjær</i> ..	57
Den røde tråd i historien. Af <i>Vald. Nielsen</i>	67
Lands-stævnet i Ollerup d. 25.—28. juli 1935. Af <i>Hans Trier Hansen</i>	77
Fra Vallekilde folkehøjskole. Af <i>Uffe Grosen</i>	86
Vinterskolen 1934—35. Af <i>Kr. Kristensen Killemse</i>	92
Sommerskolen. Af <i>Ragnhild Bonde</i>	102
Ved skov og strand.....	115
Efterskrift. Af <i>U. Gr.</i>	116
Mindeord om Povl Hansen. Af <i>Hans Trier Hansen og Rasmus Bording</i>	120
Blandede meddelelser.....	130
Lærllngebesøget på Vallekilde folkehøjskole.....	132
Elevholdene. Vinteren 1931—32	133
Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening.....	140

